

DE KONVENTUELE GEBOUWEN VAN DE SINT-PIETERSABDIJ TE GENT

door

Architect-Dr. R. A. C. van DRIESSCHE

ALGEMENE ORDONNANTIE

Gegrondvest circa 529 op de Cassinoberg bij Rome waren de Benedictijnen eeuwen lang de promotoren van het Christianisme in het West-Europees continent. Levend in gemeenschap onder de obediëntie van abten, stralen hun kloosters nog steeds de machtige geest uit die hun stichter Benedictus bezielde.

Het oudst gekend plan van een dergelijke abdij is dit van Sankt-Gallen in Zwitserland¹. Daterend uit 820 wordt het beschouwd als het prototype van monachale architectuur uit de vroege middeleeuwen.

Doorgaans geoost, beschermd de kerk ten noorden de aanliggende gebouwen tegen het in onze gewesten heersend gure winterweder. Paalden aan de transept van de kerk: de sacristij, de kapittelzaal en de spreekkamers.

Aan de zuidelijke kruisgang — voorzien van een lavatorium — bevonden zich: de verwarmde zaal, de refter en de keuken. Ten westen werden gebouwd: de kelders, de magazijnen, het verblijf van de lekebroeders en het gastkwartier.

Boven de kapittelzaal en het calefactorium werd de „dormter” geïnstalleerd, die door een trap direkt verbonden was met de transept zodat de monniken zich vlug naar de Metten konden begeven.

De bibliotheek en de cellen van de copiïsten waren ondergebracht nabij de kapittelzaal waarachter men soms een kleine slaapzaal en bijna altijd de infirmerie aantrof. Bij de hoofdingang was er gewoonlijk een kapel langswaar de bezoekers dan toegang kregen tot de abdij².

Konfronteert men het grondplan van Sankt-Gallen met het zgn. „Rode plan” (afb. 1) dat van het Gentse sticht werd gemaakt voordat de middeleeuwse kerk en een groot deel van de abdij werd gesloopt, en de afkomende materialen elders aan bouwwerken in de stad werden gebruikt³ dan stelt men enige belangrijke verschillen vast.

Door het feit dat de gebouwen — die de kerk ten noorden flankeren —

(1) Ph. Schmitz, *Histoire de l'Ordre de Saint-Benoit*, D. II, Maredsous, 1942, pp. 32-33.

(2) E. Reusens, *Aabbayes Cisterciennes*, in: *Bulletin de la gilde de Saint-Thomas et de Saint-Luc*, 1877, verspreid over de pp. 30-115.

(3) P.C. van der Meersch, *Inventaire des Cartes et des Plans conservés aux Archives de Flandre Orientale*, Gent, 1850, nr 205; R. van Driessche, *De voormalige Romaans-Gotische kerk van de St.-Pietersabdij te Gent*, in: *Handelingen Mij. Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, D. XXXI, Gent, 1977, pp. 13-14.

aan de westzijde werden opgericht vertoonde de ordonnantie van de St.-Pietersabdij, grosso-modo, vier evenwaardige luiken die ingesloten werden tussen lijnen lopend noord-zuid en oost-west.

Het eerste vak (noord-oost) werd nagenoeg voor de helft ingenomen door de kerk, terwijl het resterend deel voorbehouden bleef aan de pand met aanliggend de kapittelzaal (oost), de refter en de keukens (zuid). Het meest oostelijk gelegen gedeelte omvatte de infirmerie, enkele hovingen, het oud kerkhof, de priorij en de pitantie.

Het tweede luik (zuid-oost) werd begrensd door de refter, de pitantie, de priorij, de Schelde en de oostelijke buitenmuur. Verder omvatte het : enkele tuinen, een waterreservoir, de graanderij, de lazarij, twee schuren, de gevangenis en de aalmoezenij. Tussen de aalmoezenij en de grote refter lag een oud kerkhof.

Het derde deel (zuid-westen) bestond alleen maar uit gebouwen opgesteld langsheen de buitenmuur met daarin de hoofdingang van de abdij. Oostelijk hiervan kwamen dan de schoenmakerij, twee stallen en de portiersloge.

Aan de westmuur lag de proosdij met de gevangenis en twee stallen, terwijl het overige ingenomen werd door een groot binnenplein.

In het vierde en laatste luik, dit ten noord-westen, kwam de ingang voor van de kerk die voorafgegaan werd door een ontvangstzaal, de prelatuur met afhankelijkheden, hovingen met bezijden een ruime binnenkoer en een groot lavatorium.

Het noord-west en het zuid-west-vak waren gescheiden door een muur met middenin „de nieuwe poort”. De van een torentje voorziene kamer van de graaf lag in de nabijheid van het Stalhof ⁴.

De beeldenstormen hebben op deze ordonnantie een diepe ingreep gepleegd. Zo werden, tussen 31 december en 16 januari 1579-1580, volgende gedeelten van de abdij gesloopt en verkocht : de paardenstal palend aan de Kanunnikstraat, de keuken inclus de westgevel, de infirmerie, de dormter met de daarondergelegen overwelfde vleesrefter, de zaal bezuiden de oude kapel, op de hoek van de pand de priorij, het schepenhuis, de ingang en de poort bezuiden het stalhof, de almoezenij en de refter. De afkomende materialen werden o.m. gebruikt aan : de Keizer- en Heuvelpoorten, de palisaden van Schelde en Leie en de „Bollaertskamer” van het Gentse stadhuis die op 2 maart 1581 begonnen werd door Joos Rooman ⁵. Om deze schade te herstellen en/of de verdwenen gebouwen door nieuwe te vervangen, waren vanaf 1585 grote leningen noodzakelijk.

In de loop van 1592-1595 smeekten de pieterlingen de Paus om vrijstelling van het annaat bij de verheffing van Lambert Hubeert tot de

(4) E. de Busscher, Notice concernant l'Abbaye de Saint-Pierre à Gand, in : *Annales Soc. Royale de Beaux Arts et Littérature*, D. II, 1846-47, p. 26 ; d: 10¹.

(5) Ch. Diericx, *Memoires sur la ville de Gand*, D. II, Gent, 1814-1815, pp. 78, 348 ; V. van der Haeghen, *Hôtel de Ville, bâtiment dit Bollaertskamer*, in : *I.A.G.*, D. II, Gent, 1901-1906, pp. 358-359 ; J. van de Vivere, *Chronijcke van Ghendt*, édit. F. de Potter, Gent, 1885, p. 302 ; A. van Lokeren, *Chartes et Documents de l'Abbaye de Saint-Pierre au Mont Blandin à Gand*, Gent, 1868-1871, D. II, pp. 431, 450, 454 ; B. de Jonghe, *De Gentsche Geschiedenis van 1564 tot 1585*, Gent, 1781, pp. 128, 302.

prelatuur en om de afschaffing van het pensioen verschuldigd aan de kanunniken van Sint-Baafs.

De Gentse schepenen hadden trouwens in 1592 geattesteerd dat de abdij door de beeldenstormen decrijk werd getroffen in haar architecturaal patrimonium. Vanaf 1584 tot 1614 grepen zowat overal aan de abdij restauraties plaats⁶.

Het Gents stadsarchief bezit twee litho's van G. Jacquain. De eerste (afb. 2) toont ons de toestand van het Sint-Pietersplein circa 1799 met de inplanting van het gebouwen-kompleks, zoals dit tot stand kwam na de verwoesting van de abdij door de beeldenstormen tot aan haar afschaffing en gedeeltelijke sloping in 1811⁷. Het geheel was door muren en hekken omsloten.

De ingang bevond zich nog steeds in de zuidmuur van het stalhof, met links daaraan de portiersloge en rechts enkele stallingen. Het stalhof zelf werd ten zuiden begrensd door de buitenmuur, ten westen door de Proostdij, ten noorden door een ijzeren afsluiting, ten oosten door de ontvangerij en het gastenkwartier. In de Proostdij waren ondergebracht de vierschaar, de gevangenis met kapel en de pijnkelder. Tegenover de korte gevel zuid, strekte zich een binnentuin uit palend aan de Kanunnikenstraat. Dit binnenplein werd gevolgd door een tweede, met in de oost-west-as de prelatuur, waarvan de achtergevel gericht was naar een derde binnenplein grenzend aan het kerkhof van de O.-L.-Vrouwkerk. In het hek tussen deze kerk en de prelatuur lag de moderne ingang. De smalle vleugel van het paleis en het daaraan evenwijdig koetshuis waren gebouwd omheen een fraaie tuin.

De barokkerk neemt dezelfde plaats in als de romaans-gothische. Al de gebouwen ten oosten van de kapittelzaal en het dagkwartier werden gesloopt. Alleen een brouwerij en een bakkerij met uitzicht op de Kantienbergstraat bleven behouden. Ten oosten van de kloostergang ligt de kapittelzaal met daarboven de gewezen bibliotheek, met in het verlengde de dagkwartieren; daarop haaks gebouwd omsluiten de refter en de infirmerie samen met de ontvangerij een ruime binnenkoer.

De tekening die voorkomt in de „Flandria Illustrata” van Sanderus geeft ons een vrij goed idee van de toenmalige ordonnantie van de abdijgebouwen⁸.

Dit was dan bondig de toestand geschetst van dit merkwaardig kompleks alvorens de afbraak in 1811 van het stalhof, de proostdij, de prelatuur en het koetshuis het geheel grondig zou wijzigen.

(6) R. van Driessche, o.c., pp. 58-61; A. van Lokeren, o.c., pp. 454-57, 459-60; d. 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28.

(7) E. de Busscher, Notice sur l'Abbaye de St.-Pierre à Gand, Gent, 1847, pp. 26-27; R. van Driessche, De barok St.-Pieterskerk te Gent, in: H.M.G.O.G., D. XXXII, Gent, 1978, pp. 11-12, 62.

(8) R. van Driessche, De barok Sint-Pieterskerk te Gent, in: H.M.G.O.G., D. XXXII, Gent, 1978, afb. 1.

BOUWGESCHIEDENIS

De kruisgang

In het obituarium van de abdij⁹ leest men o.m. dat de pand gebouwd werd onder het abatiaat (1517-1555) van Gerard van Cuelsbrouck. Alsdan moet de romaanse kloostergang afgebroken zijn geweest. Toen in de loop van 31 december - 16 januari 1579 de abdij gedeeltelijk werd gesloopt, bleven de muren van de pand vermoedelijk overeind, en beperkten de teruggekeerde monniken zich — juist zoals bij de kerk — louter en alleen tot het uitvoeren van lokale restauraties. Het staat vast dat abt Lambert Hu-beert (1582-95) zeker aan het lavacrum en aan de zuidpand liet werken en dat zijn opvolger Arsenius van Schayck (1615-31) het sanctorium (noord) speciaal deed bouwen om hem tot grafkapel te dienen¹⁰.

In 1612-13 zou de Gentse meester Lieven Plumion o.m. het plan tekenen van een galerij en van de refter. Dit kan zich beperkt hebben tot het bouwen van de verdieping op de kloostergang zuid. Toen werd de refter tevens gebruikt als kapel zodat strikt genomen er een nieuw lokaal nodig was om als refter te dienen. Uit de rekeningen kan men zich trouwens een vrij nauwkeurig beeld vormen van de omvang van deze werken¹¹.

Niettegenstaande de inscriptie op een gedenkplaat — aangebracht op de binnenwand van de kruisgang oost — ons leert dat het stoffelijk overschot van abt Adelwinus (overleden circa 995) in 1613 gevonden werd in de muur van de Sint-Benedictuskapel van de romaans-gotische kerk, dacht Deruelle dat deze datum voor de werken aan de pand van ieder belang ontbloot was¹². Naar onze mening zou deze datum evenwel in verband kunnen staan met de hoger aangehaalde opdrachten aan Lieven Plumion.

Op 10 oktober 1616 plaatste Lieven Smedts enkele brandglasramen zodat mag worden gesteld dat de restauratiewerken aan het platvloers toen voltooid waren. Behalve twee ramen — uitgevoerd door Toussaint de Coninck — zal Cornelis Horenbault in 1623-26 geheel de pand met brandglasramen voorzien, voorstellend episoden uit het leven van de H. Benedictus. Deze waardevolle werken bleven — althans voor enkele brokstukken — bestaan tot in 1817¹³. Het is mogelijk dat de bedakingswerken — uitgevoerd in 1629-30 — door Jan Impens en Lieven Vergracht — de eindfase betekenden van de verdieping die gebouwd werd op de noord-

(9) „... *Construxit quatuor ambitus monastery Turrim maiorem a Domino Philippo Conrault inchoatum imperfectam relictam suis sumptibus absolvit*”. Univ. bibliotheek R.U.G., Graftschriften, nr G. 11767, f° 4 v°.

(10) R. van Driessche, De romaans-gotische kerk van de St.-Pietersabdij te Gent, in: H.M.G.O.G., D. XXXI, Gent, 1977, pp. 9-10, 57-61; Univ. bib. R.U.G., o.c., f° 5; R.A.G., F.S.P., II reeks, nr 99, d. 22⁴.

(11) d. 27³⁻⁵, 30^{2,6,7}, 31¹⁻², 32⁴⁻⁶.

(12) M. Deruelle, De St.-Pietersabdij te Gent, Gent, 1933, p. 170.

(13) E. Malingié, Le Livre des Jours, D. I, pp. 20-22; E. De Busscher, l'Abbaye de St.-Pierre à Gand, Gent, 1869, pp. 38-40; d. 29, 32¹⁻³, 122.

pand. Zo werden in 1760 op verzoek van het Hof de lokalen boven de westpand aangepast¹⁴.

Dat geheel de huidige pand tot stand kwam in 1592-1634 schijnt ons dus een weinig gefundeerde hypothese te zijn¹⁵.

Indien men geloof mag hechten aan de Busscher, zou een gedeelte van de noordpand onder de barokkerk liggen. Vandaaruit zou men dan toegang krijgen tot een galerij onder de linkerzijbeuk — waar nog restanten bestonden van grafsteden zonder dekplaat noch inscriptie¹⁶. Ook Deruelle is van mening dat geheel de oude noordpand onder de huidige kerk ligt¹⁷. Wat er ook van mag wezen, deze galerij werd gedurende de opsporingswerken, aangevat in 1950, niet teruggevonden. Wij denken evenwel in onze studie over de vroegere kerk¹⁸ deze opinie weerlegd te hebben.

Zoals blijkt uit de wapencartouche van abt van Schayck die voorkomt in de travee van het gewelfvlak voor de dodenkapel, was de overkluizing in 1624 voltooid (afb. 3).

De bouwfazen van de pand komen in zekere mate overeen met die van de Bijloke abdij, nl. dat de vleugels aanliggend op de kapittelzaal en de refter (parement in klein Gobertinger of Bentheimersteen) eerst werden uitgevoerd; en de andere twee — naar plein en kerk — een weinig nadien werden gebouwd. Aan de drie in dezelfde materialen opgetrokken gangen — palend aan kapittel, plein en kerk — werd na de beeldenstormen een verdieping toegevoegd (verschil in parement). Deze naar de refter met zijn kroonlijst met modillons kwam volop in de zeventiende eeuw tot stand.

Grondplan

De kruisgang is gebouwd op een rechthoekig grondplan van 44 bij 35 m. bestaande uit zeven (oost en west) en negen traveeën (noord en zuid) liggend om een binnenhof.

In het midden van de noord- en zuidkloostergang werden twee kapellen aangebouwd met polygonale sluiting overkluisd met kruisribgewelven. De grootste (noord) fungeerde als rouwkapel voor de overleden monniken. Zoals de opsporingswerken van 1954 hebben aangetoond is deze aanliggend de refter vroeger veel groter geweest.

Na bestudering van het „Rode plan” blijkt dat de middeleeuwse kerk ten westen, zeker twee traveeën dieper is geweest dan de barokkerk, dat de afmetingen van de pand grofweg dezelfde bleven, het huidig St.-Pietersplein circa anderhalve meter werd aangehoogd zodat men om de kruisgang

(14) d. 34^{1,8}, 35²⁻⁴, 38, 66⁴, 69⁵, 72, 85.

(15) E. Malingié, o.c., l.c.; E. de Busscher, o.c. pp. 38-39; L. Cloquet, *Cloître de l'ancienne Abbay de St-Pierre* in: I.A.G., Gent 1904, pp. 363-364; M. Deruelle, o.c., pp. 167-170; P. Verhaegen, o.c., p. 122; E. Michel, *Abbayes et Monastères de Belgique*, Brussel, Parijs, 1923, pp. 125, 363.

(16) E. de Busscher, o.c., p. 40.

(17) M. Deruelle, o.c., p. 168.

(18) R. van Driessche, *De voormalige Romaans-Gotische kerk van de St.-Pietersabdij te Gent*; in: H.M.G.O.G., D. XXXI, Gent, 1977, pp. 1, 5.

te bereiken langs de noord-westzijde nu meerdere treden moet afdalen.

In de noord-oost hoek verschaft een bordestrap toegang tot de kooromgang van de aanliggende kerk en tot de boven de kapittelzaal liggende gewezen bibliotheek. Langsdaar daalt men tevens af in de tuin palend aan de Schelde. Evenwijdig hieraan heeft men ten zuid-oosten een tweede trappenstel uit 1636 dat toegang verleent tot de gewezen bibliotheek, de verdieping boven de zuidpand en tot de cellen van de monniken¹⁹. De verbinding met de lager liggende woonvleugel van 1635 gebeurt langs een monumentale rondbogig afgedekte doorgang (afb. 4).

Opstand

In het buitenmetselwerk van de eerste travee noord is de oude — nu gestopte — toegangsboog tot de lichthof van de middeleeuwse kerk nog zichtbaar. Binnenwaarts werd deze boog toegemuurd met baksteen van 24 x 9 x 4,5 cm. wat er zou kunnen op wijzen dat dit gedeelte werd uitgevoerd in de XVIIe eeuw terwijl een groter formaat n.l. 24 x 11,5 x 5 werd aangewend voor de rest van de muren die derhalve ouder zijn. Bestaan eveneens nog : de vroegere poort die toegang verleent tot de kooromgang en de nu toegemetselde vensters van de verdieping noord. Over geheel de lengte en hoogte werd hier de oude buitenmuur noord geïncorporeerd bij de barokkerk²⁰. De manifeste desaxiatie tussen de gordelbogen van het gewelf van de oostpand en de ingangspoort van de kapittelzaal bewijst o.i. duidelijk dat de gewelven werden aangebracht tussen de oudere opstaande muren (afb. 5, 7, 19, 20). Boven de gordelbogen — een weinig onder de bestaande bevoering — werden sporen teruggevonden van moerbalken met inkepingen voor kinderbalkjes (afb. 8) die behoorden tot de eertijds vlak overzolderde oostelijke kruisgang en haar dakstoel.

De reftermuur noord vertoont talrijke sporen van korbelen waarop de dakstoel van de aanliggende romaanse pand heeft gerust (afb. 9).

In de westpand verschaft een terug opengemaakte brede poort toegang tot het gewezen gastenkwartier en bemerkt men tevens de gestopte poort (afb. 10) die eertijds — zoals te zien is op de gravure bij Sanderus — uitgaf op het plein bezuiden de prelatuur.

Te oordelen naar kleur en formaat van de baksteen behoren de kerkmuur, de kapittelzaal (behoudens de aansluiting met de trappen) en de oostpand tot dezelfde periode. Tot op de hoogte van circa twee meter, werd de binnenwand van de kloostergang west uitgevoerd in reuzemoppen van 29 x 9,5 x 7,5 cm zodat men dit gedeelte gerust kan dateren in de vroeg gothische tijd, terwijl bij het hoger liggend gedeelte een formaat van 24 x 11 x 5 cm werd gebruikt, wat ons — mits inachtneming van enig reserve — laat vermoeden dat dit gedeelte stamt van voor de iconoclasten.

Het parement van de plint van oost en zuid alsmede de aansluitingen op noord- en westpand werden uitgevoerd in Lediaansteen van een vrij klein en regelmatig formaat. De muurvlakken van de noord- en westver-

(19) R. van Driessche, o.c., pp. 14-21, afb. 6, 7, 12.

(20) R. van Driessche, o.c., pp. 20-21, afb. 8, 14-17.

dieping en het sanctorium (afb. 11-14) zijn in hetzelfde materiaal opgetrokken, doch van onregelmatig en groter formaat. Dit is o.i. een bewijs te meer dat het sanctorium (afb. 15) van jongere datum is dan de muur waarop abt van Schayck het liet bouwen. Herbruikt materiaal schijnt aangewend te zijn in de verdieping van noord- en zuidpand.

Op het platvloers worden de muurvlakken doorbroken met brede spitsbogig afgedekte vensters, gescheiden door muurdammen, die gestut werden door dubbele versneden steunberen. Waterlijsten omramen de vensters en worden over de frijten doorgetrokken. De drieledige openingen vertonen twee types van hoog-gotisch maaswerk; in het ene heeft men eerst stompe spitsbogen met daartussen twee ruiten waarboven een ovaal en twee halve visblazen. Alle tracteringen lopen uit op neuzen. De in de loop van de 19e eeuw in baksteen gebouwde verdieping (afb. 16) op de dodenkapel werd in 1953 afgebroken.

In het midden van de oost- en de westkruisgang zijn de vensters halverwege onderbroken door vlak afgedekte deuren (afb. 17) die oorspronkelijk niet afgesloten waren. De desaxiatie tussen de gothische vensters van het platvloers en de kruisvensters van de verdieping Oost (afb. 11) leverde ons nogmaals het bewijs dat deze verdieping in de 17e eeuw thuishoort. Dit is ook het geval met deze van de zuidpand waar overlangse insnijdingen in het metselwerk duidelijk de bouwstadia accentueren. Alleen deze pand is voorzien van een kroonlijst, rustend op modillons.

Om de verdieping van de Westpand (afb. 14) geschikt te maken tot verblijf van de theologanten werden — zoals hoger aangetoond — de borstweringen van de vensters verlaagd.

De kruisgang met zijn vier vleugels van ongelijke hoogte is van het type dat in de Nederlanden in de vijftiende eeuw gangbaar werd. Hier werden de open galerijen van het romaans pandhof vervangen door muren met raamwerk. Aangevat vlak vóór de beeldenstormen is het een zestiende-eeuwse naklank van de gotiek. Gedurende de bouw van de barokkerk vormde de kruisgang trouwens een beveiliging voor de abdij zelf. Wij zien derhalve niet in waarom abt van Schayck, de weliswaar zwaar gehavende kruisgang zou laten afbreken hebben om hem nadien terug op te trekken in gotische stijl, terwijl hij voor de nieuwe kerk konsekvent de stijl huldigde van zijn eigen tijd. Op dit stuk van zaken is de vergelijking met de kruisgang van de abdij „Park” te Leuven (1562-1638) uitgevoerd in een mengeling van gotische-, renaissance- en barokelementen meer dan illustratief genoeg²¹.

Kapittel - Dormter en Bibliotheek

In het kapittel vernieuwde Lieven Pien in 1613-14 o.m. het traceerwerk van zes vensters, terwijl Lieven Plumion de sieraden in de grote bogen tekende en de „berdels” sneed voor de kleine bogen. De verbouwing

(21) P. Verhaeghen, *De oude kerken van Gent, Antwerpen, 1938, D. VIII, p. 122*; J. van Ackere, *Barok en Classicisme in België, Brussel 1974, p. 27.*

van de gothische ramen (afb. 18) in de oostmuur gebeurde in 1754 door de zorgen van Judocus Spillebaut.

Wanneer men de oude kapittelzaal met de aanpalende lokalen nauwkeurig onderzoekt worden nergens indices aangetroffen die er zouden kunnen op wijzen dat zij eertijds overwelfd waren wat trouwens overeenstemt met wat Dom Cornelissens daar circa 1780 over zegt²².

Wel bemerkt men op de langsmuren de sporen van de afgebroken scheidingswanden (afb. 19) en tekenen boven de ingangspoort de dichtgemetselde gaten van balkkoppen (afb. 20-21) zich duidelijk af op het muurvlak.

Uit ingewonnen inlichtingen bij het Bestuur van de Militaire gebouwen blijkt dat — bij de afbraak in 1902 — van het bepleisterde plafond een overzoldering teruggevonden werd bestaande uit moerbalken, kinderbalken en schalen in eikenhout die weleens de „berdels” zouden kunnen geweest zijn in 1613-14 gesneden door Lieven Plumion ofwel dat circa 1753 een ander plafond werd aangebracht.

Opgravingen uitgevoerd in 1954 door de stadsdiensten legden, circa vijftien centimeter onder de bevoering, restanten bloot van funderingen in Doornikse hardsteen die ongeveer kloppen met de sporen van de dwarsmuren teruggevonden op de baksteenbinnenwanden. Tevens werd ook een oude deurdeur (afb. 22) in Doornikse steen met de sokkel van de rechtstanden ontdekt samen met gedeelten van de bevoering bestaande enerzijds uit grote Doornikse steen en anderzijds uit pijpaaarde van betrekkelijk klein formaat. Dit liet ons toe de afmetingen van de romaanse kapittelzaal te bepalen als zijnde 14,50 x 10,80 meter. Drie gothische vensters doorbreken de aanliggende wand met de oostpand. Het middenste — groter dan de andere twee — diende tot ingang. Deze dispositie treft men ook aan in de puinen van de Sint-Baafsabdij te Gent en te Villers-la-Ville. Gezien beglazing strijdig was met de kloosterregel is het duidelijk waarom de posten van de vensters die de ingang flankeren een ovale sectie, zonder glasslag, bezitten.

Op het platvloers bevond zich — palend aan het kapittel — het theologicum dat bekleed was met een eiken lambrisering en omgeven werd door banken. Vijf schilderijen, n.l. van de vier kerkleraren en de H. Thomas levensgroot uitgebeeld, versierden deze klas²³. Behalve de buiten-sokkel waren de opstaande muren uitgevoerd in baksteen.

Volgens het „Rode Plan” bevond de dormter, waarvan de eerste vermelding uit 1403 stamt, zich op de verdieping van het kapittel. Daaraan paalde de ziekenkamer, samen met nog een ander lokaaltje.

De tekening die Arent van Wijnendaele circa 1560 van de abdijkerk maakte²⁴ toont ons het bovengedeelte oost van de dormter — waarvan de langsmuur doorbroken was met acht rondboog afgedekte vensters — staande onder een hoog zadeldak. Daarbij, aansluitend op de kerk, een twee traveeën breed gebouw gescheiden door een steunbeer. In de boven-

(22) d. 28, 74²⁻³, 114.

(23) E. Malingié, o.c., p. 21; d. 114.

(24) R. van Driessche, o.c., afb. 5; d. 8⁵, 18².

langsmuur kerkwaarts bevindt zich een blindnis en abdijwaarts een kruisvenster.

Zoals bekend door het „Rode Plan” was de bibliotheek voorheen ondergebracht op de verdieping van de kooromgang van de kerk palend aan de oostmuur van de zuidtransept. De enige ons bekende bouwpost klimt niet hoger op dan 1431-32²⁵. Guicciardini spreekt met veel lof over deze in de nacht van 21-22 augustus 1566 door de iconoclasten geplunderde bibliotheek²⁶.

Nadien werd de bibliotheek ingericht op de verdieping van de noordpand die — gezien de bevenstering kerkwaarts — daartoe tamelijk goed geschikt was. Veel later zou de bibliotheek verhuizen naar de door abt Standaert in 1753 omgebouwde dormter. J.B. Simoens, leerling van de beroemde David 't Kint met wie hij samenwerkte aan het Hotel d'Hane-Steenhuysse in de Veldstraat — zal de gothische tot rechthoekige vensters ombouwen²⁷. In de loop van de restauratiewerken werden de gothische ramen terug aangebracht (afb. 23-24) op het gelijkvloers van de kapittelzaal.

De bibliotheek was een echte parel van achttiend-eeuwse interieurkunst. Aan de uiteinden prijkten twee portieken afgezet met pilasters waarboven een kroonlijst. De gefingeerde ingang was bezet met drie spiegels²⁸ in vensterwerkvorm die alom het uitzicht weerkaatsten. Aan de wanden plaatste beeldhouwer Jan de Pre sierlijke lambriseringen, waarvan enige elementen conform waren aan het hoogaltaar in de Sint-Baafskathedraal²⁹.

Een „Helle”, vier groepen en vier busten in 1756 aangekocht te Antwerpen bij beeldhouwer Jos. Gillis verlevendigden dit ensemble³⁰. Zeventien grote en vier kleine kasten — nu bezit van de Gentse Univ. Bibl. — bevatten circa tienduizend banden die overwegend waren samengebracht door abt Standaert. De katalogus van die rijke boekenschat — weleer de kern van de Gentse universiteitsbibliotheek — vult niet minder dan vijf volumes in quarto.

Boven de kasten schilderde de Antwerpenaar Martinus Geeraerts (1707-1791) in de lambrisering negen medaillons in „chiaroscuro” die zo knap waren uitgevoerd dat zij wedijverden met half verheven beeldhouwwerk. Behalve deze beeldschilden bezorgde Geeraerts tussen 23 juli en 11 oktober 1758 voor de bibliotheek nog veel ander werk, waarvan hij in verklarende nota's de esthetische en technische kwaliteiten roemde. Zo weet men dat volgende onderwerpen werden behandeld: profane, bijbelse en kerkelijke geschiedenis, burgerlijke en kerkelijke juris-prudentie, theologie, kerkvaders. Al deze onderwerpen waren getrokken uit het werk van C. Ripa en uitgewerkt naar vaticaan model³¹.

(25) d. 13².

(26) L. Guicciardini, Belgium, dat is: Nederlandt ofte beschrijvinge... Amsterdam, 1648, p. 290, d. 21.

(27) E. Malingié, o.c., pp. 35-37; d. 69⁴, 72, 73, 74, 77¹, 710.

(28) d. 767.

(29) d. 69⁸, 75, 76²⁻⁴, 114.

(30) d. 79, 80.

(31) d. 76^{8,8}, 81, 84.

Geeraerts was de meest begaafde en zeer geroemde modische salonschilder van zijn tijd. Mathias de Visch (1702-1775) was zijn leerling en Petrus Norbertus van Reysschoot (1738-1795) zijn discipel ³².

Dit interieur werd aangevuld met plafond-fresco's van de hand van de Brusselaar J. B. Simons die, op 1 juni 1759, aan abt Sieger liet weten dat zijn werken zo goed als af waren en dat daarna de andere opdracht zou aangevat worden. Descamps vermeldde het in een adem met de lambriseringsen van Geeraerts.

Simons heeft voor de abdij nog ander werk gemaakt want hij liet op 11 juni 1780 weten de fresco's van het kasteel te Zwijnaarde niet te kunnen voltooiën gezien de landvoogd hem schouwstukken had besteld. In een architecturaal kader prijken o.m. de meest beroemde schrijvers van het oud en het nieuw testament te midden van de H. Geest. Dit alles was geschilderd in een zachte zilverige tint ³³.

Het verzoek van 2 juni 1798 van de heer van Poucke om de bibliotheek te sparen werd niet ingewilligd. Op 12 oktober daaropvolgend werd zij leeggehaald en werden de boeken getransporteerd naar de gewezen abdij van Boudelo. In 1801 was de aftakeling van de bibliotheek dan ook zo goed als volkomen ³⁴. In 1846 roemde de Busscher nog de rijke en volmaakte uitvoering van de fresco's. De personen waren levendig voorgesteld, de gezichten vol expressie, de draperingen plastisch en elegant. Toen diende de bibliotheek als instructiezaal voor de leerlingen en het kroost van de beroepsmilitairen ³⁵.

De wens van de Busscher dat dit plafond zou beschermd worden tegen iedere kwaadwillige ingreep ging nooit in vervulling. Enkele jaren later signaleerde Kervijn de Volkaersbeke dat lichte restauraties nodig waren ³⁶. Onnodig te zeggen dat het leger niets heeft ondernomen om aan de geschapen toestand een einde te stellen. Later werd geheel het plafond dan nog maar eens aangewit.

Uit een nota bewaard in het archief van de Commissie voor stadszichten te Gent, blijkt dat dit prachtig plafond... in 1922 onder de kalklaag intact was gebleven. Gedurende de restauratiewerken van 1957 ging — op één fragment na — geheel dit machtig fresco verloren. Het restant werd afgenomen, op doek gefixeerd en gedeponereerd in het Museum voor Schone Kunsten. Wat meer is — helemaal tegen ons advies in — werd toen deze evenwichtig geconcipieerde zaal door een betonvloer gehalveerd.

(32) P. de Keyser, *De schilderkunst van de 18e eeuw in: Geschiedenis van de Vlaamse Kunst, D. II, Antwerpen z.j., p. 894; M. Fredericq-Lilar, l'Hôtel Falligan chef-d'œuvre du Rococo Gantois, Brussel, 1977, pp. 82-83.*

(33) J.B. Descamps, *Voyage pittoresque de la Flandre et du Brabant, Paris, 1769, p. 213; d. 109, 110, 111, 116, 118.*

(34) d. 123^{2,5,7,9}.

(35) E. de Busscher, *Notice ...*, 1846-47; M. Goossens, *De Muurschilderkunst van de 18e eeuw, in: Gent, Duizend jaar, D. I, Gent, 1975, p. 277.*

(36) Ph. Kervijn de Volkaersbeke, *Rapport sur l'état des monuments historiques et artistiques de la ville de Gand, in: Mes. Sciences Historiques, Gent, 1851, p. 321.*

De oude Infirmérie

Parallel aan de bibliotheek en uitzicht nemend op de Schelde, bevond zich de langwerpige infirmérie bestaande uit vier afzonderlijke lokaaltjes met op de muur oost aan de uitkanten enerzijds (noord) de kapel met polygonale sluiting en anderzijds (zuid) een vierhoekig gebouwtje dat misschien het trappenhuis is geweest.

Staan op een hoge sokkel werd het muurvlak oost bezijden de kapel (zuid) doorbroken met vijf kruisvensters ogenschijnlijk in zes vakken verdeeld door twee tussendorpels. De tweede travee was bekroond met een trapgevel met in het gevelveld een vierkant venstertje. Massieve steunberen schraagden de sokkel van de kapel met in een van de vlakken een grote blindnis. Hoger kwam in de muurvlakken van de polygonale of halfronde sluiting drie grote rondbogig afgedekte vensters voor die in 1585 hersteld werden³⁷. Deze kapel was op het platvloers verbonden aan de apsidiool van de kerk bij middel van een muur die doorbroken was met rechthoekige door een post ontdubbelde ramen.

Van dit gebouw werden gedurende de opgravingscampagne van 1972-1975 grote opstaande muren en pijlers in Doornikse steen teruggevonden. We menen te weten dat de archeologische diensten van Gent hierover een studie klaar hebben die ons heel wat over de oude abdij en deze stadssite kan ontsluiëren.

De Refter

Naar Benediktijnergebruik en zoals te merken op het „Rode plan” bevindt de refter (afb. 1) zich bezuiden de kloostergang.

Volgens de ons bekende archivalia zou abt Jan van Pitthem (1337-1375) de nu nog bestaande refter hebben laten bouwen. Zoals men verder zal zien moet deze datum met omzichtigheid gehanteerd worden. Volgens documenten werd de vleesrefter in 1403-1404 op het oosteinde aangebouwd door de ons reeds bekende Laurens van der Leyen en Jan Peyne³⁸.

Gedurende 1430-1436 moeten ingrijpende verbouwingen plaats hebben gevonden, zodanig zelfs dat er sprake is over de nieuwe refter waarvan de vensters met klei waren gestopt. Toen werd de muur van de oude visrefter gesloopt en het materiaal in de beuk van de keik gevoerd. Gillis van Damme legde de bevloering, zorgde voor de stoffering, en herstelde de gevel van de spreekkamer van de vleesrefter³⁹.

Hendrik Morael en Dobbelaere maakten in 1479-1480 de trap in de oude refter en Willem van Ouweghem en Lieven van der Beken haalden de muren neer van de oude zalen⁴⁰.

Na de beeldenstormen en de verkoop van het slopingsmateriaal van de refter⁴¹ tekende Lieven Plumion in 1612 een plan voor de refter met

(37) R. van Driessche, o.c., afb. 5, 6; d. 22^{1,3,5}, 23.

(38) R. van Driessche, o.c., pp. 6-7; d. 1, 8^{3,4}, 11.

(39) d. 12¹⁻³, 13¹, 14, 16¹⁻².

(40) d. 19.

(41) A. van Lokeren, Ch. et Doc. de l'abbaye St-Pierre, Gent, 1868-1871, D. II, p. 431.

de opstaande werken ⁴². Vermits de keuken toen ingericht werd op het platvloers en de refter verhuisde naar de verdieping kan kwestig ontwerp zich misschien beperkt hebben én tot restauratie én/of aanpassing van de oude lokalen aan hun nieuwe functie.

Honderd jaar later bleken zware restauraties noodzakelijk. Op verzoek van abt Standaert stelde architect Bernardus de Wilde op 13 oktober 1732, een bestek op van de volgende werken: gewelven onder de bevoering, de trap, de tien vensters en de twee deuren. Hij berekende o.m. het kwantum witte en zwarte marmeren tegels en het aantal zwarte marmeren treden waarop de tafels zouden staan. Deze werken werden door de Wilde zelf uitgevoerd. Circa twee jaar later leverde J.B. Soenens de koperen goten. Daar het schijnbaar de dakconstructie in gevaar bracht werd het reeds bouwvallig houten torentje in 1780 afgebroken ⁴³.

In 1798 werd de marmeren bevoering uitgebroken en gestapeld in de keldering van de kerk. Niettegenstaande het protest van H. van Poucke werd — op 2 juni 1799 — al het houtwerk uitgebroken en gedeponerd in de eveneens door de Fransen opgeheven abdij van Boudelo ⁴⁴.

De voorraadkamers, de keuken en de fameuze „wijnboeien” met de naar het midden toe lichthellende bevoering om de gemorste drank op te vangen strekten zich uit onder nagenoeg geheel de oppervlakte van dit acht en vijftig bij twaalf meter tellend imposant gebouw. Op de verdieping waren enkele kamers ingericht. De vleesrefter bevond zich aan het oosten de keuken aan het westeinde ⁴⁵.

In de keldermuren — opgetrokken in Doornikse kalksteen — worden nog sporen gevonden van romaans metselwerk. Dit is tevens het geval bij de rechthoekige steunen van de segmentbogig verbonden tweebeukige wijnboeien (afb. 25-26) die overkluisd zijn met tonggewelven uitgevoerd in baksteen van 26 x 13 x 7 cm wat ons zou toelaten te besluiten dat kwestige gewelven eveneens dateren uit de gothische periode. Indien men hier evenwel staat voor de gewelven in 1732 uitgevoerd door B. de Wilde moet het hulpmiddel van het formaat bij het bepalen van de ouderdom van een gebouw blijkbaar met omzichtigheid gehanteerd worden.

Oostwaarts geeft een brede trap toegang tot een — zich onder de koer bevindende — in reuzemoppen uitgevoerde dubbele met tonggewelven overkluisde kelder (afb. 27-29). Het formaat van de baksteen 29 x 13,5 x 7 cm, in acht genomen mag deze constructie in de tweede helft van de twaalfde eeuw gedateerd worden.

Het platvloers van de noordmuur is ouder dan haar tegenligger. Overwegend bestaat het materiaal hier uit onregelmatige kleine blokken Doornikse steen. Overal zijn sporen van korbelen van de oude dakstoel waarneembaar, evenals de aanzet van het voormalig dak, de holten waarin het keperwerk was verankerd alsmede de afgekapte waterlijst (afb. 9).

(42) d. 25, 27²⁻⁶.

(43) d. 46, 47, 48, 49¹, 115.

(44) d. 123^{3-4, 6}.

(45) E. de Busscher, Notice ..., Gent, 1847, pp. 40-41; M. Deruelle, o.c., pp. 171-174.

Van de romaanse toegangen refter-pand, schijnt niets overgebleven te zijn. Zoals blijkt uit een vergelijking met een portaalte uit de St.-Jacobskerk te Leuven moet — in het midden van de vijftiende eeuw — in de oudere muur een korfbogig met een tympaan afgedekt deurtje aangebracht zijn geweest (afb. 30). In dit tympaan zal wel een Calvarieberg gestaan hebben. Al te ijverige handen hebben in 1954 dit portaalte „gezuiverd”, zodat de gepolychromeerde gedeelten meteen verdwenen.

De rondbogig getoogde — met zandsteen omrande deurtjes kunnen gedurende de renaissance aangebracht zijn geweest terwijl de pronkdeuren (afb. 31) enerzijds uitgevend in de oude keuken en anderzijds in de toenmalige kapittelzaal in de achttiende eeuw kunnen ontstaan zijn.

Het bovengedeelte van de reftermuur noord is jonger en bestaat uit een parent van grote blokken Doornikse steen. In 1933 ontdekte Frans van Hove⁴⁶ onder het lessenaardak van de aanliggende kruisgang tien vensters.

Gemetseld in Lediaanse zandsteen en rondbogig afgedekt, worden deze vensters (afb. 32) als tweelicht opgedeeld door een post met drielobbig spitsboogjes. De bebeiteling — vooral op de traceringen — is zeer gaaf gebleven. Wij vermoeden dat deze ramen in de dertiende of veertiende eeuw werden aangebracht in de oudere romaanse muur.

Nadat Lieven Plumion in 1613 de verdieping bouwde op de aanpalende pand zal men deze ramen toegemueurd hebben. Dit noodzaakte aan de tegenoverliggende zijde een grotere lichtinval zodat met enige zekerheid mag gesteld worden dat men toen de vensters zuid heeft vergroot of verbouwd.

De tekening die van Wijnendaele circa 1560 van de abdijkerk maakte (afb. 33) toont ons, zuid-west, grofweg de refter met op het zadeldak een houten torentje met peervormige spil.

Ten tijde van Sanderus (afb. 34) waren in de eindvakken van het platvloers grote rondbogig getoogde ingangen aangebracht. Bewesten de aangebouwde trapkoker met kapel werd de bovenlangsmuur doorbroken met vier kruiskozijnen terwijl de rest voorzien was met negen gotische vensters gescheiden door het leeshuisje. Traceringen en leeshuisje verdwenen vermoedelijk reeds in de achttiende eeuw. Bij de muurdammen (afb. 35-36) wordt alternerend en bandsgewijs gebruik gemaakt van Doornikse- en Lediaansteen.

Op het plein verheft zich de sobere doch sierlijke westgevel (afb. 37). Cordons in Lediaansteen splitsen hem in vier registers. Een rijk geprofileerde druiplijst omrandt halfweg de twee rechthoekige — door een stijltje in twee gedeelde vensters. Bij de onderdorpels werd deze lijst weggelaten. De lichtopeningen staan onder een segmentvormige ontlastingsboog. Hier dient aangestipt dat het plein in de loop van de tijd zeker circa anderhalve meter werd aangehoogd, zodat het onderste vak van de westgevel er eerder uitziet als een hoge plint. In het tweede register zijn

(46) Fr. van Hove, St.-Pietersabij nota's in: archief com. Stadszichten, Gent; P. Verhaegen, Les Eglises de Gand, D. VIII, Antwerpen 1938, p. 121.

drie grote en een klein rechthoekig venster voorhanden die afgedekt worden door lateiën. Hoger wordt de muur doorbroken met nogmaals drie rechthoekige vensters eveneens voorzien van lateiën en strekse ontlastingsbogen.

In de top bevinden zich twee grote spitsbogige blindnissen met sterk geprofileerde neggen en drielobbig netwerk uitlopend in neuzen die eindigen in fabeldieren met gestrekte vlerken (afb. 38-39).

Door een middendorpel in twee gedeeld staat — in ieder van die nissen — een smal rechthoekig venster met segmentvormig gevelveld en dito ontlastingsboog. Op de drempels werden sporen ontdekt van een middenpost zodat zij deden denken aan het dertiende eeuws venster van de Groentenmarkt te Gent⁴⁷. In de puntgevel bemerkt men tevens acht rechthoekige penetraties die misschien balkgaten zijn van het steigerwerk.

Overwegend dat de ramen — zowel van het tweede en derde vak alsmede de blindnissen — omrand zijn in Lediaan die fel contrasteert met de grote en regelmatige blokken koele Doornikse steen waaruit deze gevel in hoofdzaak werd gebouwd, kan hier gedacht worden aan transformaties uitgevoerd onder het abbatiaat van Jan van Pitthem, ofwel aan deze gedurende de eerste helft van de vijftiende eeuw.

Ongetwijfeld bewaart de refter — in meerdere van zijn geledingen — de littekens van de vele verbouwingen in de loop van de eeuwen uitgevoerd aan de oorspronkelijke romaans-gothische constructie. Samen met de refter van de Sint-Baafsabdij daterende uit de twaalfde eeuw, en deze van de Bijloke, die opklimt tot de veertiende eeuw, was de refter van Sint-Pieters één van de merkwaardigste van geheel Europa.

Door het dagboek van Malingié en het hekeldicht van Cornelissens is het achttiende eeuws interieur vrij goed gekend⁴⁸. De tafels stonden op een marmeren vloer en de wanden waren bezet met een zacht groen beschilderde hoge lambrisering die door Corintische pilasters — beschilderd in dezelfde kleur — in vakken was opgedeeld. Tussen de pilasters hingen o.m. schilderijen van: de Vadder, van Uden en Simons. Volgens de Busscher werd het gotisch-houten gewelf (afb. 40) door van Reysschoot beschilderd met bijbelse taferelen (afb. 41-42) en was het minderwaardig aan dit van de bibliotheek⁴⁹.

Dit reusachtig gebouw wordt overkluisd door twintig gewelfkappen. Om de godsdienstige emblemen en het wapen van de abt te verbergen, werd het gedurende de Franse bezetting aangewit.

In een rapport van 1851 drong Kervijn aan op een vlugge restauratie van dit enig mooi gewelf⁵⁰. Later nog werden dakkapellen aangebracht

(47) A. Heins, *Fenêtre d'une maison du XIIIe siècle, à colonette tournaisienne*, in: *Invent. Archéol. de Gand*, D. III, Gent, 1915, p. 471; *Bouwen door de eeuwen heen, Inventaris van het cultuurbezit in België, deel 4 na, Stad Gent*, Gent, 1976, p. 139.

(48) E. Malingié, o.c., pp. 32-33; d. 114.

(49) E. de Busscher, *Notice ...*, p. 42.

(50) Kervyn de Volkaersbeke, *Rapport sur l'état des Monuments historiques et artistiques de la ville de Gand*, in: *M.S.H.*, Gent, 1851, p. 321.

die bij de restauratie van 1953 werden afgebroken. Tot op heden werd niets ondernomen om dit gewelf te valoriseren.

Op een van de gewelfkappen staat het wapen van abt Standaert (1730-1759) wat ons toelaat dit ensemble bij benadering te dateren.

Het kan dus geschilderd zijn door Pieter-Jan van Reysschoot (1702-1772), die te Londen opgang maakte als portrettist, ofwel door zijn jongere broer Emmanuel (1713-1772); of zou men hier ook mogen denken aan Pieter Norbert (1738-1795), de meest beroemde telg uit dit geslacht van uitmuntende Gentse interieurschilders — die in het jaar dat abt Standaert ter ziele ging amper de leeftijd van 21 jaar had bereikt⁵¹? Alleen na een doorgezet onderzoek van deze panelen zal misschien kunnen geantwoord worden op deze hypothese.

Het Gastenkwartier en de Ontvangerij

Buiten enkele onbeduidende aanwijzingen over de rekenkamer van de abt (1406-1408) en de kapelaan (1434-35) zijn ons in dit verband geen archivalia bekend daterend van vóór de beeldenstormen⁵².

Het gastenkwartier en de ontvangerij zoals die nu nog bestaan komen op het panorama van 1641 van Sanderus niet voor. Een eerste rekening gewaagt circa 1649 over het bouwen van het nieuw kantoor bij de kerk en de kamer van de ontvanger⁵³. Het staat niet vast dat de rekening van 1729 betrekking zou hebben op de nu nog bestaande gebouwen.

In de archieven komt Bernardus de Wilde dikwijls voor én als architect én als bouwondernemer. Op 3 augustus 1735 stelde hij o.m. het bestek op tot het maken van de Ontvangerij waarvan de totale uitgave 5524 lb. 19 sch.gr. zou bedragen. Leveranciers in 1736 van de natuursteen en o.m. van de kruisvensters waren : Pieter en Stefaan Baijens en J.B. Midavaine uit Doornik.

Het geheel zou bestaan uit een hoge sokkel in Doornikse steen en de opstaande muren zouden in baksteen worden uitgevoerd en voorzien worden van kruisvensters. De trap naar de kantoorruimte zou in witte natuursteen zijn en de bevoering in bruin verglaasde tegels.

De rekening van 1738-39 over het leveren van rode pannen kan niet in verband worden gebracht met de bedaking van deze gebouwen.

Dit jaar heeft F. Velterman de kuifjes aangebracht op de dakkapellen. In de loop van 1740-44 werd de schaliebedaking gelegd, terwijl de plafoning gebeurde in 1751-54.

In het verlengde van deze vleugels werd in 1741 een monumentale afsluiting gebouwd⁵⁴, aansluitend op de O.-L.-Vrouwkerk.

De ons bekende geveltekeningen uit het atlas Goetghebuer te Gent zijn waarschijnlijk van de hand van de Wilde. Grofweg sluiten zij aan bij het nog bestaande kompleks. Men staat hier voor twee lange vleugels als

(51) V. van der Haeghen, *La Corporation des Peintres et des sculpteurs de Gand*, Brussel, 1906, p. 330; M. Fredericq-Lilar, o.c., pp. 82, 109; d. 108.

(52) R. van Driessche, o.c., p. 42, 21²; d. 10^{1,4}, 15.

(53) d. 40.

(54) d. 42, 49², 50-64, 67, 69³-71, 114.

armen gebouwd op de zijmuren van de refter en uitzierend op het plein.

De ruimte van de sokkel in Doorniksesteen was oorspronkelijk met aarde aangevuld. Bij het wegschaffen daarvan werden ongeveer op het maaiveld — van de vleugel palend aan de kloostergang west — restanten gevonden van een bevloering in kleine verglaasde tegeltjes. Op die plaats moet dus eertijds een gebouw hebben gestaan dat reeds verdwenen was toen het „Rode plan” werd opgemaakt.

Boven de sokkel ziet men de twee registers hoge verdieping waarvan de muren doorbroken worden met door zandstenen kettingen omzoomde kruisramen.

Bezuiden de refter telt de ontvangerij zeventien traveeën. Op de tussenverdieping was in de achtste travee een rondbogig afgedekte deur voorhanden staande op een trappenstel en voorzien van een bovenlicht. De elfde travee werd en wordt doorbroken met een rondbogig getoogde koetspoort (afb. 43-44), betoond door geblokte pilasters en voorzien van een hoofdstel. De muurpanden — die het venster in de as van kwestige ingang flankeren — worden opgesierd enerzijds door het wapen van de abdij en anderzijds door dit van abt Standaert. Deze, in de Franse tijd uitgevlakte, emblemen zijn opnieuw aangebracht in de loop van de restauratiewerken.

In de derde travee rechts (als men er vóór staat) naast deze koetspoort, was een korfboogvormig afgedekte ingang voorzien, die uitgaf op de zich in de sokkel van dit gedeelte bevindende stallen.

Deze vleugel werd beëindigd door een haaks daarop aangebrachte schermmuur, op de hoeken voorzien van geblokte pilasters en met in het groot blindpaneel een segmentvormig getoogde deur. In 1811 werd dit verbindend element gesloopt. Het Gastenkwartier en de Ontvangerij staan onder met donkerblauw grijze natuurleien beklede zadeldaken.

De ordonnantie van de grote poort en deze van het verbindingsgebouwtje sloten aan bij wat men doorgaans de Frans-Gentse stijl noemde, waarvan de boegvoorbeelden zijn: de Handelsbeurs (1739), het Hôtel de Coninck (1754) en het prachtig Hôtel Falligan (1755-60) op de Kouter⁵⁵.

Uit de periode van 1730 worden in het atlas Goetgebuer tekeningen bewaard van een ingangspoort op het Stalhof palend aan de laatst besproken vleugel, alsmede van een portierswoning op het neerhof (afb. 45-46). Zij zouden van de hand kunnen zijn van Bernardus de Wilde. Het kon evenwel niet worden uitgemaakt of deze gebouwen ooit gerealiseerd of ook in 1811 gesloopt werden.

Dagkwartieren

Gebouwd in het verlengde van de kapittelzaal en ten oosten uitzierend op de Schelde vormen de „dagkwartieren” een van de vleugels rond de grote koer bezuiden de refter (afb. 47).

(55) J. van Ackere, o.c., p. 76; M. Fredericq-Lilar, o.c., pp. 70-78.

Vanaf 1611 tot 1636 is er in de rekeningen sprake over de nieuwe dormter ⁵⁶. Dit kan o.i. in verband staan met de in 1610-1611 door Lieven Plumion ontworpen dormter, het dagkwartier en de daarboven liggende cellen die — zoals blijkt uit de in de westgevel aangebrachte cartouche — in 1635 voltooid werd.

Op het platvloers komen enkele ruime lokalen voor. Bezuiden de poort bevindt zich het calefactorium. Dit sierlijk gebouw (afb. 48-50) telt twee verdiepingen en bevat kruisvensters in Lediaansteen.

Merkwaardig is op de eerste verdieping het ribloos kruisgewelf (afb. 50), waarvan de brede moerbogen neerkomen op prachtige maskerkorbelen (afb. 51-52).

Abt Standaert liet dit kwartier in 1729 met een vleugel vergroten. Platvloers en eerste verdieping waren bestemd voor de bejaarde monniken en de tweede verdieping voor de jongeren en de knechten. Overwegend dat het gastenkwartier en de ontvangerij uit dezelfde periode dateren, blijkt uit de rekeningen niet op welke werken zij juist betrekking hebben. Wat er ook van zij, in 1753 was deze uitbreiding een voldongen feit ⁵⁷.

De gevels zijn van een rustige architectuur. Gangen en kamers met hun evenwichtig uitgebalanceerde compositie, plafonds, marmeren schouwmantels en sierlijk gestucadoorde rookkanalen (afb. 53-55), gaven aan dit complex een sereen uitzicht.

De Infirmierie

Samen met de refter, de dagkwartieren en de ontvangerij vormt de Infirmierie een van de vleugels van een ruim binnenplein.

Bij brief van 13 augustus 1760 ontving abt Sieger — bij monde van graaf de Cobenzl — vanwege de Landvoogd Karel van Lorreinen de stille wenk een nieuwe infirmierie te laten bouwen.

Gretig werd aan dit verzoek voldaan. Architect was de door het hof begunstigde Laurent Dewez, die reeds op 24 september 1760 met het ontwerp klaar was. De brief van 1760 waarbij enkele steenhouwers de abt nederig om werk smeekten, werpt o.i. een schril licht op de sociale toestanden van deze voor de kleine man zo weinig rooskleurige tijd, die Keizer Jozef II vruchteloos poogde om te buigen.

Eerst brak men de oude ziekenzaal af waarna — op 14 maart 1761 — de funderingen werden geworpen. Op 4 maart 1762 mat J.B. Simoens de geleverde Doornikse steen. De door Dom Cornelissens scherp gehekelde infirmierie was in 1769 voltooid ⁵⁸. Voor enkele jaren werd het open gebleven slop tussen de Infirmierie en de Ontvangerij opgevuld. Geheel het gebouw stoelt op een hoge sokkel in Doornikse steen. De gevel noord (afb. 56-57) werd vroeger voorafgegaan door een korintische zuilenportiek die — in 1819 — verhuisde naar de Universiteitsaula in de Volderstraat.

(56) d. 24-27, 31¹, 31^{1-3,7,12-15}, 35^{1,5-7}.

(57) d. 42¹⁻⁴, 60, 69¹⁻³.

(58) d. 85-87 89-93, 95, 97⁹⁻¹³⁻⁹⁹, 103, 104⁴, 105-107, 114.

Hoewel de Busscher dit nog van ooggetuigen kan vernomen hebben, laten wij opmerken dat het peristilium van de infirmerie bescheidener moet geweest zijn dan dit van de aula.

Boven de ingangdeur bemerkt men een zwaar gehavend beeldhouwwerk voorstellend de „Verrijzenis van Lazarus”, vermoedelijk werk van Dominicus Cruyt⁵⁹. In de bakstenen witbepleisterde muurpanden staan met Doornikse steen vlak omrande frontonloze ramen.

In de zuidgevel (afb. 58) — uitzierend op de Kantienberg — prijkt een gedenksteen met volgende inscriptie :

Anno Domini		
D. Josephus van Deurme	R.D. Gudwalus Sieger	D. Ambrosius Pauwel
Magister Fabricae	Abbas 70 sancti Petri	Praepositus
Ex Bello Pax		

Hier wordt de drie registers hoge lijstgevel in het midden voorafgegaan door een sterk uitspringend drie traveeën breed trappenhuis staand onder een driehoekig stijf fronton waarvan het gevelveld voorzien is van een ovaal venstertje omkranst met loverwerk. De eerste en de tweede verdieping wordt door vlakke verticale banden in drie blindnissen opgedeeld. Deze ordonnantie wordt op de hoeken doorgezet.

Het middenvak van de eerste verdieping is voorzien van een vlak omrande rondbogig afgedekte venster die — in de andere twee vakken — geflankeerd wordt door rechthoekige vensters voorzien van een driehoekig baldakijn vormend tympaan. De vakken van de tweede verdieping werden opgelost in de zin zoals bij het centraal venster van de onderliggende verdieping met dit verschil evenwel dat bij de rechtstanden het lijstwerk achterwege werd gelaten.

Deze stroeve en plechtig aandoende architectuur strookt volledig met de op dit stuk van zaken door Dewez gehuldigde opvattingen. Het eveneens kille interieur wordt evenwel licht getemperd door het zachtgebogen spel van het lijstwerk van de plafonds.

De Prelatuur

Volgens het „Rode plan” maakte de prelatuur corpus met de westgevel van de kerk. Bij het einde van de veertiende eeuw lag de tuin van de abt achter de Sint-Andrieskapel, zodat het mogelijk is dat zijn huis zich toen ten noorden van de kerk heeft bevonden. Deze dispositie zou dan gekaderd hebben met het typegrondplan van Sankt-Gallen. In het derde kwart van de vijftiende eeuw was de tuin van de abt omgeven door een galerij. In 1479-1480 stoffeerde Hendrik Morael de zaal van de abt⁶⁰.

Vermoedelijk liet Arsenius van Schayck de oude woning door een nieuwe vervangen. Op de plaats van de serres en de orangerie werd in

(59) E. de Busscher, *Notice ...*, p. 46; P. Kervyn de Volkaersbeke, *Rapport ...*, p. 323; M. Deruelle, *o.c.*, p. 170; d. 107.

(60) d. 2, 19¹⁻⁴-20.

1761-1762 door Laurent Dewez een vleugel aan het bestaand gebouw toegevoegd.

In maart 1777 waren de plans gereed voor de totale nieuwbouw van de abdij waarbij alleen de kerk zou behouden worden. Op de plaats waar vroeger de Sint-Quentinuskapel had gestaan zou dan eveneens de nieuwe parochiekerk worden opgericht. Zoals blijkt uit het hekeldicht van Dom Cornelissen werd dit omvangrijk projekt opgesteld door Dewez.

Volgens Dom Cornelissens werden kwestige plans afgekeurd en werden deze verkozen van een jong maar begaafd architect. Spijtig genoeg werden deze tekeningen niet teruggevonden zodat wij ons over het gehalte van de geplande werken onmogelijk kunnen uitspreken.

Uit een brief van 1780 weet men dat de abdij eveneens in kontakt was met de hofarchitect Wincqz.

Het platvloers van dit paleis telde geen enkel lokaal waardig aan de abt van Sint-Pieters die tevens primaat van Vlaanderen en Prins van Camphin was.

Om aan dit euvel te verhelpen deed prelaat Sieger, bijgenaamd de prachtlievende, in 1780 een muur neerhalen tussen twee lokalen zodat een receptiezaal tot stand kwam van zeventien meter lengte die door F. de Smet met een weelderige lambrisering werd bekleed.

Aan deze zaal paalde de rijkelijk met damast behangen privékapel. Ook de dagelijkse ontvangstzaal bevond zich op het platvloers.

De hoger opgesomde werken kunnen in verband gestaan hebben met de investituur in 1780 van Keizer Jozef II — vertegenwoordigd door zijn zwager de Prins van Saxen-Tesschen — als graaf van Vlaanderen.

Geheel de verdieping van de vleugel van 1760 werd ingenomen door de particuliere bibliotheek van de abt. Beeldhouwers P. Colman en D. Cruyt hebben nagenoeg geheel het interieur van deze vorstelijke woning versierd. De brieven en de rekeningen van 1761-62 over het leveren van goudleer en figuratief beschilderd behangpapier staan misschien ook in relatie met de prelatuur. Het loont o.i. wel de moeite hier te vermelden dat de leverancier, de Brusselaar Cornelis 't Kint was, ook dat de abt reeds in 1737 in kontakt was met de Antwerpse stoffenhandelaar E. Descartes en, er in 1741 goudleer geleverd werd door de Mechelaar J. de Baye.

De rijkelijk met marmeren schouwen voorziene vertrekken werden uitgevoerd door Joseph en Pierre van Beaumont in Henegouwen. Vernoenen we nog Emmanuel van Reijsschoot, de Gentse interieurschilder bij uitstek, die in 1767 voor de poort enkele werkjes uitvoerde. In 1777-1780 zijn het dan de vergulder Joseph Panné en beeldhouwer N. Lageije die voor de prelaat hebben gewerkt. De afbraak van de prelatuur werd door Kolpaert op 17 juni 1799 aangevat en voortgezet tot in 1811⁶¹. Zuidwaarts uitkijkend op het stalhof besloeg dit hotel een gevellengte van tweeënzeventig meter.

De drie registers hoge middenpartij (afb. 59) was voorzien van een

(61) E. Malingié, o.c., p. 11; E. de Busscher, *l'Abbaye de Saint-Pierre à Gand*, Gent, 1869, pp. 21-26, 55-56, 103; d. 42, 58, 65, 87-90, 92-97^{1-8,7-10}, 100-102, 106, 108, 111, 114, 116-121, 123^{1,8,10}.

rondbogig gevelveld. Dit gedeelte werd geflankeerd door twee verdiepingen tellende uitspringende vleugels staande onder ingezwenkte dakschilden bezet met dakkapellen. De privé-kerk — absidaal gesloten — was op de gevel uitgebouwd. Ongeveer halfweg was het gebouw — uitzien op de tuin — heel wat smaller. Dit gedeelte werd voorafgegaan door een peristylum bekroond met driehoekig gevelveld. Parallel aan deze vleugel bevonden zich ten noorden de stallingen.

Aan de Kanunnikenstraat (west) werd de particuliere tuin van de abt afgesloten door een hoge muur.

Niettegenstaande de opeenvolgende bouwfazen een schadelijke invloed moeten hebben uitgeoefend op het silhouet bezat de prelatuur toch een niet te miskennen allure van grootsheid. Derhalve nam zij samen met het Hôtel de Nockere (1777) een eervolle plaats in onder de talrijke patriërshuizen waaraan Gent zo rijk is.

Lavatorium

Zoals blijkt uit de contracten aangaande op 11 mei 1398 met Jan Eebins, Jan van der Stichelen en Jan Anneman, was het een aanzienlijke konstruktie waarvan de werken tot in 1407 duurden.

De talentvolle Eebins die o.m. ook in de kerk werkte, stoffeerde het lavatorium met halfverheven beeldhouwwerk⁶². Dit belangrijk gotisch gebouw moet in de 18e eeuw gesloopt zijn geweest bij het bouwen van de nieuwe prelatuur en het koetshuis.

Proosdij en Gevangenis

Gelegen ten westen van het Stalhof en palend aan de Kanunnikstraat zou de Proosdij in 1734 gebouwd zijn⁶³. Eigenaardig genoeg zijn ons terzake geen bouwrekeningen bekend. Wel leverden Jan Lis en Judocus Spillebaut in 1751 kroonlijsten in blauwe hardsteen en is er in 1752-1753 sprake over het plafonneren van de nieuwe bouw. Het is evenwel niet duidelijk of het hier al dan niet gaat over de transformatiewerken die toen aan de bibliotheek werden uitgevoerd.

De oostgevel onderging circa 1779 enkele veranderingen. Een vierkant Perron gaf uit in de vestibule, terwijl een spiltrap toegang verleende tot het college van „beide banken”, de greffie en de vierschaar.

Onder de vierschaar en het leenhof waren de gevangenis en de „pijn-kelder van de St.-Pieters”. Naast de gevangenis stond een kapel die in 1687-1698 volledig werd gerestaureerd en waarin zich schilderijen bevonden van Proost Augustinus Coppens. Ten tijde van Dom Malingié, privé sekretaris van abt Sieger, werden in de proosdij nog altijd de restanten bewaard van de beroemde „ijzeren zolder” die in 1517 uitgevoerd werd

(62) R. van Driessche, De voormalige Romaans-Gotische Kerk van de St.-Pieters-abdij te Gent, M.G.O.G., D. XXXI, Gent, 1977, p. 7; d. 3-8¹⁻², 9⁴, 10⁶⁻⁸, 11.

(63) E. de Busscher, o.c., pp. 29-37.

door Pieter Pauwels naar een ontwerp van Gerard Horenbault en waarop de fiertels hebben gestaan ⁶⁴.

Dit kompleks dat allicht qua stijl aansloot bij de prelatuur verdween eveneens in 1811.

Dienstgebouwen

De gedeeltelijke afbraak in 1578-1579 van de abdij mag hier buiten beschouwing worden gelaten. Belangrijker voor ons is wat er — na de aanslag van 1811 — van het bouwkundig patrimonium van Sint-Pieters gespaard bleef.

Ten oosten vertoont het terrein Scheldewaarts een gevaarlijk scherpe helling. Om de kerktoren te stutten werd hier een zware muur in Doornikse steen gezet waarin abt Sieger in 1779-1781 enorme kelders liet aanbrengen die o.m. plaats boden aan dertig paarden.

Het materiaal voor dit gevaarte werd geleverd door de Zinnikenaar Gregorius Wincqz. Zeggen wij alvast dat ook hier recuperatiemateriaal van de gesloopte gebouwen en/of van de romaans-gothische kerk werd aangevend. De grond werd genivelleerd en met bomen beplant om de monniken tot wandeling te dienen en aan de oever kwam een kade van honderdvijfenzestig meter tot stand ⁶⁵.

Boven enkele van die kelders werd in 1820 een militaire bakkerij gebouwd, die in 1976 door het stadsbestuur gesloopt werd.

Opgetrokken op een massale sokkel in Doornikse steen verheft zich aan de kantienberg : de infirmerie van de knechten, de brouwerij en de bakkerij. Deze gebouwen bevinden zich heden in een lamentabele toestand van verval.

NABESCHOUWINGEN

De geschiedenis heeft op de resterende gebouwen van de voormalige Sint-Pietersabdij duidelijke en goed afleesbare sporen nagelaten.

Sommige gedeelten van de kelders, van de refter en het basement van de kapittelzaal mogen in de 12e eeuw gedateerd worden. De langsmuren en de westgevel van de refter horen thuis in de 13e eeuw, terwijl de bovenste vensters die de noord- en westgevel doorbreken in de 14e of in de 15e eeuw mogen gesitueerd worden. De zuidgevel van de refter kan jonger zijn. Hier worden zelfs gedeelten uit de 17e eeuw aangetroffen. Het spitsbogig houten reftergewelf behoort tot het type dat in de 14e eeuw in zwang was.

De binnenwand van de noord-kruisgang alsmede het platvloers van de kapittelzaal schijnen ons uit de 14e-15e eeuw te stammen. Het platvloers

(64) Judocus Spillebaut staat in 1735 en 1768 bekend als beeldsnijder, cfr. V. van der Haeghen, *La Corporation des Peintres et Sculpteurs de Gand*, Brussel, 1906, pp. 122, 142; d. 41, 44, 67, 69³, 70-71, 114-115.

(65) E. Malingié, o.c., pp. 15-17; E. de Busscher, o.c., pp. 55-56; M. Deruelle, o.c., pp. 118-121; d. 112, 115.

van de pand kan gebouwd zijn tussen 1517 en 1555. Behalve de verdieping van de noordkruisgang werden de andere drie opgetrokken in volle 17e eeuw. De woonvleugels werden respectievelijk voltooid in 1635 en 1753, jaar waarin ook de bibliotheek — op de verdieping van de kapittelzaal — werd voltooid. Het Gastenkwartier, de Ontvangerij, de Proosdij, de Prelatuur en de Infirmerie hoorden respectievelijk thuis in de eerste en tweede helft van de achttiende eeuw.

Scheldewaarts gebouwd op een helling was het inschakelen van vele trappen onafwendbaar, wat vanwege Dom Cornelissens, in zijn hekeldicht van 1777, aanleiding gaf tot bittere spot op de abdij die hij als „à la trappe” betitelde.

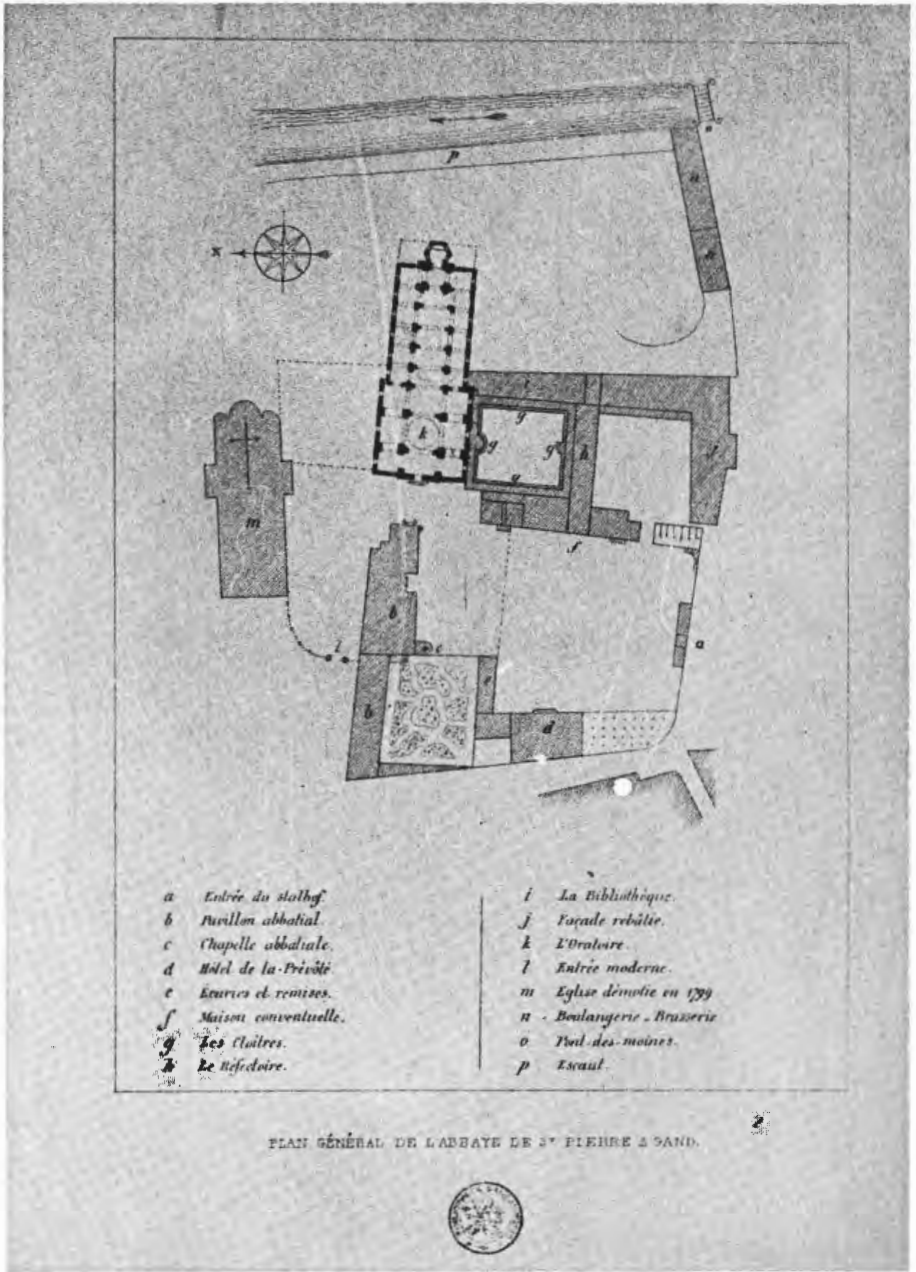
Wat aangaat de Prelatuur, ook deze vond geen genade bij de vrome hekeldichter. Gedeeltelijk gebouwd op oude funderingen, belemmerde zij het uitzicht op de majestueuze westgevel van de kerk. Het Gastenkwartier en de Ontvangerij strekken zich als jonge armen uit op de langsmuren van de eerbiedwaardige refter, zodat ieder logisch verband tussen die twee vleugels helemaal uitgeschakeld werd. Door haar ligging bij de kerk — en het daaraan gepaard gaand orgelspel — was de bibliotheek weinig geschikt voor rustige studie. Wat erger was, de slaapcellen lagen zodanig ver van de kerk verwijderd, dat het voor oude monniken weinig interessant was om zich naar de Metten te begeven. Diende men voor een futilliteit in de Ontvangerij te zijn, dan moest geheel het Stalhof doorkruist worden. En om de klap op de pijl te doen, paalde de nieuwe infirmerie aan de openbare weg met alle de daaraan verbonden ongemakken voor de gehospitaliseerden.

Zonder veel coördinatie, als om strijd naast elkaar gegroeid, maakten de gebouwen een chaotische indruk. Een eerste ventilatie van deze toestand gebeurde bij de gedeeltelijke sloping van de abdij gedurende de beeldenstormen. De Franse overheersers en hun al te ijverige discipelen zorgden in 1811 voor een nog intensere opruiming of dient men hier te spreken over Vandalenwerk?!

Het staat als een paal boven water dat — zonder de door enkele vooruitziende geesten in de negentiende eeuw gevoerde actie — men heden dit weleer zo machtig Benedictijns klooster alleen nog maar zou kennen uit... documenten en enkele schaarse tekeningen.

Derhalve hoort het tot de taak van de beleidsmensen de door hun voorgangers zo goed aangevatte taak voort te zetten tot de algehele restauratie en herwaardering van de Gentse Sint-Pietersabdij.

- a Entrée du stathg.
- b Avillon abbatial.
- c Chapelle abbatiale.
- d Hôtel de la-Prévôté.
- e Écuries et remises.
- f Maison conventuelle.
- g Les Cloîtres.
- h Le Refectoire.

- i La Bibliothèque.
- j Façade rebâtie.
- k L'Oratoire.
- l Entrée moderne.
- m Eglise démolie en 1799.
- n Boulangerie - Brasserie.
- o Pav. des-moines.
- p Escal.

PLAN GÉNÉRAL DE L'ABBAYE DE S^T PIERRE À SAND.

Afb. 2 — G. Jacqmain, situatieplan vóór 1811.

Afb. 3 — Kruisgang Noord (1954).

Afb. 4 — Hall
van 1636.

Afb. 5 — Kruisgang Oost, vanuit het zuiden, met poort tot de
Middeleeuwse kerk (1953).

Afb. 6 — Kruisgang Oost, vanuit 't noorden (1953),

Afb. 7 — Kruisgang Oost, van 't noorden, ingang Pandhof (1953).

Afb. 8 — Kruisgang Oost, verdieping.

Afb. 9 — Kruisgang Zuid, gevel refter (1955)

Afb. 10 — Kruisgang West, toegemuurde poort naar het St.-Pietersplein.

Afb. 11 — Kruisgang Oost (1953).

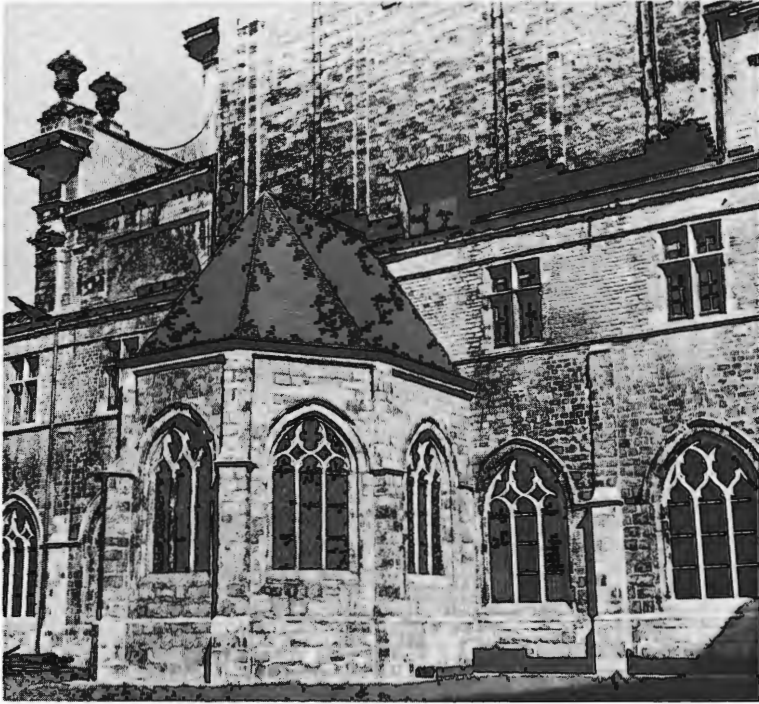
Afb. 12 — Kruisgang Zuid met lavatorium (1954).

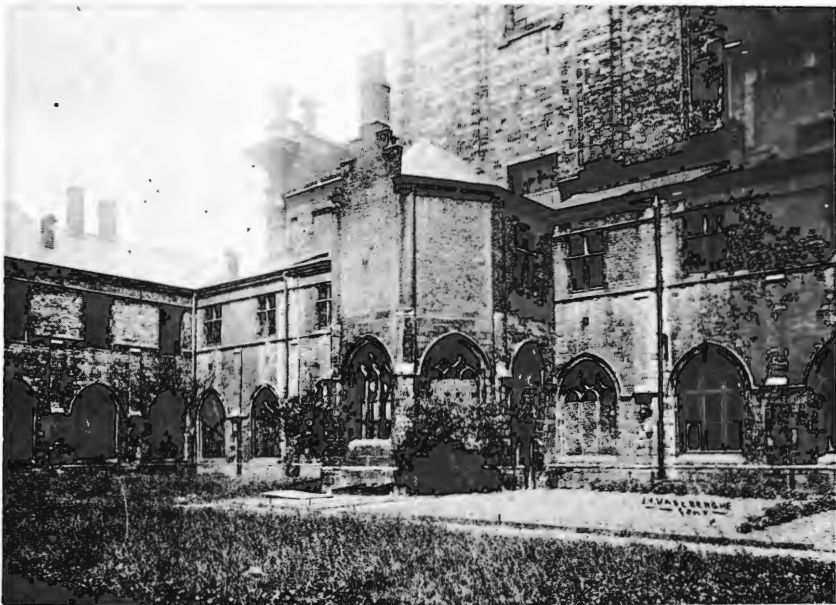
Afb. 13 — Kruisgang
Zuid, lavatorium (1946).

Afb. 14 — Kruisgang West (1946).

Afb. 15 — Kruisgang Noord, sanctuarium (1954).

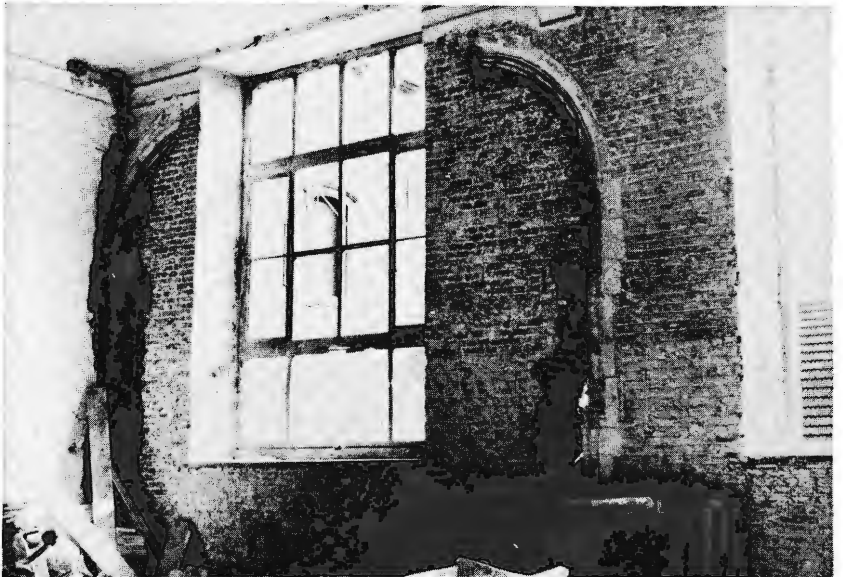

Afb. 16 — Kruisgang Noord-West, sanctuarium (1946).

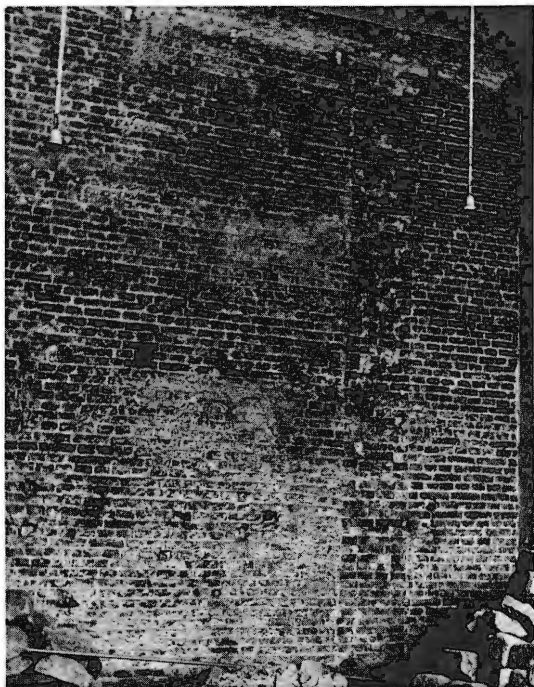

Afb. 17 — Kruisgang Oost, ingang Pandhof (1953).

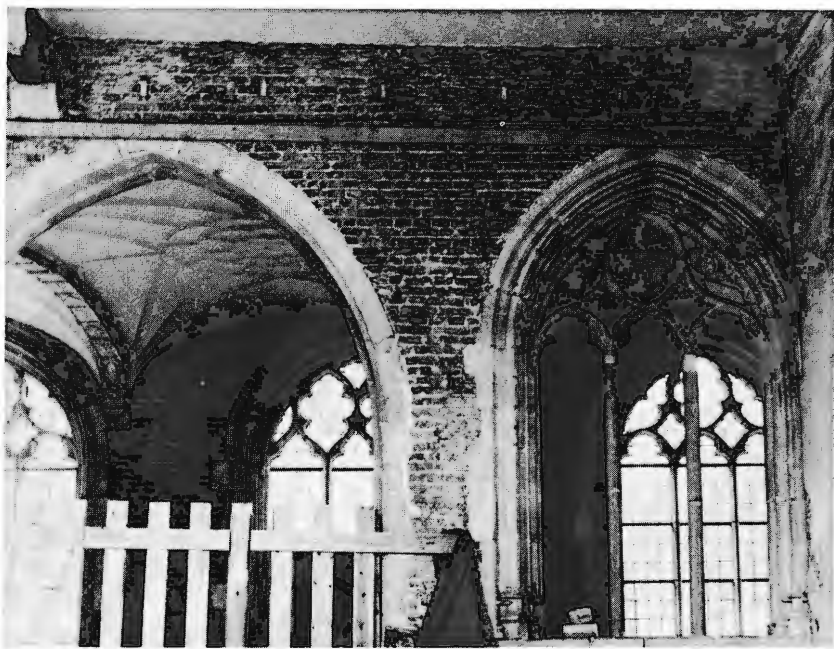

Afb. 18 — Kapittel, restanten gotische ramen in de oostgevel.

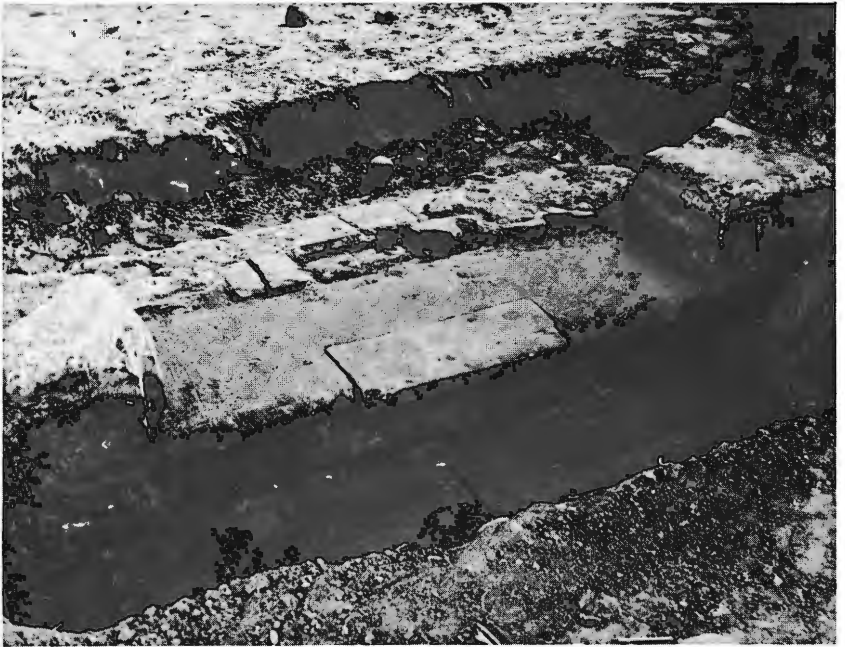
Afb. 19 — Kapittel-
zaal, sporen van
dwarsmuur.

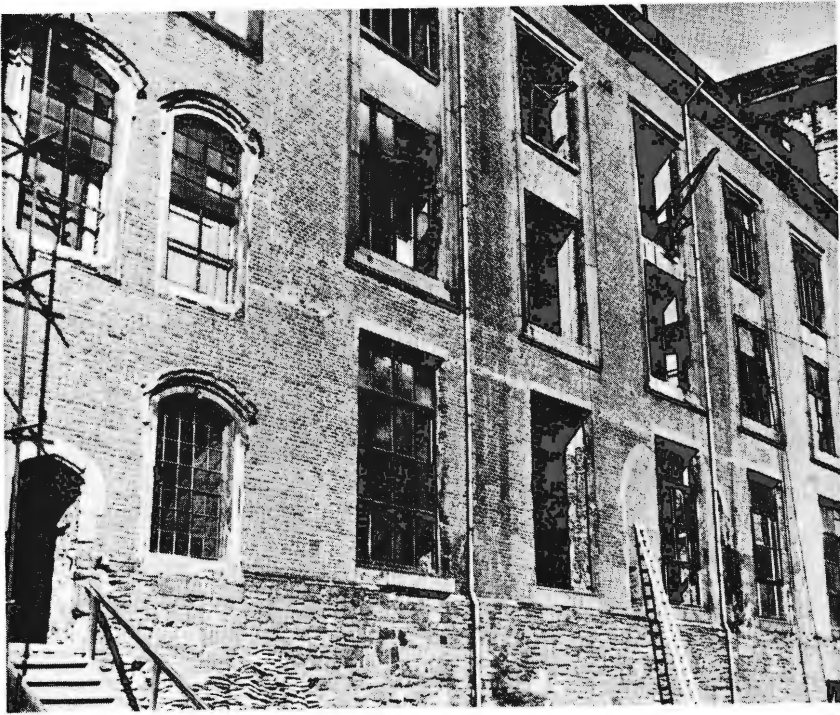
Afb. 20 — Kruisgang Oost, vanuit de Kapittelzaal met spoor van moerbalk (1955).

Afb. 21 — Kapittel-kruisgang.

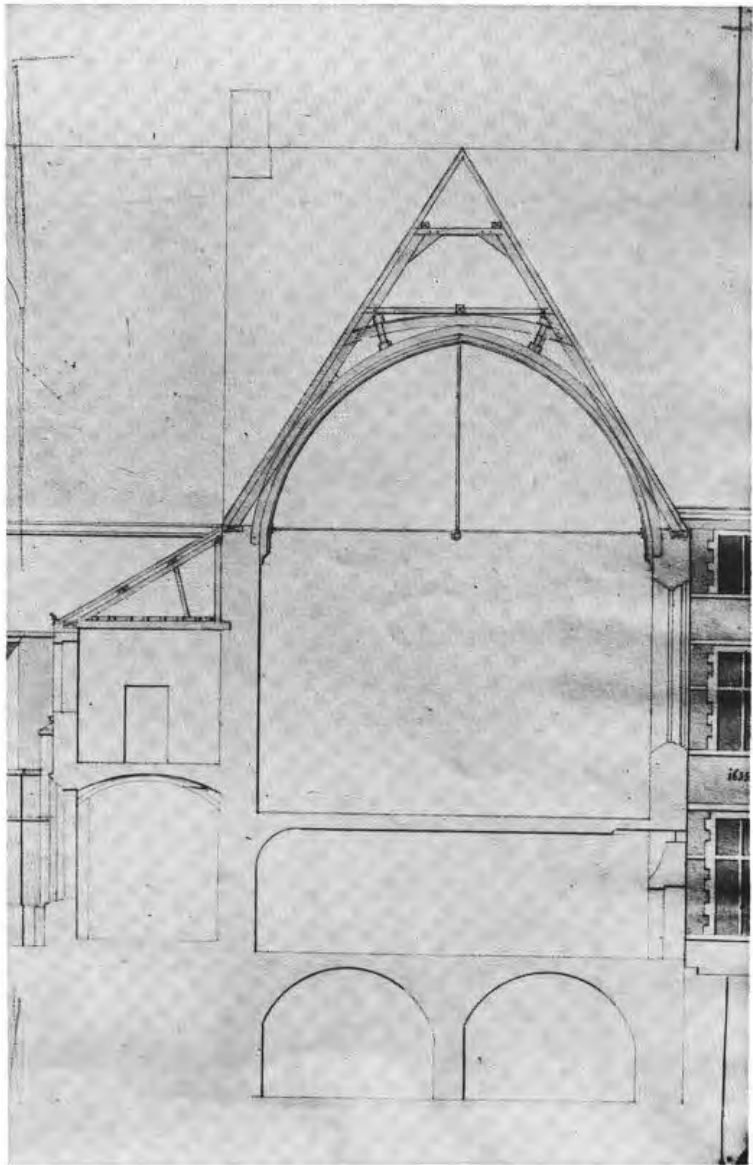
Afb. 22 — Kapittel, oude deurdrempel.

Afb. 23 — Kapittel, bibliotheek en dormter (1955).

Afb. 24 — Kapittel, bibliotheek en dormter (detail, 1955).

Afb. 25 — Refter, kruisgang, korte doorsnede.

Afb. 26 — Wijnboeien vanuit het oosten.

Afb. 27 — Keldering onder de grote koer, toegang wijnboeien.

Afb. 28 — Keldering onder de grote koer.

Afb. 29 — Keldering onder de grote koer, detail.

Afb. 30 — Kruisgang Zuid, ingang refter.

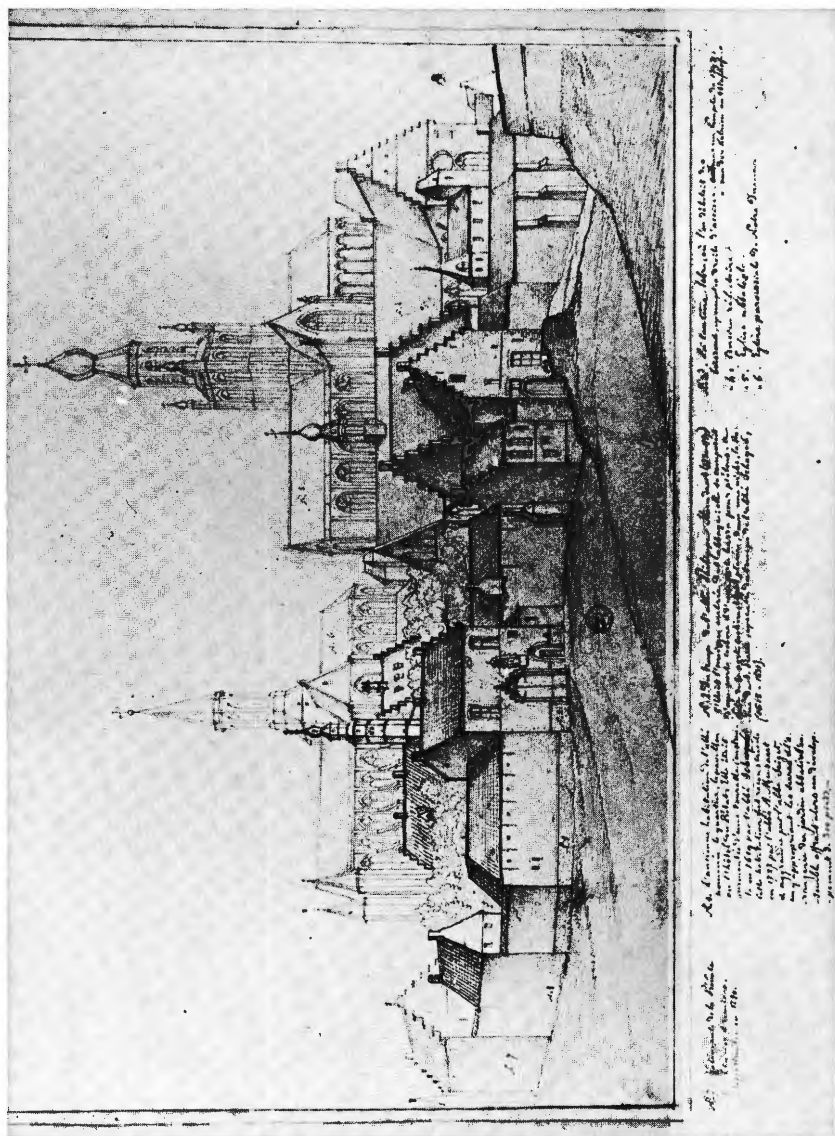

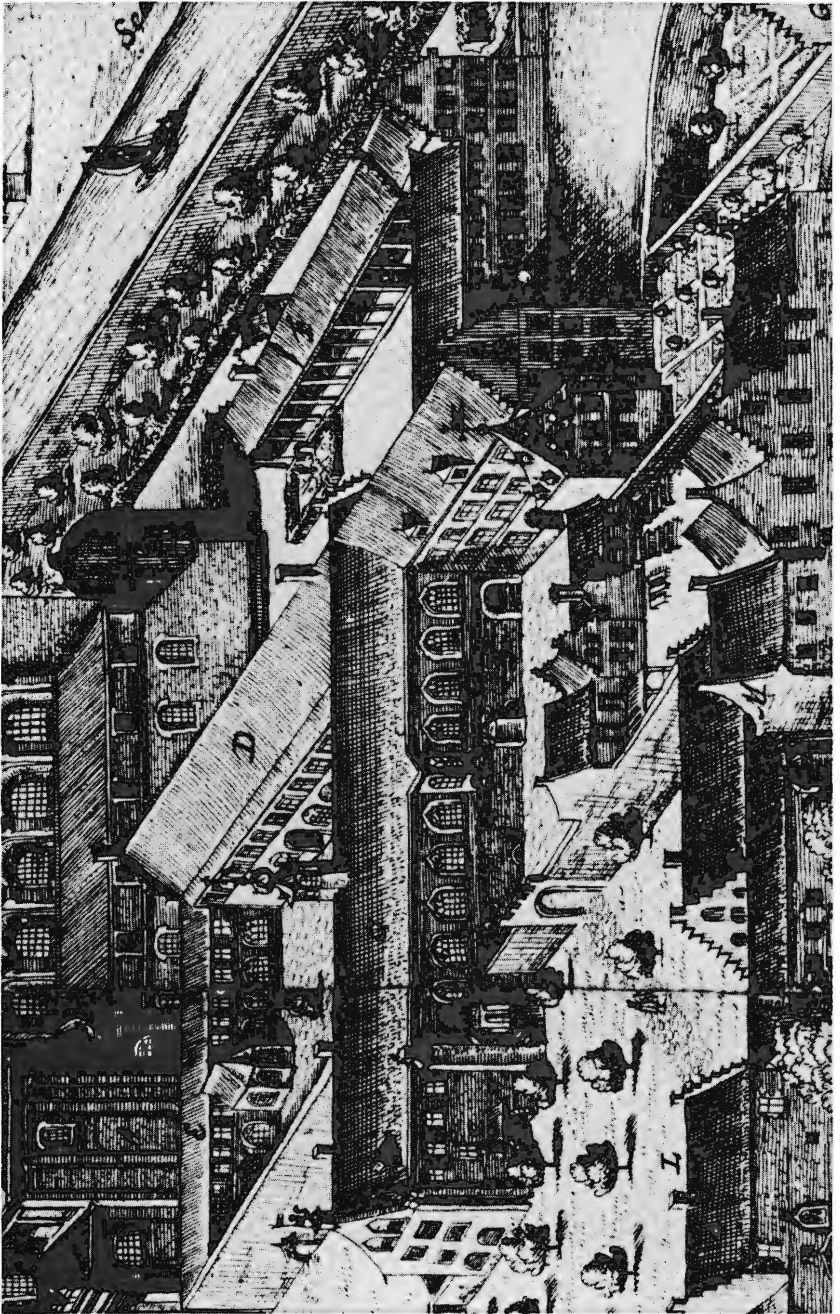
Afb. 31 — Kruisgang Zuid, deur tot de oude keuken.

Afb. 32 — Refter Noord, tweeledige vensters.

Afb. 33 — A. van Wijnendaele, Abdij vanuit het Zuiden (1560),
S.A.G., Atlas Goetghebuur.

Afb. 34 — Panorama van de abdij, detail Z-W (Flandria Illustrata, 1641).

Afb. 35 — Refter Zuid (1944).

Afb. 36 — Refter Zuid, detail (1955).

Afb. 37 — Refter, westgevel.

Afb. 38 — Refter West, tracering van het gevelveld van de blindnissen.

Afb. 39 — Refter West, detail neuzen met fabeldier.

Afb. 40 — Rafter, interieur na de herstelling van het dak.

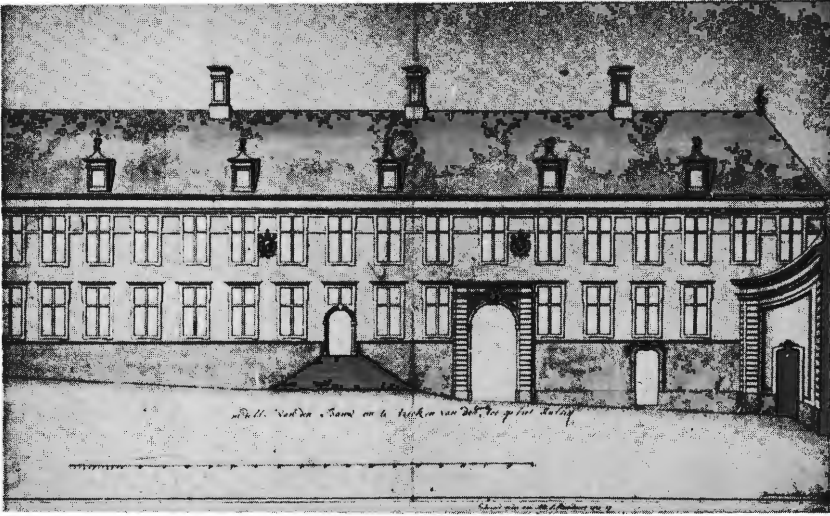

Afb. 41 — P. van Reysschoot (?), detail van het reftergewelf, God de Vader tro-
nend op de wolken.

Afb. 42 — P. van Reysschoot (?), detail van het reftergewelf, het dorsen
van het graan.

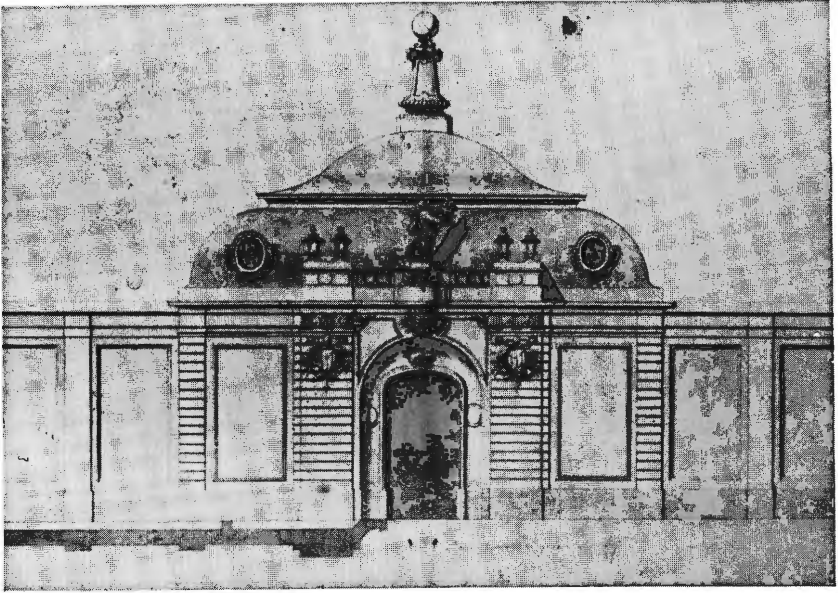

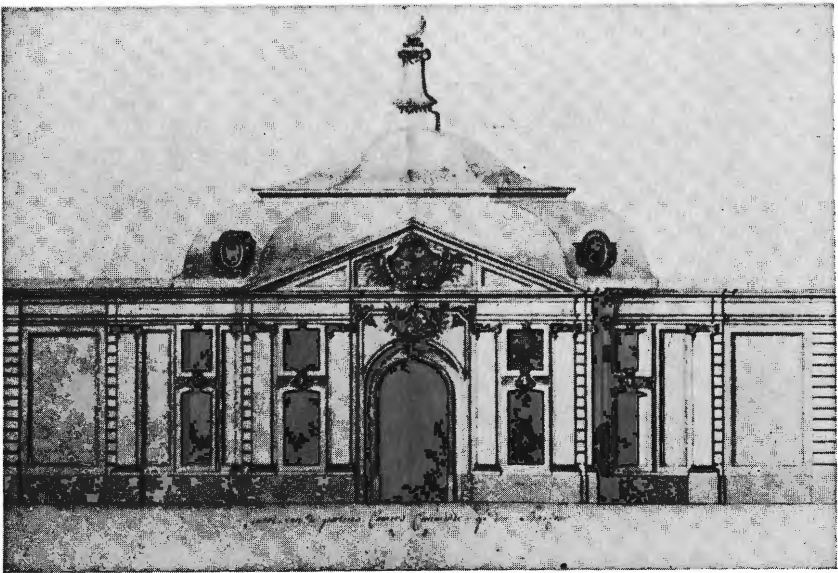
Afb. 43 — B. de Wilde (?), Ontwerp zuidgevel van de ontvangerij,
S.A.G., Atlas Goetghebuer

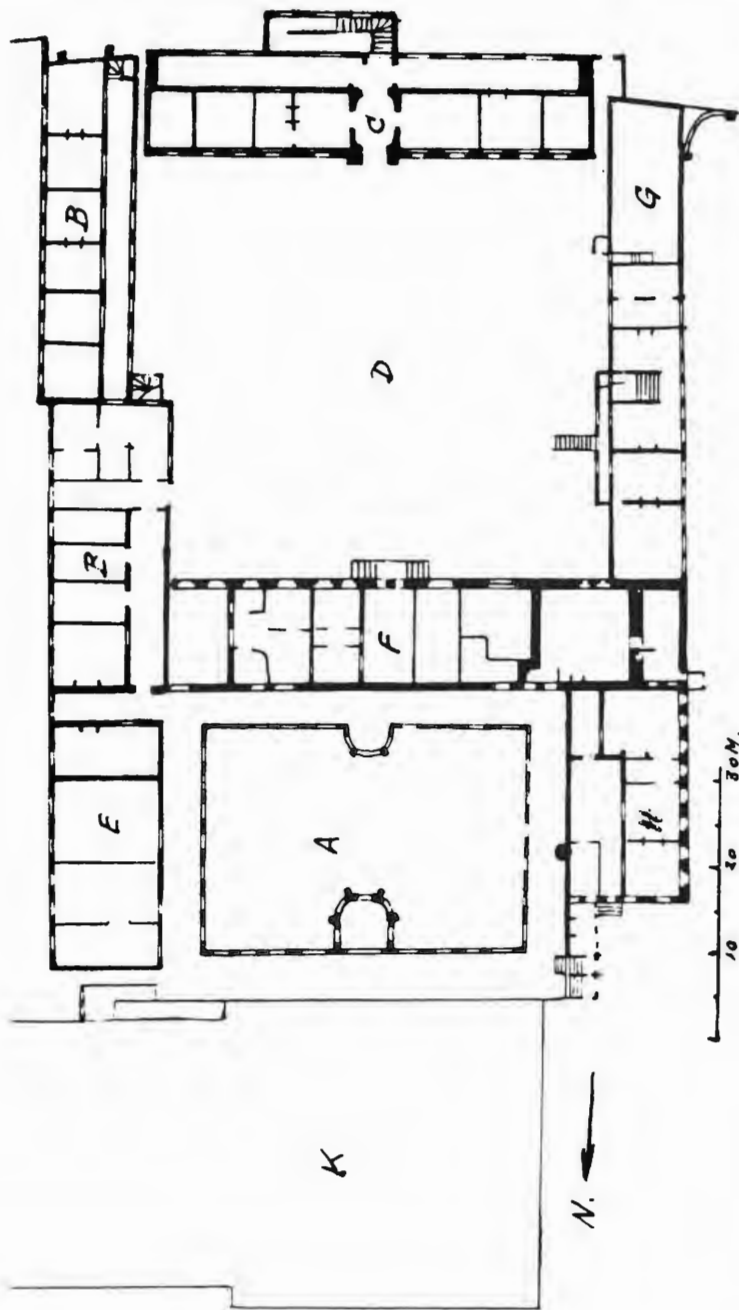
Afb. 44 — Ontvangerij,
detail koetspoort.

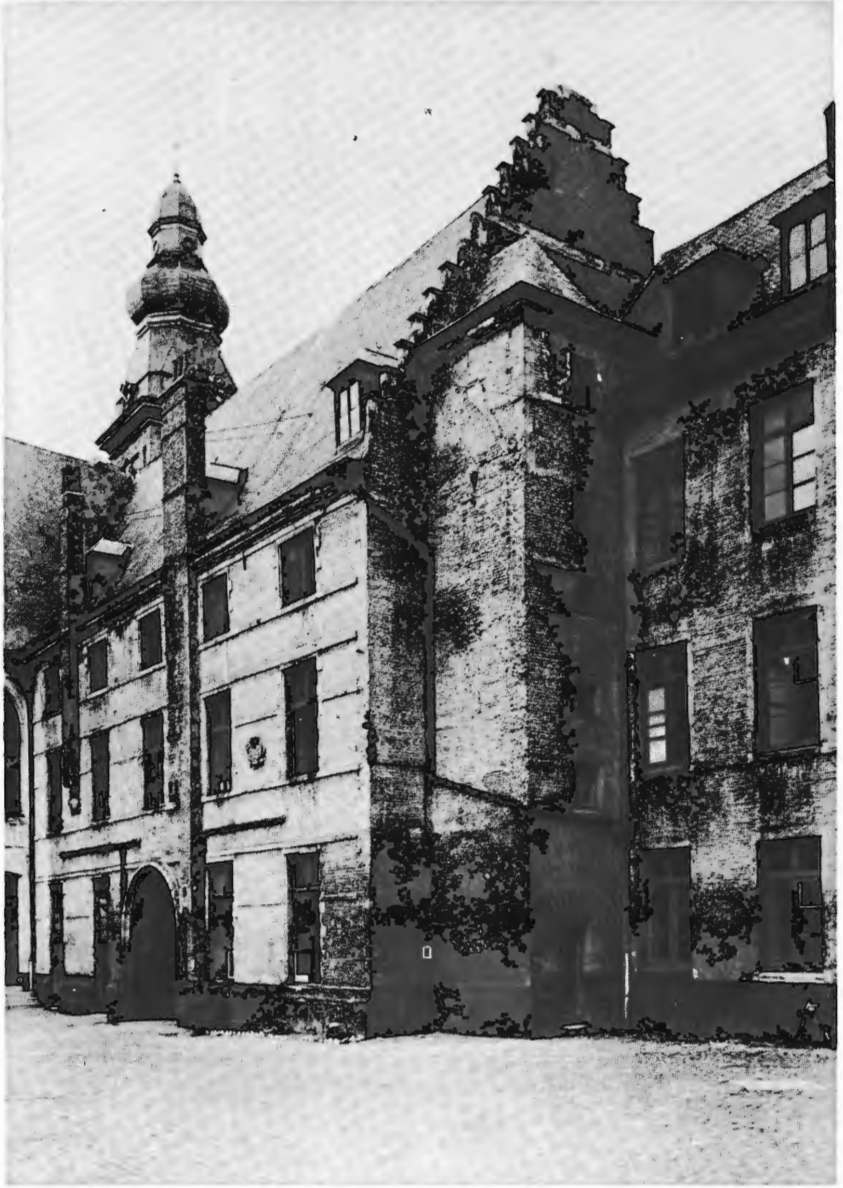
Afb. 45 — B. de Wilde (?), portiersloge,
S.A.G., Atlas Goetghebuer

Afb. 46 — B. de Wilde (?), portiersloge,
S.A.G., Atlas Goetghebuer

Afb. 47 — Grondplan van de huidige kloostergebouwen : A. pandhof -
 B. woonvertrekken - C. infirmerie - D. binnenkoer - E. kapittelzaal - F. refter -
 G. stallen - H. gastenkwartier.

Afb. 48 — Dagkwartier (1635) en aanpalende vleugel (1753),
westgevel toestand 1944.

Afb. 49 — Dagkwartieren (1635), westgevel toestand 1955.

Afb. 50 — Dagkwartier (1635), gang op 1e verdieping.

Afb. 51 — Dagkwartier (1635), gang op 1e verdieping, korbeel van moerboog.

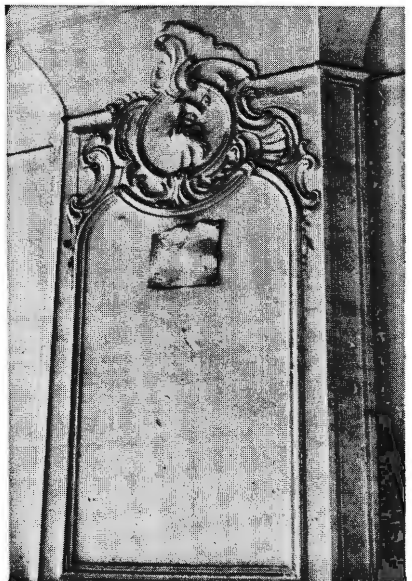
Afb. 52 — Dagkwartier (1635), gang op 2e verdieping, toestand 1953.

Afb. 53 — Dagkwartier (1753), oostgevel

Afb. 54 — Dagkwartier (1753), gang op 1e verdieping, toestand 1953.

Afb. 55 — Dagkwartier (1753), detail van schouwlijf.

Afb. 56 — J. B. Dewez, Infirmerie Noord, toestand 1944.

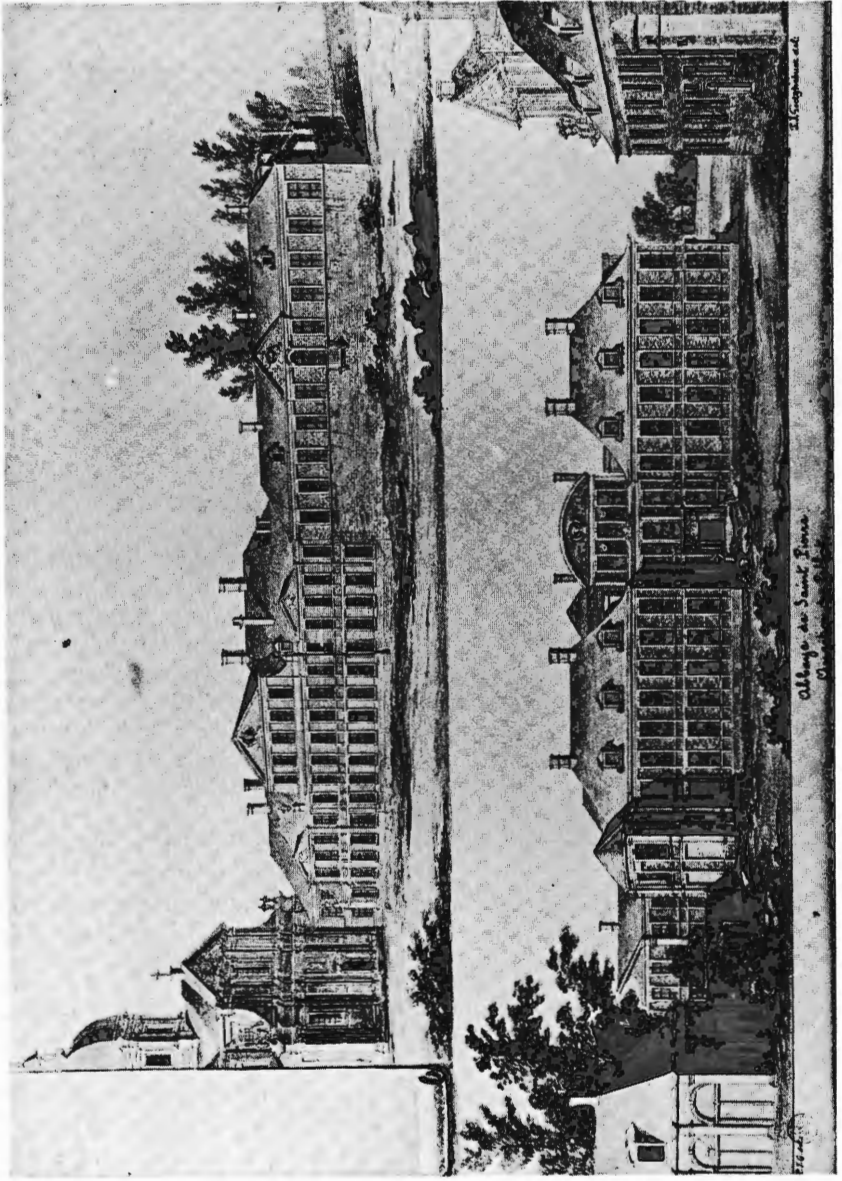

Afb. 57 — J. B. Dewez, Infirmerie,
detail noordgevel.

Afb. 58 — J. B. Dewez, Infirmerie,
detail zuidgevel.

Afb. 59 — Prelatuur, S.A.G., Atlas Goetghebuer.

BIJLAGEN

— 1 —

1351-1376 (n.s.). — GEBOUWEN OPGERICHT TEN TIJDE VAN ABT J. PITTHEM.

Die 15 mensis aprilis anno 1351, ecclesia de Elmare fuit facta excepto choro per hunc magistrum Joannem Pitthem.

... Hic refectorium (der St. Pietersabdij) aedificavit, morum emit thesauriam adornavit.

Universiteitsbibliotheek te Gent, Hs. G. 11767 f° 9; cfr. A. Sanderus, Gandavum sive Gandavensium rerum liberi sex, Brussel, 1627, p. 320.

— 2 —

1397, 1 OKTOBER - 1398, 30 SEPTEMBER. — UITTREKSEL UIT DE REKENINGEN.

Dit's Wauters Kinds rekeninghe ontfanghere in 't Gendsche mijns heeren ende der kerken van Sente Pieters...

Pensioene

Bi bevele... om mijns heeren hovekin te repareerne bachten Sent Andries capelle... 9 sc (f° 11 v°).

Rijksarchief Gent, Fonds van de Sint-Pietersabdij, I reeks, nr. 1162.

— 3 —

Dit is Laureins Lancgheeraerds zoene rekenynghe.

1. Item meester Janne Ebbins ende Arend den Brunen van 30 mudden calx die zij ghelevert hadden in den cloester... den 10sten daghe in novembre 25 lb. 10 sc (f° 10,19).
2. Item meester Janne Ebbins van div. werken ende stoffen die hy in den cloester ghelevert heeft / ghewrocht ofte doen werken / ... den 21sten dach van Aprille 12 lb. 4 sc. (f° 11 v°).
3. Item meester Jan Ebbins als van dat hy maken sal een voute in 't lavoir met ogiven ende reprisen met slotelen daer sy behoren / ... En van al desen vors. werke sal hy hebben 100 nobelen / gheleent ter goeder rekenynghe. (f° 20; cfr. I reeks, cart. 9, f° 138).
4. Item Janne van der Stichelen ende Janne Anneman als van den steenen die ter cappen van den lavoire staende in 't convent behoren zullen / te livererere t'Heeseghem up den pitte / van der roede 20 voete lanc ende breet / 3 lb. gr. ende de voors. mate ofte roede sal men anne legghen boven der lystyn daert beghint te scerpene / aloes(?) lijst

veinstren ende putneelen zijnde onghemeten / ende binnen dese zullen sy leveren / de lijsten 't vors. lavoir ommeghaende / 6 veinstren ghepinneelt / een pinneel boven upt capsel / 2 columpnen in savoyen. Ende alle de vors. pinneele zullen zij doen maken thare coste ende vul leveret alle de vors. parcheelen te Sente Jans daghe huutghanghende Ougst naestcommende gheleent t'goeder rekeninghen 27 lb. (f° 20 v° ; cfr. cart. 9, f° 138 v°).

Ibid., I reeks, nr 2261.

— 4 —

1398, 11 mei. — KONTRAKT MET MEESTER JAN HEBBINS

Copie van den Commanscap met meester Janne Hebbins ghemact van den lavoire

Den 11ⁿ dach van Mey 1398 was ghemaect sekere voerwaerde ende comesse tusschen minen heere van Sente Pieters Bi Ghend an d'eene side ende meester Janne Ebbens an d'andre side : als dat de vors. meester Jan maken sal eene voute in't lavoir met ogiven ende reprisen met sclotelen ende half sclotelen daer sy behoren den bac de sponden van blauwen steenen ende al d'andre van witten of van blauwen welc hem best ghelieven zal ghelijc ende in der manieren dat bewaerp inhoud daer af betrocken in fransiin, de oude veinstregate boven der vouten vermetsen sal, tafelement boven legghen ende 't vors. lavoir van boven nedre buten stofferen. Ende t'al den vors. werke sal de vors. meester Jan leveren al de stoffe ende handghedade uteghedaen van ysere, van loode, van houte, van tafelemente ende van pavementen beneden in 't lavoir ende boven up de voute. Ende van al desen vors. werke sal hi hebben 100 noble in Vlaamsschen ghelde ende munten

Ibid., I reeks, cart. 9, f° 138.

— 5 —

Kenlic si allen lieden dat een zekere voerwaerde esghemaect tusschen minen heere van Sente Pieters an d'een side ende Janne van der Stichelen ende Jan Annemanne ghemeene an d'andere side also van den steenen die der cappen behoeren sullen van den lavoere staende in 't convent voers. te leverne te Heesighem up den pitte. Dies sullen sie hebben van elker roede 20 voete lanc ende breet, 3 lb. gr. VI. munten. Ende de voers. mate ofte roede sal men ane legghen boven der lijsten daer 't beghint te scheerpine, altes lijste, veinstre ende pannel synde onghemeten. Ende binnen desen sullen si levernen de lijste 't voers. lavoer ommeghaende, sesse veinstren ghepenneelt, een pannel boven up 't capsel, twee colommen in savoye, binnen Sente Jans daghe...

Ibid., cart. 9, f° 138 v°.

— 6 —

1399, 20 MEI — KONTRAKT BETREFFEND DE STENEN VOOR HET LAVATORIUM.

Voerwaerde ghemaect jeghen Janne van der Stichelen ende Janne Hannemanne om de steenen van den lavoeren in den cloestere te leverne.

Den 20ⁿ in de Meye in 't jaer 1399 maecte mijn heere van S^o Pieters bij Ghend eene voerwaerde jeghen Janne van der Stichelen ende Janne Hanneman, roketins van Eesseghem als / dat zij minen vors. heere leveren sullen binnen sinen waterporte in sinen cloester... alle de steenen die noch ten daghe van heden in den cloester te bringhene sijn, behoerende ter cape van de lavoire van den vors. cloester ghelijc dat ze mijn vors. heere up andren tijt jighen hemlieden ghecocht heeft... Hier over waren meester Jan Ebbins ende meester Lauwereys van der Leyen.

Ibid., I reeks, cart. 9, f° 150 v°.

— 7 —

1400, 1 OKTOBER - 1401, 1 OKTOBER — UITTREKSELS UIT DE REKENINGEN.

Generalen ontfanck

1. Item van eener quantiteit van steene / die ter caspe van de lavoere toebehoeren die laghen te Cnapenaerde an 't voere... bij vinders ghewinn 't principael ende alle de coste te gheldene comt 24 sc.
2. Item Jan Diederix / steenhauwere / van den trappen enden auden steenen an den borrepitte ghehuurbuert / die in 't convent staet / bij sieur Laureys Langhegheraerts tyde ghecoecht waren ende in sinen tijt noyt betaelt waren, alsoe men inne sijne rekeninghe niet vinden en soude / bij meester Jan Hebbins betaelt, costen 7 lb. 4 sc. (f° 15 v°).

Dit sijn de stoffen ghehuurbuert in diverse steeden in den cloestere / alsoe hier naer volgt :

3. Item 3 platte stile ende 6 sticken ghesaegts hauts dewelke verhuurbuert siin an de dueren die an 't lavoer staet ende an den inghanc van den groeten choer, costen 48 sc.
4. Item van stoffen an 's priors kuckene / der kindercamerkin ende miins heeren van sente Pieters stal te verstoppene diverse plaeken... 6 lb. (f° 22 v°).

Ibid., I reeks, nr 2287.

1403, 1 OKTOBER - 1404, 1 OKTOBER. — UITTREKSELS UIT DE REKENINGEN

Dit es Andries van der Craye / monc ende upper ontfangher rekenynghe

1. Item Jan Neuts betaelt van eenen panneele dat staen soude in 't lavoer in 't convent daer af dat Jan vors. in voerworden adde datte hier maken soude tote vyaechghen omme 20 lb. gr. ende es nu te nieute bij sekeren causen dat de teenin potghieters hem verboden siin ambacht van den vors. eersten panneele hem betaelt 48 sc. (f° 23).
2. Item van der duere van den lavoere vors. te snidene ende van limene ende dat daer toebehoert bij Gillis den Berch ghedaen omme 3 lb. (f° 23-23 v°).
3. Item van stoffen van haute ende noten an de vors. camere [de nieuwe camere staende ten hende van den reestere] gheleit alsoet hier na volgt bij meester Laureinse van der Leyen ghehaelt. Eerst ghechocht... 3 groete heeken daer af dat camen... 3 corbeelen eene naelde eenen stil... een corbeel van al omme 13 lb. 4 sc. par. Item jeghen Janne van Meeren ghechoect... Item van 28 noeten... 4 lb. 4 sc. par. ... (f° 26).

Dit sijn taswerke binnen den cloester.

4. Item van eenen sekeren taswerke ghemaecht jeghens Jan Peyne bij meester Jan Hebbins meester Laureins van der Leyen ende den vors. ontfanghere der huusterste cammere van den reeftere in 't convent te deckene al omme 16 lb. 16 sc.
Summe 31 lb. 12 sc. (f° 28).
5. Eerst Gillis van den Damme ende Coelin siin broeder ghevracht an den vors. muere [an de huulate van den doernemtre] van den convente te verstofferene... 3 lb. (f° 37).

Ibid., I reeks, nr 2262.

1406, 9 FEBRUARI - 1406, 29 SEPTEMBER. — UITTREKSELS UIT DE REKENINGEN.

Dit's Jan Myloths rekeninghe..... beghinnende den 9^a dach van Sporkele 1405... ende hendende den 29^a dach van September 1406.

1. Item Jacop van der Straeten / ghelaesmaker... 6 lb. (cfr. f° 37).
2. Item Rogier den scilder betaeldt te goeder rekeninghen up zeker werc van sinen ambachte dat hij onsen heere den abdt gewrocht heeft 14 lb. (f° 10).

3. Item betaeldt Michiele Poitevinen... up den coep van 1900 blaus paversteens... 100 lb. (f° 20).
4. Item besteedt an Jacoppe Neeuts motalen potghieter den appel metter hose up de vors. cappe [van den lavoere] te leverne... weecht 190 pond 24 lb. (f° 20).
5. Ende als van Rogiere den scilder soe en weet de vors. ontfangher niet wat men hem noch t'achter is / mids dat sy noch niet onder rekent ne siin (f° 37).

Ibid., I reeks, nr 2290 ; cfr. *ibid.*, II reeks, nr 289.

— 10 —

1406, 1 OKTOBER - 1407, 30 SEPTEMBER. — UITTREKSELS UIT DE REKENINGEN.

1. Item 6 voete rabats in 'scraven camere / den voet 3 sc. 6 d. par. comt 21 sc. par comt te gader 13 lb. 12 d. par. niet betaelt
2. Item ghecocht berders der de twee dueren of ghemaect waren / de eene in d'anthorie / ende d'ander voer de kuekene / coste 5 lb. par. ende van hanghene 8 sc. p. comt... 5 lb. 8 sc. p. ... (f° 1 v°).
3. Item ghecocht jehens gillise van den Damme 20 voete hecsteens ende verhuertbuert int kerckhof an de pilar / van elken voete 3 sc. ... comt 3 lb.
4. Item ghecocht jehens pieteren den puyt / 12 weden linne om de stellage mede te maken int kerckhof alsmede wrachte an de pilar elke wede te 2 sc. comt 24 sc.
5. Item ghecocht jehens gillise van den Damme 2 zullen die ligghen voor muns heeren reken camere tstic te 24 sc. comt... 48 sc. (f^o).
6. Item besteedt de cappe van den lavoere te decken met scaelgen by de roede... en beloept de mate van der vors. cappe int gheheele 15 roeden / comt in ghelde 31 lb. 10 sc. waer af berthelmees de scaelgedeckere ontfaen heeft... 28 lb. 16 sc. (f° 3).
7. Item noch in de zelve weke [4da october] Jan van den Stappe met sinen cnape an ons heeren 's abs baxkun van sinen lavoere te ghieten ende te stellene 4 daghe elcx daechs over het loede te 12 sc. comt... 10 lb. 3 sc. (f° 4).
8. Item meester laureins van der Leyen temmerman in de zelve weke [22 November] an mins heeren lavoer van scuttene van veinsteren te cassene... (f° 7).
9. Item noch in de zelve weke [28da van sporkele] an torrekin boven savooyen... (f° 9 v°).

Ibid., I reeks, nr 2078.

— 11 —

1408, 1 OKTOBER - 1409, 1 SEPTEMBER. — UITTREKSEL UIT DE REKENINGEN.

Item van up te delvene 't conduut doer 't Vleeschuus gaende...
Item van costen ghedaen omme 't conduut te verwelvene ende te makene onder de muere gheseit bi meester Janne Eebins... 17 lb. (f° 13).

Ibid., I reeks, nr 1184.

— 12 —

1430, 25 DECEMBER - 1431, 25 DECEMBER. — UITTREKSELS UIT DE REKENINGEN.

Dit es Jans Haesbijts... rekeninghe van diverschen goeden der vors. kerken toebehoerende.

1. Item de veinstren up den nieuwen reftere te stoppene met cleeme 5 lb. 8 sc. par.
2. Item den muer vor den vischreftere te brekene 4 lb. 16 sc.
3. Item [den 11 dach in Maerte] 1 cnape / omme den nieuwen restere scoen te makene 3 daghe... comt 15 sc. par (f° 31 v°).
4. Eerst Arend van den Vivere in den buedic an 't lavoir ende an de pipe in 't vrijthof... 37 sc. 4 d. par. (° 31 v°).

Ibid., I reeks, nr 1199.

— 13 —

1431, 25 DECEMBER - 1432, 25 DECEMBER. — UITTREKSELS UIT DE REKENINGEN.

Dit es Jans Haesbijt's... rekeninghe...

1. Item besteet an Gillis van den Damme den nieuwen reftere te stoferne ende te paverne alsoot behoort omme 54 lb. par.
Hier up ghewrocht de kane ende onder de hoeghe tafle ghepaveert / daer up gheleent 15 lb. 5 sc. par. (f° 14 v°).
2. Item 1 mets omme te liberairie 13 sc. 4 d. par. (f° 25).

Ibid., I reeks, nr 2298.

— 14 —

1433, 25 DECEMBER - 1434, 25 DECEMBER. — UITTREKSELS UIT DE REKENINGEN.

Dit es Willems van den Turre / priors / rekeningke...

1. Item betaelt den selven [Henric den Vos] van rauwen steenen / behoerende ten leeshuuse up den nieuwen reeftre 12 lb. par.
2. Item ghegheven den selven van desen steenen te snidene bij Gillis van den Damme 8 lb. 8 sc. par. (f° 171 v°).

Ibid., I reeks, nr 2286 ; cfr. *ibid.*, nr 2268.

— 15 —

1434, 25 DECEMBER - 1435, 25 DECEMBER. — UITTREKSEL UIT DE REKENINGEN.

Dit's Jan Haesbijts rekeninghe...

Item betaelt... om een rekencamere ghemaect an de capellaenscamere... 60 lb. par. (f° 11 v°).

Ibid., I reeks, nr 2299.

— 16 —

1435, 25 DECEMBER - 1436, 24 JUNI. — UITTREKSELS UIT DE REKENINGEN.

Dit's Jans Haesbijts / opperontfangher / rekeninghe.

1. Eerst betaelt Gillis van den Damme... omme te veldoene in den nieuwen reeftre
2. Item besteet an Gillis voors. den ghevel van de paloore voor den vleesch reeftre te vermakene al nieus van steene met 1 cruusveinstre ende 2 auderen veinstren / ende binnen ghestoffeert omme 35 lb. par. (f° 7 v°).
3. Item Arend van den Vivere... up den nieuwen spiker an 1 gote / ende up de cupe van den torre... 29 sc. 4 deniers par. (9 v°).
4. Item de selve ticheldeckers up thulaet van der pareer camere... 16 sc. 8 d. par. (f° 10).

Ibid., I reeks, nr. 2269.

— 17 —

1436, 24 JUNI - 1436, 25 DECEMBER. — UITTREKSEL UIT DE REKENINGEN.

Dit's Jans Haesbijts... rekeninghe.

Jeghen den ghelaesmaker als van een leeshuuse en hebbe ic niet gherekent (f° 7).

Ibid., I reeks, nr 2300.

— 18 —

1436, 25 DECEMBER - 1437, 25 DECEMBER. — UITTREKSELS UIT DE REKENINGEN.

Dits Roelands van der Hoyen moencs ende ontfanghers van Sente Pieters cloester by Ghend.

Ghelaesmaker

1. Item betaelt den ghelaesmaker van den leeshuuse 41 voete ghelaes elken voet te 12 sc. comt 24 lb. 12 sc. par.
2. Item betaelt den selven van stoppene in de kerke up den doremter ende in 't convent de lampten ende lanterne 22 sc. par. (f° 7).

Ibid., I reeks, nr 1951.

— 19 —

1479, 24 DECEMBER - 1480, 24 DECEMBER. — UITTREKSELS UIT DE REKENINGEN.

Eerst d'huutgheven ter causen van der metselrien

1. Willem van Ouweghen ende Lieven van der Beken die hebben ghebroken de oude muren van der ouder zalen (f° 2 v°).
2. Joes tiebaert die 't horduunsteen van de oude zalen scoone ghemaect heeft / ende de pilaren die van pieter Goethals quamen besteeft heeft / van 2 daghen te 5 sc. daechs comt bethaelt... 10 sc. par. (f° 3).
3. Item Heindric Morael ende Jooris de Dobbelare die ghewrocht hebben an de nyeuwe zale mijns heeren in de derde weke van Hoymaent / 't recht gat ende de duere van den rechtgate ghestopt / eenen steeghere ghemaect in den ouden reeftre... midts dat Joes de stellinghe stelde lanch den ouden muere... 7 lb. 4 sc. par. (f° 3 v°).
4. De voors. Heindric die ghewrocht heeft an mijns heeren zale van twee vuermen gheset ende ghestofeert den 13^a dach in November (f° 5 v°).
5. De voorn. heindric die in November den 20^{en} dach ghewrocht heeft ende vermaect de duere van de donckere camere... comt 't samen bethaelt 16 sc. par. (f° 5 v°).

Ibid., I reeks, nr 2071.

— 20 —

1480, 24 DECEMBER - 1481, 24 DECEMBER. — UITTREKSELS UIT DE REKENINGEN.

Rekeninghe Jans van Cuelne / religieus ende aalmoesener van St-Pieters clooster... van zekeren diverschen weercken ende reparacien...

1. De selve Pieters [Scaelkin alias van Lede] heeft ghenomen te leverne alle de steenen die men verbese ghen zal in de galerije in mijns heeren lochtinc te wetene de pilaarsteenen met bassen ende capiteelen met sulker sneden alst begheert ende besproken es met Heindric Morael / mets / te 12 sc. par. den voet / item de ogive steenen te 5 sc. par. den voet ende de drie slotsteenen t'samen om 13 sc. par. (f° 2 v°).

Ander uutgheven angaende der metsbrien

2. Eerst Joos Tiebaert ende Pieter Beyaert hebben ghenomen af te doene in tasweerde alle de huusinghen / daken ende muren staende in mijns heeren lochtinc tooter proostie toe... 't greys ende de steenen (f° 3 v°).

Ibid., I reeks, nr 2067 - 2077 ; R. van Driessche, *De voormalige Romaans-Gotische kerk van de Sint-Pietersabdij te Gent*, in: *Hand. Mij Geschied. en Oudheidkunde te Gent, Nieuwe Reeks, dl. XXXI, 1977, Gent 1977, p. 32.*

— 21 —

1584, 1 OKTOBER - 18 NOVEMBER. — REKENING i.v.m. HERSTELLINGEN AAN DE ABDIJGEBOUWEN.

Primo lathomis de diversis diebus quibus laboraverunt cum famulis et carpentario 6 lb 9 sc. 7 d.gr. ... pro exhumando corpora gusiorum aut heritecorum 4 s. 3 d.g. pro vectura nostrae bibliotacae 14 s. pro vectura altaris M.N. Baccherii 20 g. pro depositione cathenae ferreae putei aut cisternae in ambitu nostro... pro lyntheo cooperatorio summi altaris in consecratione ejusdem 4 s. 4 d. pro capsula ex metallo pro lampade in medio chori 3 s.g.

R.A.G., F.S.P., I reeks, varia, nr 124.

— 22 —

1585, 20 JANUARI. — REKENING VAN HERSTELLINGEN AAN DE ABDIJGEBOUWEN.

1. 10 Maart - ... Item fabro ferrario ... 1 sloet an de cuechen duure ... pro duabus clavibus in infirmeria

2. 17 Maart - — Vitrifici pro fenestra inter sacellum et cameram 3 g.
3. ... Petro de Smet vitrifici pro reparatione fenestrarum in sacello infirmorum et camera prope sacellum...
4. ... Noch op den grooten en de cleenen pant ende yseren roen met de naghelen om de cassinen te naghelenne...
5. begin Juni - Vitrifici pro duabus fenestris in oratorio infirmorum 20 s. ... Item latomo cum suo famulo pro uno die 4 s. 4 d. pro quadam imagine ibidem 9 d.g. Pistori ad ornatum sacelli infirmorum 8 s.g.

— 23 —

1607, 24 JUNI - 1608, 24 JUNI. — REKENING VAN JOOS DE BRUUNE.

Eerst betaelt van dachueren binnen den cloostere aende werklieden respectivelyck beginnende vande maendt Junius 1608 tot ende met den 14^{en} februari 1609... 5 lb. 5 sch. 11 gr. (f° 80 v°).

Ibid., I reeks, nr 2308.

— 24 —

1609, 25 JUNI - 1610, 24 JUNI. — REKENING VAN JOOS DE BRUNE.

1. Eerst betaelt van dachueren binnen den clooster / van metsers temmerluymen ende andere werklieden respectivelyck begonnen metten XXIII^{en} van Augustus tot ende metten III^{en} van december 1611 / conforme ende naer utwysen van eenenvyftich billietten met specificatie van elke weke / ende elck billiet bijzondere inhoudende ordonantie bij mijn here den Coadiuteur onderteekent 119 lb. 17 sch. 2 gr. 3 d. par.
2. Betaelt m^r Matheus de vos lootghierter van wercke ende leveringhe van loode / conforme vijf billietten van specificatie tzedert den 12^{en} July 1610 tot ende metten 6^{en} Septembre 1611 19 lb. 11 sch. 7 gr.
3. Betaelt franchoys boschman van leverynghe van schailgen ende schailgenagelen tzedert den 17^{en} Maerte 1610 tot ende metten 11^{en} Ougste daernaer 3 lb. 17 sch. 6 gr.
4. Roelandt Reyniers van leveringhe van zesthien dobbel capramen den 19^{en} September 1611 24 sch. gr. (f° 86).

Ibid., I reeks, nr 2308.

1610, 1611 — REKENING JOOS DE BRUNE.

1. ... Mr Lievin plunnoy met zijnen zone, steenhouders van dat zij ghebesoigniert hebben omme het aflegghen ende teecken en van den gronde vanden durmter ende reestere mette opstaende wercken volghende de patroonen daeraf bij hemlieden ghemaect in decembre 1612... 4 lb. gr.
2. Philippe Lottin ... over den coop ende leverynghe van zes en dertich duest vijf hondert groot coreelsteen Armentieres ghelost achter tclooster... 36 lb. 10 sch. gr.
3. ... aen vier handtghesellen wercklieden in Junio 1612 die tvoorseeide coreelsteen tot zes en dertich duyst en half hebben helpen lossen ende stellen achter an den muer van desen cloostere... (f° 79) 28 lb. 8 sch. gr.

Ibid., I reeks, nr 2308.

1611, 25 JUNI - 1612, 24 JUNI. — REKENING VAN JOOS DE BRUNE.

1. Geeraerd Spillebaut metsers van al het handtgedaet van metselwercke bij hem met zijne medeghesellen ghedaen ende ghevrocht binnen desen cloostere vanden 18ⁿ Lauwe 1613 totten lesten van december daernaer int maeken van den nyerwech dormitoir ... 453 lb. 10 gr. 3 d. (f° 90 v°).
2. Lieven van Thuynen ghezworen landtmeter der stede van Ghendt ... over sijnen sallaris van overslegghen ende ghemeten thebbene al tvoorseeide metswerck van den dormiter ende vanden heymmuur aen tkerckhof... 10 l. 13. sch. 4 gr. (f° 91).
4. ... Anthoone duval ... van leverynghe van neghentien duysent zes hondert groot armentieres steen... 19 lb. 5 sch. 2 gr. (f° 93).
5. ... Lieven Pien steenhouder van leverynghe van latteyle calommen ende arduyn... 42 lb. 11 sch. 4 gr. (f° 93 v°).
6. ... Spillebaut van leveringhe van noch vijftich voeten brabantse trappen / ende tweendertich dobbel ghelyste canteelen metgaeders drye priem teenen ... metg. de vracht van vuylvoorde te schepe tot Ghendt... 7 lb. 8 sch. 6 gr. (f° 94).
7. ... Adriaen de leghe ghecommitteerde over dheeren hoirs Jo^r Joos Triest in zijn leven heere van lovendeghem over den coop van seker quantiteit van ugaende eecken... 90 lb. 3 sch. 2 gr. (f° 95 v°).
8. ... Adriaen de Smet ende Laureyns van Ooorden ... van 't mennen vande groote haulten van Rapenburch tot up de leye elck met twee peerden den tydt van vier daghen... 5 lb. gr. (f° 97).

9. ... Laureyns van oorden ... ter causen vande vracht van thalen van het groot ghebindt te Westrem met Adriaen de Smet / daerinne begrepen oock diverssche dachueren omme het zoucken ende bezichteghen van andere boomen... 31 sch. 8 gr. (f° 97 v°).
10. ... Laureyns van Oorden ... van leverynghe van eecken plancken / kepers ende eenighe boomen... 177 lb. 2 sch. 4 gr. (f° 98).

Ibid., 1 reeks, nr 2309.

— 27 —

1612, 25 JUNI - 1613, 24 juni. — REKENING VAN JOOS BRUNE.

1. ... An alle de steenhouders die binnen desen clooster ghevrocht hebben gheduerende tgeheele jaer ghehendt metten lesten van decembre 1614... 179 lb. 16 sch. gr.
2. ... Mr Lievin plumion steensnyder van het teecken en ende snyden vande berders van drye boghen ende teecken van twee pypen van antycxsche canen... 2 lb. gr. (f° 83 v°).
3. ... Mr Lievin plumion ... van leverynghe van latteelen calommen ende ander arduyn... 3 lb. 18 sch. 1 gr. 6 d. (f° 84 v°).
4. ... Mr. Lievin plumion ... omme het teecken vande gronden vande gaelderye metgaeders vande reeftere ende saele beginnende van ande keuckene tot jehens d'abdye... 5 lb. 3 sch. 4 gr. (f° 85).
5. ... Mr Lievin plumion ... over den coop ende leverynghe van drye hondert ende vierentzeventich voeten veynsterwerck van brabantisch orduyn om de calommen en latteylen ghesorteert naer zyn verduere... 24 lb. 11 sch. gr. (f° 85).
6. ... Jan de Croock ... over de leverynghe van twee hondert vijfventzeventich mudde en half calex tsedert den 8ⁿ July tot ende metten 7ⁿ Octobre 1614... 90 lb. 19 sch. 8 gr. (f° 87 v°).
7. ... francois vander haeghen over de leverenghe van eenentachtich duysent een hondert schailen... 141 lb. 18 sch. gr. (f° 88 v°).

Ibid., 1 reeks, nr 2309.

— 28 —

1613, 25 JUNI - 1614, 24 JUNI. — REKENING VAN JOOS DE BRUNE.

1. ... Lieven pien steenhouder met consoorten ... ter causen van ghemact thebben zes harnessen ande veynsters int cappittel ende parloir / ende een hendelveynster ghenomen voor dobbel, metgaeders den prnant ende den boghe vanden zelven cappitle ghenomen voor een ynckel veynster... 12 lb. gr. (f° 115).

2. ... Mr Lieven pluvion steenhauer van dat hij gheteeckent heeft het cieraet inde groote boghen van het cappitle ende het snyden vande berdels vande cleene boghen... 10 sch. gr. (f° 115 v°).

Ibid., I reeks, nr 2309 ; R. van Driessche, o.c., p. 61.

— 29 —

1616, 10 OKTOBER. — REKENING VAN LIVEN SMETS, GLAZEN-MAKER.

Noch ghelevert bij mij Lieven Smedts ghelaesmaecker ... inden pandt de vijf laetste veynsters waeraf de neghenveertich voeten wit gelas zijn ten zeven stuyvers den voet ende dander zeven voet gheschildert mette wapenen ten drij scellynghen groote elcken voet ende de vijfde veynster boven de duere groot negenenveertich voeten waeraff de 42 voet wit gelas zijn ende dander zeven gheschildert.

De somme van dese vijff veynsters bedraeght int gheheel neghentien pondt veerthien schell. zes grooten.

Noch gelevert te Dickele twee wapenen voor mijn Eerweerdich heere den prelaet van S^{te} pieters, commen... 13 sc. 4 gr.

Ibid., II reeks, nr 331.

— 30 —

1618, 25 JUNI - 1621, 24 JUNI. — REKENING VAN JOOS DE BRUNE.

1. Gerard Spillebaut heeft ghecocht het looghuis ghestaen hebbende op den meersch ende bleekerye die pieter de muldere ghehauden heeft voor de somme van zes ponden grooten hem Spillebaut afgetrocken op zijn werck (f° 98 v°).
2. Betaelt den steenhauwers die ghevrocht hebben binnen den clooster... 20 lb. 8 sch. 2 gr.
3. Laureens de Cocq schrynwerker ... over ende ter causen van het lambrouseren vande jeghenwoordeghe kercke van desen clooster... 200 lb. gr. (f° 140 v°).
4. ... Laureyns de Cocq schrijnwerkere ... ter causen van eenen garderobe bij hem gemaect ende ghelevert omme de sacristie... 40 lb. gr.
5. ... aan den zelve Laureyns de cock ... over den coop ende leveringhe van vijfthien cassijnen staende inden nyeuwen turre, metgaeders van tmaecken van vier stapeelen ende ander werck 16 lb. 18 sch. 8 gr. (f° 141).
6. ... Gerard Spillebaut van zeven hondert gheleyers teghelen

7. ... ende noch een hondert roode ende blauwe tichelen al tot het maecken vande eerden boven de nyeuwe camers inde abdye, den 10^{en} february 1619... 8 lb. 6 sch. 8 gr. (f° 144).

R.A.G., F.S.P. I reeks, nr 2310.

— 31 —

1621, 24 JUNI - 1623, 24 DECEMBER. — REKENING VAN JOOS DE BRUNE.

1. ... ande ticheldeckers die ghevrocht hebben int clooster t'zedert den 21^{en} meye 1624 tot ende metten 19^{en} october int zelve jaer... 82 lb. 15 sch. 2 gr.
2. ... den steenhauwers die ghevrocht hebben binnen den clooster ... vanden 3° maerte 1623 tot den lesten december 1624. ..460 lb. 9 sch. 5 gr. (f° 182 v°).
3. ... diverssche schilders die gheschildert hebben int clooster, deuren veynsters ende anderssins... 26 lb. 12 sch. (f° 182 v°).
4. ... Mr Lievin vergracht ... ter causen van het upmaecken van eenen nyeuwen torre boven de kercke vanden clooster conforme den patron ende contracte... 75 lb. 18 sch. 4 gr.
5. ... de twee M^r temmerlieden Jacques van Wychuus ende lucas hertschaep ... over het visiteren vanden voornoemden nyeuwen thorne die zy bevonden hebben conforme den contracte... 20 sch. gr.
6. ... fictoir de donckere temmerman, ... ter causen van twinghelt van den voornoemden torre, ende den pant... 20 sch. gr. (f° 183 v°).
7. ... balthazar bornaige ... over de leveringhe van hondert zeventhien mudden calck begonnen te leveren tzedert den 15^a november 1623 tot 9 meye 1624. 33 lb. 3 sch. gr. (f° 185 v°).
8. ... de weduwe van Lievin bornaige ... over de leveringhe van verwe op de kercke ende Abdije, ende oock te Scheldevelde. 29 lb. 14 sch. 10 gr. 6 d.
9. baltazar bornaige ... over de leveringhe van gaudt ende diverssche verwe daermede den nyeuwen torre ende het cruysse daerup staende vergult zijn... 5 lb. 7 sch. 6 gr.
10. ... den zelve bornaige ... over de leverynghe van verwe tzedert 25 sept. 1623 tot 24^a Juny 1624. 18 lb. 6 sch. 9 gr. (f° 187).
11. ... den zelve bornaige ... van leverynghe van busten ende anderssins... 2 lb. 12 sch. 4 gr.
12. ... Jan van Zellaere ende Lievin pyn ... over de leveringhe van orduyn witten ende blauwen voet steen. 180 lb. 17 sch. 8 gr. (f° 188).
13. ... Cornelis Cornelissens ... over vijf hondert en helft voeten blau planckayge stucken... 8 lb. 9 sch. 7 gr. (f° 188 v°).
14. ... Lievin pyn ende Jan van Zellaere ... over leverynghe van orduyn binnen desen clooster. 119 lb. 2 sch. 1 gr. (f° 189).

15. ... Schittecatte, Abraham de mellier ende Jan Roman hautdbrekers ... van leveringhe van diverssche steken van hautd al in rebben ghemeten ende vercocht int clooster. 101 lb. 3 sch. 10 gr. (f° 191 v°).
16. ... Guillaume vincent, cloggieter ... over thergieten ende leveren van eene clocke. 48 lb. 15 sch. 11 gr. (f° 191 v°).

Ibid., I reeks, nr 2310.

— 32 —

1623, 24 DECEMBER - 1626, 24 DECEMBER. — REKENING VAN JOOS DE BRUNE.

1. ... Mr Cornelis horenbant ghelaesmaker over het schilderen van 16 ghelaesvensters inden pandt van desen clooster, alles volghens de metinghe, van mr. Lieven van Thune, landmeter deser stede... 167 lb. 8 sch. 7 gr. 6 d.
2. ... anden selven over het schilderen van noch twintich glaéseveynsters inden voornoemden pandt 141 lb. 14 sch. 4 gr. 6 d.
3. ... Mr Toussain de Coninck ... over het schilderen van een veynster groot drijeenvijftich voeten... 10 lb. gr.
4. ... Jan van sellaere, steenhauwer over het hauwen ende leveren soo van diversche steenen als van dachhueren, ghedaen soo in deser Abdye als tot Swijnaerde. 110 lb. 9 sch. 5 gr. (f° 107 v°).
5. ... op den 26 Augusty 1626. an charles clocke schipper ... over de leveringhe van 26400 groot coreel steen... 26 lb. 8 sch. gr. (f° 109 v°).
6. ... den 29 Augusty 1626 an Juliane Bernaige w^e wijlent Jan vande putte ... over den coop van 1200 half voeten planchaige... 20 lb. 15 sch. 8 gr.
7. ... franchoys penneman over de leverynghe van eenen blauwen watersteen ende tichelkens... 2 lb. 13 sch. 4 gr. (f° 110).

libid., I reeks, nr. 2310.

— 33 —

1625, 4 JULI - 1626, 22 SEPTEMBER. — UITTREKSELS UIT DE REKENINGEN.

Rekenynghe... die bij desen is doende Hubert Loijens als secretaris van mijn eerw. Heer...

Ander uitgeven ende betaelynghe ter causen van de nieuwe veynsters, ghemaect in den pandt van desen cloosters

1. Eerst betaelt aen m^r Cornelis horenbaut glasschilder, de somme van acht ponden zes groten, over het schilderen van eene venster, wesende d'eerste naer de west zijde, ende d'eerste historie van het leven van den H. Benedictus, groot bevonden bij metinghe van Mr Lievin Van Thuyne, gesworen landmeter deser stede, LV voeten ende drije quarten, het gheschildert glas ter advenante van tweentwintich stuivers den voet, ende het wit ten advenante van vijf stuivers den voet, dus hier... VIII lb. VI gr.
2. Item betaelt aen den zelven m^r Cornelis, de somme van acht ponden, twaelf schellinghen, zes groten, VI st. over het schilderen van de tweede venster, groot bevonden LV voeten, ende drije quart het gheschildert ende het wit glas ten advenante als boven, dus hier... VIII lb. XII sc. VI gr. VI st.
3. Item betaelt m^r Toussaint de Coninck ... over het schilderen van de derde venster, groot drij en vijftich voeten het gheschildert glas ... dus hier X lb. gr. (f° 7).
4. Item betaelt den voornoemden m^r Cornelis horenbaut, ... over het schilderen van de vijfde venster, inhoudende XLVIII voeten ende halven gheschildert glas... VIII lb. XII sc. VI gr. VI st.
5. Item betaelt den zelven ... over het schilderen van twee vensters, wesende de leste van voors. westzijde, groot elcke venster 44 voeten en half, het gheschildert ende wit glas ten advenante als vooren, dus XVII lb. V sc. 1 gr.
6. Item aen den zelven ... over het schilderen van eene venster wesende d'eerste op de zuijtzijde, inhoudende 44 voeten en half gheschildert glas ... dus hier VIII lb. XII sc. VI gr. VI st.
7. ... aen zelven horenbaut ... over 't schilderen van tweede venster naer de zuijdt zijde ... conforme de voorgaende ... dus hier VIII lb. XII sc. VI gr. VI st. (f° 7 v°).
8. ... den voorseiden ... over het schilderen van vier vensters, wesende de derde, 4, 5 ende 6e van de voors. zuijtzijde ... dus hier XXXIII lb. X sc. II gr. f°s 7 v°-8).
9. Item noch betaelt aen voors. ... over het schilderen van twee vensters, wesende de leste van de voors. zuijtzijde ... XVII lb. V sc. 1 gr.
10. Item den zelven ... over twee andere glasvensters, wesende d'eerste ende tweede naer de oostzijde, al conforme de voorgaenden, dus hier XVII lb. V sc. 1 gr.
11. ... den zelven betaelt ... over 't schilderen van eene venster, wesende de derde op de oostzijde, al conforme de voorgaenden, dus VIII lb. XII sc. VI gr. VI st.

Somme 1^c XLVII £ VIII sc. VII gr. VI s. tourn. (f° 8).

Ibid., I reeks, nr 2067-2077.

1629, 24 DECEMBER - 1630, 24 DECEMBER. — REKENING VAN JACQUES DE LIXBONNA.

vuetgheef aan nieuwe weercken

1. ... aen Jan Impens ende zijne medeghesellen schaeldeckers over di-
veerssche dachueren, daerinne begrepen het decken vanden grooten
pandt jehens de nieuwe kerke... 36 lb. 11 sch. 2 gr. (f^s 81).
2. ... aen m^r pieter Smedts ende Joos porret metsers oover het maecken
van het resteerende deel van het canael commende vande keucken
vande abdije tot in de schelde... 7 lb. 14 sch. 2 gr. (f° 82).
3. ... aen m^r Lieven vergracht over zijn aenghenomen weerck van het
afbreecken ende wederom op te maecken met een aftreckende dack
den pandt commende jehens de nieuwe keercke... 55 lb. gr. (f^s 83).

1633, 24 DECEMBER - 1636, 24 DECEMBER. — REKENING VAN MAURUS BOSCHMAN.

1. ... aen mr pauwels hauwaert over het anghenomen werck van den
nieuwen durmter ende diversche dachuren bij hem ende sijne knapen
verdienst... 83 lb. 10 sch. 4 gr. 6 d. (f° 79).
2. ... aen Sebastiaen Baes over het schilderen van twee wapens inghelas...
8 sch. gr.
3. aen mr Gheeraert vander oerst over seker stucken gheschildert ghelas
tot reparatie vande vensters inden pant... 5 lb. gr. (f° 80).
4. ... aen Michiel de groote over het schilderen van diversche vensters
deuren het versieren ende vergulden van diversche wapens... 50 lb.
10 sch. 9 (f° 80 v°).
5. ... aen de weduwe Crul over de leverynghe 2245 gheblust kalck...
181 lb. 15 sch. 4 gr. (f° 83).
6. ... aen mr pauwels hauwaert over de leverynghe van al het ghesaecht
haut dienende tot het verlenghen van den nieuwen durmter... 35 lb.
5 gr. (f° 84 v°).
7. ... aen Jan Bosquillon over de leverynghe van 134.300 groot ende
138.600 kleen koreelsteen... 209 lb., 14 sch. (f° 85 v°).

Ibid., 1 reeks, nr 2315.

— 36 —

1652, 24 DECEMBER - 1655, 24 DECEMBER. — UITTREKSELS UIT DE REKENING VAN HIERONIMUS PIERS.

1. ... aen mr pieter van de walle metser over tderde deel van vijfhondert-guldens, over 't maecken van vier camerkens aende midelpoorte dienende voor spreechuysekens... 27 lb. 16 sch. 6 gr. 8 d. (f° 180).
2. - ... aen pauwels sotteau over tmaecken ende vernissen vande gaude leeren in dese abdye... 3 lb. gr. (f° 183 v°).

Ibid., I reeks, nr 2329.

— 37 —

1658, 24 DECEMBER - 1661, 24 DECEMBER. — UITTREKSEL UIT DE REKENING VAN HIERONIMUS PIERS.

... aen mr Jacques pieters steenhouwer over eenighe wercken bij hem ghemaect in dese abdiye... 2 lb. 2 sch. 5 gr. (f° 86 v°).

Ibid., I reeks, nr 2331.

— 38 —

1664, 24 DECEMBER - 1667, 24 DECEMBER. — UITTREKSEL UIT DE REKENING VAN H. PIERS.

... aen N. brandeghem missenier over leveringhe van ijsere ende coe-pedraet tot het maecken van de gelaese vensters inden pant 3 lb. 8 sch. 9 gr. (f° 110).

Ibid., I reeks, nr 2333.

— 39 —

1667, 24 DECEMBER - 1670, 24 DECEMBER. — UITTREKSEL UIT DE REKENING VAN H. PIERS.

... aen mr Jacques peeters steenhauwer over diversche wercken bij hem gemaect ten behoeve van desen cloostere... 43 lb. 33 sch. 1 gr. (f° 89).

Ibid., I reeks, nr 2334.

1679 of later. - INVENTARIS VAN ENKELE WERKEN UITGEVOERD
GEDURENDE DE PRELATUUR VAN AMANDUS HOVELINCK.

1. Item de camer daer mijn heer den ontfangher in woont 200 lb.
2. Item het nieu kortier bij de kerke met het vauteren van de kamer daer neffens mitsgaders deuren, veynsters, lamberceels... 7000 guldens
3. De nieuwe camere 600 g.

Ibid., II reeks, nr 286.

1687, 10 OKTOBER - 1698, 14 JANUARI. - UITTREKSELS UIT DE
REKENING VAN MAURUS VERSCHURE.

1. Alvooren gherepareert de cappelle omdat de gevanghenen misse sauden hooren, die van te vooren noijnt geene hoorden, sijde de becostynghe vanden nieuwen vloer ende het lamberseelsel... Memorie.
2. ... voor het vergulden ende maecken van den altaer, het autaeerleet ghewijden steen etc... 6 lb. 10 sch. gr.
3. ... over de reparatie van schepenen camer eerst voor het gauden leer... 19 lb. 14 sch. 9 gr. 6 d.
4. ... voor het groen laecken vande sitbancken ende het tafelleet, betaelt aen niclays de buck... 9 lb. gr. (f° 54 v°).
5. ... voor het marbeleren vande schauwe met het vergulden van diere, de portaelen, deuren ende lijsten... 13 lb. 5 sch. gr.
6. ... voor twee schilderijen inde selve camer boven de portaelen, ende oock degonne inde schauwe... 8 lb. gr. (f° 55).

Ibid., I reeks, nr 2342.

1729. — REKENING VAN AMBROSIUS PAUWELS.

... betaelinghe bij den Eerweerdighsten heere rendant... ter causen van werken, reparatien ende pensioenen...

1. ... aen Gauthier vande vijvere meester metser ... over divers metswerck vanden nieuwen bouw. begonst 3 february 1729 tot 24 november 1729... 446 lb. 7 sch. 8 gr. (f° 6).
2. ... aen Biete van hoecke, smet ... over diversche ijserwercken gemaect voordien nieuwen bouw van d'abdije... 11 lb. 7 sch. 5 gr. (f° 6 v°).

3. ... aen Nicolaes vossaert ... over leverijnghe van 89200 armentiers steen... 99 lb. 4 sch. gr. (f° 8 v°).
4. ... aen frederick Calle over vracht ende rechten van witten voetsteen commende van Brussel... 1 lb. 4 sch. 8 gr. (f° 12 v°).

Ibid., I reeks, nr 2373 ; R. van Driessche, *De Barok-Sint-Pieterskerk te Gent*, in : *Hand. Mij. Gesch. Oudheidk. te Gent, Nieuwe reeks, dl. XXXII, Gent 1978, p. 51-61.*

— 43 —

1731, 8 JULI. - ACCOORD NOPENS HET HERSTELLEN VAN GEWELVEN.

Memorie de lacord que jaij fait avecq le maitre des ouvrages de l'abeys de Saint pierre a rescurez et quanteler les cavaux a unme livre de gros du cents dont j'en aij quantelez 550 dun pied quaretz et 425 de 14 poulie et 7 journez que j'aij travaillé au service de l'abeys a vingt et quatre sous par jours porte tous ensamble la somme de onze livres de gros et trois escalins.

Recue de Monsieur labé le contenue du dit billé.

Louij Scarmeur.

Ibid., II reeks, nr 278.

— 44 —

1731, 27 NOVEMBER. — UITTREKSEL UIT DE REKENING VAN TIMMERMAN J. VERMAERE.

Ghemaect ende geleverd ten dienste van mijnheer den prelaet van S^{te} pieters door Joannes Vermaere meester schrijnwercker

Ten eersten een dobbel sallet deure voor het leenhof lb. 11-10-0

Item een deele schauwe voor het selve leenhof sonder het sneywerck... lb. 17-0-0

Mijnheer Ambrosius pauwels ontfanger sal betaelen aen Joannes Vermaere meester schrijnwercker de somme van negen en twintigh ponden eenen schellinck gr. ter causen hier vooren vermeldt ende midts dese ende acquit sal valideren in mysen van rekenynghe. Torconden 27 november 1731.

philippus abt van S^{te} pieters

Ontfaen den inhoudt deser.

visa Joannes Vermaere.

Ibid., II reeks, nr 378.

— 45 —

1731, 20 DECEMBER. — UITTREKSEL UIT DE REKENING VAN SCHILDER R. PIERSSENS.

1. Gheschildert door Robert piersens ende sijne sonen ten dienste van den Eerw. heere Prelaet van S^{te} pieters.
2. Den 3^{en} Julii 1731 over het schilderen an het platfond op de saele...
lb. 0-12-0

R. Piersens

Ibid., II reeks, nr 33.

— 46 —

1732, 31 OKTOBER. — B. DE WILDE MAAKT HET BESTEK VOOR SOMMIGE WERKEN UIT TE VOEREN IN DE REFTER.

Achterevolghende het versoeck van den Eerw. heer philippus. Standaert prelaet vande exempte abdije van s^{te} pieters nevens ghendt hebbe ick onderschreven meester metsers binnen deser stadt ghendt, ghecalculeert ende opgesteld dese naerschreven appreciatie vuyt de welcke den seer Eerw. heer prelaet sal connen sien de quantiteyt vande materialen noodigh tot het steken vande vauten onder den vloer vanden rifter vande selve albdije commende alsnu ten deele boven de comptoire ende andere plaetsen, alsmede oock gereguleert de quantiteyt vande noodighe witte ende swarte maerbere steenen tot het legghen vanden vloer vanden voornoemden rifter met de swarte maerbele trappen tot de pasetten daer de taefels op staen van ghelijcke, can vuyt de selve appreciatie bemeirck worden de voordere noodighe materiaelen tot het ermaecken vanden trap, omme te gaen uuyt den pandt naer den voorseiden rifter, met het veranderen vande thien veynsters ende twee a drij deuren commen op den gemelden rifter alles met de respective quantiteyten pryssen ende becostinghe van aldies volgens de aenwijssinghe vande modellen ende in ponden schel-lynghen grooten courant...

Somma totale... 627 lb. 13 sch. gr.

Aldus de voorseide appreciatien opghestelt ter goeder trouwe naer mijn kennisse ende wetenschap, resulterende vuyt myne fonctie ende ondervindinghe waermede betrouwende thebben voldaan aen d'orders ende versoeck vanden eerw. heer prelaet blijfve met alles submissie ende respect...

... Bernardus de Wilde.

Ibid., II reeks, nr 161.

1732(?). — B. DE WILDE LEVERT NIEUWE STEIGERS VOOR DE WERKEN AAN DE ABDIJ.

Specificatie van alle de stellinghe ende andere ghereetschap die Bernardus de Wilde als meester metser ghedaen ende geleverd heeft ten dienste ende ghebruyckt vande exempte abdije van S^{te} pieters tot het maecten van alle de wercken vande selve abdye up de voorenstaende rekenynghe vermeldt, welcke stellinghe ende ghereetschap hij de wilde ten grooten deele heeft moeten doen van nieuws maecten, ter causen dat den noodt van het werck sulcx verheeschte ende dat de voorseide abdije daervan niet en was voorsien alle welcke stellinghen ende ghereedtschappen geduerende den tydt van het maecten vande selve wercken ghecoret ende gheschonden ende eenighete ghebrocken sijn, midtsgaeters gedecoreert ende versleten sijn daer vanden voornoemde de wilde versoek recompetentie naer propotie van sijn geleden schade ende slete als oock sijn buyten, het ordinaire dat eenen meester dierghelycke gereetschap verobligeert is te levernen.

Alvooren ghelevert 36 sperren van 24 voet tot 26 & 28 & 32 tot 34 voeten lanck.

40 metser delen.

11 praelbalcken van 20 voet lanck.

noch 4 praelbalcken van 15 en 18 voeten.

25 dobbel nieuwe stringhen.

15 aude dobbelen stringhen.

45 ynckel stringhen daer onder 24 nieuwe.

eenen cleenen reep.

eenen nieuwen grooten tackel reep.

eenen anderen taeckelreep.

Eenen cleen reepken met een steke.

eenen drij voet met het derde been met twee handtboomen.

ses corte hauten van 3 tot 5 a ses voeten lanck dicke 7 en 9 duymen ende 6 en 8 om de pyllen om te pynghele.

Een hosse.

Seven stringhen van 44 tot 54 voet lanck.

eenen keer aeck.

5 eecken pellen lanck 9 voeten.

2 hauten hoofde elck met twee metaele schyfven.

Eenen waeter passer

twee grootd hoofde elck met drij metaelen schyfven.

twee cleyne hoofden elck met twee metaelen schijfven.

1734, 17 AUGUSTUS. — DE ABT KOOPT TE HAMBURG 40 KOPE-
REN PLATEN.

Hamburgh 27^a July 1734.

Debet sijn Eerweirdigheyt den heer Prelaet vande wijt vermaarde ende exempte Abdije van St pieters nevens Ghendt aen Joan Bap^{te} Soenens voor 40 roo coppere plaeten voor sijne eerw^t van hamburgh ontboden en aldaer doen incoopen door de messagiers stenglin & soon, en onder nevenstaende merck in een casse mij toegesonden langs Rotterdam, de selve op 14^{en} Aoust 1734 doen beweghen, in des selfs abdi, ter dispositie van sijn Eerweirdigheyt voorseyt...

Ibid., II reeks, nr 163.

1734, 5 AUGUSTUS - 1736, 10 SEPTEMBER. — UITTREKSEL UIT
DE REKENING VAN AMBROSIUS PAUWELS.

... betaelynge ... van wercken reparatien ende pensioenen van werck-
lieden... (rub. 8).

1. ... aen d'heer jan-bapt. Soenens ... ter causen van veertich copere
plaeten gebruyckt tot eene grotte liggende op het dack vanden rifter
van desen clooster ... 60 lb. 4 sch. 10 gr. (f° 5 v°).
2. ... aen sieur Bernardus de wilde over het snijden van eene faise ...
1 lb. 12 sch. 8 gr. (f° 6 v°).

Ibid., I reeks, nr 2378.

1735, 31 JANUARI. — BESTEK VAN B. DE WILDE TOT HET
MAKEN VAN PILASTERS AAN DE AFSLUTING OP HET KERK-
HOF.

... ick onderschreven meester metser binnen deser stadt Ghendt opge-
stelt dese naerschreven appreciatie...

Wordende gerekent dat de twee benen ofte ballustraede die gemaect
moeten worden, volgens d'aenwijssinghe vande annexe modelle met haere
plinten casementen courben, decklijsten ofte benen, van een stuck vanden
eenen peterstael tot den anderen van wedersyden den opganck vande vier
opperste trappen boven het eerste verschiet, ofte repose, met de vier
geheele ende twee halfve peterstaelen ende hun ronde bollen ofte vaesen
van boven, ende met het incasement van wedersijde onder de voornoemde

ballustraede alsmede met de 34 pillarkens die daer van wedersijden noodigh sijn t'saemen sal commen te costen, ter plaetse geleverd... 80 lb. 3 sch. 4 gr.
Bernardus de Wilde.

Ibid., II reeks, nr 161.

— 51 —

1735, 3 AUGUSTUS. — METINGSTAAT VOOR HET OPTREKKEN VAN NIEUWE GEBOUWEN.

... ick onderschreven meester metser binnen deser stadt geteekent dese annexe modellen, tot het maecken van enen nieuw bouw bestaende, in een plaetse voor de archiven, caemer comptoor voor de heeren ontfangers ende comptoor voor mijnheer schockaert, peerde stallighen, met daerboven caemers, tot het logieren vande vremde persoonen, ofte domestiquen, slaepcamers voorde heeren ontfangers, als anderssints...

... tot het maecken vanden gemelden bouw volgens d'aenwijssinge van de meerseyde modellen met de vauten, den number van thien hondert duest coninck steen, behaudens datter 50 duyst auden steen gevonden wort, het welke gecalculeert wort te sullen costen ghelevert tot achter de abdije aenden boordt vande schelde... 975 lb. gr.

Van gelycke wordt gerekent noodigh te wesen, tot het maecken vande vauten schauwen, separaetien vanden selven bouw den number van 125 duyst hollans steen,... 93 lb. 15 sch. gr.

Tot het legghen vande vloeren boven de kelder vaute peerdestallen, eerden vande schauwen, sal noodich sijn seshien duyst vloertichelen... 26 lb. 13 sch. 4 gr.

Tot het vermetsen van alle den voorschreven steen, ende het maecken van geheel den selven bouw, besetten ende plafonneren sal noodich sijn 400 x calck... 433 lb. 6 sch. 8 gr.

Den arbeyt van geheel den voorschreven bouw te maecken ende te metsen... 860 lb. 13 sch. 4 gr.

Calculatie vanden orduyn.

... tot het maecken vande borsweire van onder vooren achter ende van houts aende straete den number van 4500 voeten fynnen blauwen doornyckschen metsorduyn... 157 lb. 10 sch. gr.

De witte orduyne schootlijste boven den blauwen doornyckschen metsorduyn... 8 lb. 6 sch. 8 gr.

Oock wort gerekent dat den orduyn van 58 cruesveynsters met hun rabat, calommen, ende lateylen lijsten van boven conforme de veynsters vande nieuw caemers ... daeronderbegrepen drij deuren ende acht boghens vande achterste arkarden... 151 lb. 10 sch. gr.

De 314 streckende voeten witten orduyne arquitrave boven de veynsters vaa de tweede staygie... 26 lb. 3 sch. 4 gr.

De voorpoorte om van achter naer den bascour ende waeter te rijden ... om die te maecken van blauwen soveynnenschen steen... 85 lb. gr.

De orduyne poorte van achter wort gecalculeert...	12 lb. gr.
Den witten orduynen baelegemschen trap om te gaen in de zaele vande comptooren...	30 lb. gr.
De blauwe soveynnensche steene peerde crebben, met de cardoezen van onder...	55 lb. gr.
De witte orduyne lysten vande drij schauwen, van boven	7 lb. gr.
Den aerebeyt van alle den witten ende blauwen voorschreven steen te prepareren ter plaetse passen stuycken ende gagen met het snijden vande waepenen...	60 lb. gr.
Calculaetie van het hautewerck.	
... stryckhauten, rebben, muerplaeten, scheirbogens, fliringe, cruyne ende kepers, plancken als anderssints...	562 lb. 10 sch. gr.
Tot het legghen vanden oppersten solder...	60 lb. gr.
Tot het legghen van den gemelden solder, twintich packen solder veren...	5 lb. gr.
Tot het steken vande cornissen ende lysten vanden geheelen bouw achter ende vooren, met de lijsten vande dackveynsters	44 lb. gr.
Tot het maecken van de deuren boven ander caemers	28 lb. gr.
Tot het decken van gheheel de cappe achter ende vooren.	95 lb. gr.
Het noodigh haut tot het maecken van alle de sinters om de bogens vande vauten...	35 lb. gr.
... ijsere naegelen tot het temmeren van geheel den voorseyden bouw	
Den arebeyt van geheel den gemelden bouw...	433 lb. 6 sch. 8 gr.
Calculatie van het schalliedack.	
... tot het decken vanden gemelden bouw achter ende vooren...	143 lb. 14 sch. 4 gr.
... 225000 schailien naegels...	18 lb. 14 sch. 8 gr.
Den aerbeyt van het decken vanden gemelden bouw...	33 lb. 6 sch. 8 gr.
Calculaetie van het noodigh loodt	
... de loode gote van achter met de loode pompe inden peerdenstal...	116 lb. 13 sch. 4 gr.
Het plafonneren van alle de caemers ... de noodighe latten naegelen ende arrebeyt...	58 lb. 6 sch. 8 gr.
... 48 spiesschen kaseynnen tot gheheel den gemelden bouw, de blaf-turren ... de boven kaseynen sonder blafturen ... met hun ijsserwerck...	192 lb. gr.
... onder aende comptooren ... ses spiesschen dobbel deuren...	72 lb. gr.
... Bourgoens gelas tot geheel den gemelden bouw...	66 lb. 13 sch. 8 gr.
... roeden, sleutels, myylbanden anckers staecken spangedoek, crammen, aecken...	468 lb. 15 sch. gr.
Den arbeet van pleynneren vande grondt, het calseyden vanden stal...	50 lb. gr.
Somma totale van geheel de voorseyde apprenatie beloopt ten somme van	5524 lb. 19 sch. gr.

1736, 15 APRIL. — VOORWAARDEN i.v.m. DE LEVERING VAN NATUURSTEEN VOOR DE VENSTERS VAN DE NIEUWE GEBOUWEN.

Conditien op de welke den Eerw. heer prelaet vande exempte abdije van Ste Pieters nevens Ghent besteeden sal het maecken ende leveren van alle den noodighen witten authemschen orduijn tot het maecken van alle de cruysveynsters. Brabantsche veynsters van geheel sijnen aprenten nieuwen te maecken Baveb bestaende inde contooren ende peerdestallen alle welcken orduyn gemaek ende geleverd sal moeten worden op alle de naerschreven conditien.

Alvooren sijn de aennemers verobligeert te maecken ende leveren tot binnen het beluyck vande abdije alle den noodighen goeden witten authemsche orduyn, van veerthien cruysvensters, daervan de onder lateyllen 6 en 6 duymen dicke moeten sijn sonder creusken op den cant ende van boven eenen halfven duym, afwaeterende ieder venster breedt 5 voet daer met onder de selve lateillen op ideren hoeck een oore ofte orduyn stuck van elf duemen, lanck, dicke drij duymen, gesteirt 8 a 9 duymen recht in den wynckel haeck gecapt, de onderste calommen lanck 6 voet 6½ duymen de corte calommen 3 voet 6 duymen, van vooren ten hoofde dicke, vier duymen, breedt 7 duymen, al suyer viercant inden winckel haeck gevrocht sonder cruysken, van vooren de cruys lateillen dicke vier duymen breedt 7 duymen de opperlateillen, dicke 6 en 7 duymen, al lanck 3 voeten vier duym, den rabat van wedersijden, ider venster ten hoofde dicke 6 duymen, ende breedt 7 duymen, met van boven hun oorstucken ider lanck 2 voet 9 duymen breedt van vooren 9 duymen, met over handt ider stuck rabat, een haeck stuck ofte steirt stuck, van 4 a 6 duymen langer, als de breedte van den rabat, alle den selven rabat moet sonder cruysken op den cant gemaect sijn, ende al rechte inden winckel haeck gevrocht onder ende boven van vooren, ende van sijds met aende haeck stucken gecapt hunnen aenslagh, van achter naer dat den eysch van diergelijck werck compt te vereyssen ende volgens d'aenwijssinge vande modelle, die ten dien eynde bij d'aennemers onderteekent sal worden.

De aennemers sullen oock maecken, ende ter voorschreven plaetse leveren den witten orduyn van 17 cruys vensters, om de twee, staigien, vande te maecken baveb,...

De aennemers moeten oock maecken ende leveren ter voorseide plaetse, 6 cruysvensters om van achter vande breedte als de voorschreven ende vande hooghde van 6 voeten,...

D'aennemers sullen noch maecken ende leveren ter vornomde plaetse 400 streckende voeten witten orduyne banden van 6 duemen van voren...

D'aennemers moeten de 17 onderste vensters met d'helf van alle de voorschreven banden geleverd t'hebben ter voorseide plaetse onthier ende ultima septembre toecommende ende alle den resterende orduyn onthier ende prima maerte 1737...

Aldus alle den voorseijden orduyn besteeft op alle de voorschreven conditien ende aengenomen bij pieter ende stephanus Bayens beede steen-
hauders woonende op de prochie van Baelegem, landen van Aelst, dit voor
end midts den prijs van ses stuyvers vlaems courant geldt, iederen ghendt-
schen streek voet...

... ten effecte van welke sij dese conditie hebben onderteekent. Actum
tot Ghendt den 15 april 1736.

Pieter Baeijens
Stevannus Baeijens
mij present J. De Backer.
mij present Bernarddus de Wilde.

Ibid., II reeks, nr 383.

— 53 —

1736, 16 APRIL. — BRIEF VAN J.B. MIDAVAINÉ OVER HET LE-
VEREN VAN STEEN.

Monsieur,

Monsieur bernard de Wilde, a la luisine de chaux de la bougard a Gand
cito

Tournaij 16 avril 1736

Monsr.,

Monsieur salut Comme ma femme et arive hier le soir a Tournaij ma
dit quel a eux l'honneur de vous parle vous luij ave dit que vous ave
besoins de trois mil pied de fin hourdon ou environ de la meme facons
que j'aij lyvre pour monsieur legillon ... vous ave dit a ma femme que
monsieur l'abe de St pierre ne veulle pas donne d'avantage que vinct trois
florins et demij...

... monsieur vostre tres huble serviteurs.

Jean Baptis Midavaine.

Ibid., II reeks, nr 66.

— 54 —

1736, 23 APRIL. — J.B. MIDAVAINÉ SCHRIJFT AAN B. DE
WILDE OVER HET LEVEREN VAN STEEN.

Monsieur

Monsieur bernard de Wilde, marchand a la luisine de chaux de la bou-
garde a Gand.

Tournay 23 avril 1736

Monsr.,

... Comme je vous aij escrij le 16 de ce moy pour le fin hourdon que

vous ave besoins pour l'abey de St. Pierre de le meme facons que j'ay levre a monsieur legillon a bruge ... Jespers que vous ore la bonte de mecrire la quantite de chaque sort et suis monsieur.

Vostre tres humble serviteurs

Jean Baptis Midavaine.

Ibid., II reeks, briefwisseling, nr 66.

— 55 —

1736, 26 APRIL. — BRIEF VAN B. DE WILDE AAN J.B. MIDAVAIN OVER HET LEVEREN VAN HARDSTEEN VOOR DE NIEUWE GEBOUWEN.

Gand le 26e d'avril 1736.

Monsieur Midavain,

J'ai bien recu, votre deux letter par le quelle je gard, que vous presente de livré le fin hourdon pour le prix de vingt trois florins le cent pied, et le gros hourdon, pour vintgte un florins, le cent pied,

Sur quoy j'ay eux l'honneur de parler monseigneur l'abé de St. pierre, la quelle ma donné de ordré pour vous ecrire qu'il et content, de la ditte pris a Condition, que tout laditte hourdon, et fait et travaillié au meme facont et pareille comme vous avez livrez a mons^r legillon de bruge, et sur le pied de gand.

per muremans vous peuvé prepare et livre seize cent pied de fin hourdon et six cent pied de gros hourdon, je vous prie de prepare et livrer, aussito qu'il vous seré possibel, dans deux au trois mois, mais le de clar sargé et sur la teirre d'abdijs et le droit du ville Lerou pour votre conté. Comme j'aij parlé a mademoiselle votre espouse. A fin monsieur l'abé il tendra votre lettre du seizejeme d'avril pour condition et contract sur quoi vous pouvez reguler et sur quoy monseigneur l'abé il luy fier a avec quoy je reste et je suis en entendem votre reponce

Monsieur

Votre très humbele serviteur

etoit signe bernardus de Wilde

Ibid., II reeks, nr 66.

— 56 —

1736, 3 SEPTEMBER. — J. VAN DE VIJVER ZAL DE NIEUWE GEBOUWEN VAN SCHALIEDAKEN VOORZIEN

Den onderschreven francies van de vijfver, meester techeldecke ende schaldecke binnen deser stadt ghendt verclaerdt op heeden den derden september 1736 veracordeert ende aenghenomen te hebben vanden eer-

weerden heere prelaedt vande exempte abdeije van S^{te} pieters nevens ghendt het schalde decken van geel den nieuwen bouw van wedersijden soo van het een hijnde, tot het andere, als van onder tot boven die den selven eerw. heere prelaedt aktuvelijck doende is van te laethen nieuwe maeken, onder conditie dat den onderschreven de gheheele cappe van den voorsijden bouw sal schalde decken met goede ende duchdelijcke charebrouche schalden...

Ibid., II reeks, nr. 161.

— 57 —

1736, 10 SEPTEMBER - 1738, 28 SEPTEMBER. — REKENING VAN AMBROSIUS PAUWELS.

... betaelinghe gedaen ... van wercken, reparatien ende pensionen van werklieden... (Rub. 8).

1. ... aen jan-Bapt. Commaire over leveringhe van Armentiers steen de nombre van 552711... 452 lb. 6 sch. 2 gr. (f° 6).
2. ... aen francois walkiers meester steenhauwer tot Brussel ... over leveringhe van blauwen arduyn steen gebruyckt soo aen den nieuwen bouw in d'abdijs... 104 lb. 16 sch. 11 gr. (f° 7 v°).
3. ... aen de weduwe jan Batis ... over leveringhe van Dornickschen blauwen arduyn steen tot de stalinghen ende comptoiren...
76 lb. 4 sch. 6 gr. (f° 9).
4. ... aen Jean Lis nopende de leveringhe van den blauwen arduyn steen dienende tot de poorte van den nieuwen bouw, de comptoiren ende stallinghen...
66 lb. 13 sch. 4 gr.
5. ... aen Joannes Baeyens s... nopende de leveringhe van Baeleghem-schen witten arduyn steen tot den voornoemden bouw...
81 lb. 13 sch. 4 gr. (f° 11 v°)

Ibid., I reeks, nr 2379.

— 58 —

1737, 12 SEPTEMBER. — BRIEF VAN STOFFENHANDELAAR E. DESCARTES.

Monseigneur,

A mon arrivee en cette cille j'ai été ches les principaux fabricateurs d'etoffes : je n'ij ai pas trouvé des echantillons de tissu parce qu'ils ne font ces sortes d'etoffes precieuses que par ordre expres, et selon le dessein que l'on souhaite, et qu'ils n'en fabriquent pas plus que la precise quantité d'aunes qu'on ordonne.

Le principal fabricant a fait faire un dessein qu'il vient de m'apporter a ce moment, et qui n'a pu être plutôt achevé, que j'ai l'honneur de vous envoyer ci joint, et auquel vous trouverez annexé un petit mémoire explicatif.

Ledit fabricant m'a dit que si votre Reverence illustrissime souhaite un fond de mosaïque, il le peut faire d'une mosaïque plus jolie et plus travaillée que celle qui est dans le dessein.

A l'égard du prix il m'a dit qu'il ne pouvoit pas le dire au juste avant que l'étoffe ne soit entièrement travaillée, mais qu'elle reviendra a cinq pistoles où cinq pistoles et demie l'aune salvo justo

Je vous prie, Monseigneur, au cas que le dessein vous agrée, de m'honorer de vos ordres, si non d'avoir la bonté de me le renvoyer, pour le rendre au marchand.

J'ai l'honneur de vous offrir mes très humbles services, et celui d'être avec un très respectueux dévouement

Monseigneur

De votre Reverence illustrissime.

Anvers ce 27 7re 1737

Le très humble, très obéissant,
et très dévoué serviteur

E. Descartes

— 59 —

1738 - 1739. — G. DE KEYSER ONTVANGT BETALING VOOR GELEVERDE BOUWMATERIALEN.

Gelevert ten dienste van d'exempte abdij van Ste pieters bij ordre van Damp Jacobus Anthonius Danneels, bouwmeester der voornoemde abdij door Gillis de keyser tot meulestede als volgt.

1738	Gelevert voor d'abdij van Ste pieters gevoert met	
Maerte	onsen waeghen door orders van den heer prelaet	
20 ^e	1070 roode pannen a 26 gul. het duyst...	lb. 4 - 14 - 0
22	1070 rode pannen...	4 - 14 - 0
28	1060 roo pannen...	4 - 13 - 0
	20 roopannenlatten van 24 voet...	0 - 10 - 0
1738		
Meye	noch gelevert voor d'abdij van St pieters tot	lb. 16 - 11 - 0
16	Gent 50 roo vijfquaers van 20 voet a 23½ stuyvers	lb. 9 - 15 - 10
	29 lambourde wageschot a 12 schell...	17 - 2 - 0
	21 duyms waegeschot a 8 sc...	8 - 8 - 0
	24 drij quaers waegeschot a 6 sc...	7 - 4 - 0
23	200 roo duyms van 20 voet a 19½ stuyvers	32 - 10 - 0
Ouste 21	1000 blauwe pannen a 30 guldens	5 - 0 - 0
22	2000 blauwe pannen	10 - 0 - 0
	2 sperren van 36 voet a 8 sc...	0 - 16 - 0

26	1000 blauwe pannen...	5 - 0 - 0
	1000 blauwe pannen...	5 - 0 - 0
29	250 roo pannelatten van ... voet a 15 guldens	6 - 5 - 0
Oct. 10	100 roo duyms van 20 voet a 19½ stuyvers	16 - 5 - 0
		<hr/>
		lb. 123 - 5 - 10
Dec. 15	200 roo vijf quaers van 20 voet a 23½ stuivers	39 - 3 - 4
1739	91 000 bovensteen a 15½ sc. t'duyst	70 - 10 - 0
January	12 000 clenckaert a 1 pont wisselgelt t'duyst	14 - 0 - 0
	11 tonnen taras a 16 sc. wiss ^t de tonne	10 - 5 - 4
febr. 2 ^e	25 roo drij snee delen van 12 voet	5 - 0 - 0
maerte 12 ^e		
	100 roo vijf quaers van 20 voet 23½ lt.	19 - 11 - 8
		<hr/>
		281 - 16 - 2
		16 - 11 - 0
		<hr/>
		Totale somme lb. 298 - 7 - 2

Damp Ambrosius Pauwels ontfangher van onse Domeynen sal betaelen aen sieur Gillis de keyser de somme van twee hondert acht en tnegentigh pont seven sc. en twee gr. mits dese ende acquit sal valideeren in misen van rekeninghe actum den 25 Junij 1739.

philippus abt van Ste Pieters.

Ontfaen bij den onderschreven de bovenstaende somme van twee hondert acht en tnegentigh pont seven sc. en twee gr. date ut supra in voldoeninghe deser specificatie.

visa Gillis de keyser.

Ibid., II reeks, nr 378.

— 60 —

1738 - 1739. — REKENING VAN BLIKSLAGER EN VERGULDER F. AELTERMAN.

Gemaectt ende geleverd door Francois Aelterman voor de abdiye van Ste Pieters ten jaere 1738.

den 30 October het fontijnjen gemaectt voor Pater Professor	Lb. 0 - 18 - 0
den 28 Julius 1739 gemaectt voor den nieuwen bouw 7 vaeskens van dubel bleck dieneende op den taeck veynsters deselve vergult tot 12 sch. het stuck...	Lb. 4 - 4 - 0
den 20 Augustus voor den bouw gemaectt van dubel bleck 4 letters 1739 de selve vergult...	Lb. 0 - 12 - 0

den selven dito voor het huys van Mijnheer Pastor van Onse
L.V. Kercke gmaect 4 letters 1738 de selve vergult. Lb. 0-12-0

Ibid., II reeks, nr 379.

— 61 —

1738, 25 SEPTEMBER - 1740, 19 DECEMBER. — REKENING VAN
DOM AMBR. PAUWELS.

- ... betaelinghe ... van wercken, reparatien ende pensisoenen... (rub. 7).
1. ... aen thomaes de Bruyne over leveringhe van ijser gebruyckt aen de comptoiren ende stallinghen... 240 lb. 16 sch. 5 gr. (f° 4).
  2. ... aen ignatius walckiers tot Brussel ... over leveringhe van 112 swarte marbere pavement steenen... 26 lb. 2 sch. 8 gr. (f° 11 v°).
  3. ... aen jan-baptiste commaire ende Louis Bodijn over leveringhe van careelsteen... 745 lb. 18 sch. 4 gr. (f° 16).
  4. ... aen pieter verheycke ... over leveringhe van 36000 vloertichelen Antwerpsche Bree ende vier duysent clompkens... 33 lb. 6 sch. 8 gr. (f° 16 v°).
  5. ... aen frans Mars ... over leveringhe van 836 witte ende bruyne steentiens... 5 lb. 11 sch. 6 gr. (f° 17 v°).

Ibid., I reeks, nr 2380.

— 62 —

1739. — REKENINGEN VAN L. BODIN EN J.B. COMMAIRE i.v.m.
GELEVERDE BAKSTEEN

1. Reçue ... la somme de cinquante sept livres de gros seize escelins et huit gros pour la livrance d'un bateau des bricques contenant la nombre de 69 400 ... fait a Gand le 7 maij 1739.
Louis bodin
2. Reçu ... la somme de quarante huit livres de gros seize escelins et huit gros pour la livrance dun bateau de bricques contenant la nombre de 58 600... 7 maij 1739.
La marque X de Jaen baptiste Commaire
3. Reçu ... la somme de trente sept livres de gros trois escelins et quatre gros pour la livrance d'un bateau de Bricques contenant la nombre de 44675... 22 juin 1739.
Louis bodin
4. Reçu ... la somme de vingt quatre livres de gros, trois escelins et quatre gros pour la livrance de vingt neuf mille bricques... 8 juillet 1739.

la femme de Jean baptiste commaire.

5. Reçu la somme de cinquante neuf livres de gros six esclins et huit gros pour la livrance d'un Bateau de bricques contenant la nombre de 71200... 10 juillet 1739.

Louis bodin

6. Reçu... la somme de sept cent trois florins dix patars pour la livrance des deux bateaux des bricques le premier contenant le nombre de 68440... 13 d'aoust 1739.

La marcque X de Jean Baptiste comaire.

7. Reçu ... la somme de quarante six livres de gros dix huit esclins quatre gros pour la livrance d'un bateau des bricques contenant le nombre de 56 300... 10 octobre 1739.

La marque X de Jean Bap^{te} Comaire.

8. Reçu ... la somme de soisante trois livres de gros quinze esclins et dix gros pour la livrance d'un bateau des bricques contenant le nombre de 76560... 18 decembre 1739.

9. Reçu ... la somme de soixante six livres de gros un esclins et huit gros pour la livrance d'un bateau de bricques contenant le nombre de 79308... 18 decembre 1739.

Louis bodin.

10. Damp Ambrosius Pauwels ontfangher van onse domeijnen sal valideeren in misen van rekenynghe de somme van ses hondert veertich pont thien schellinghen groote soo veel den selven betaelt heeft over diversche leeveringhe van careelsteen breeder hier achter gespecificceert, Actum den...

philippus abt van Ste Pieters.

Ibid., II reeks, nr 378.

— 63 —

1740, 19 DECEMBER 1744, 9 maart. — REKENING VAN DOM AMBROSIUS PAUWELS.

... betaelinghe ... van wercken, reparatien ende pensioenen van wercklieden... (Rub. 7).

1. ... aen den selven (francies vande vijvere) ... over leveringhe van schaillien ende daghuieren tot het decken vande comptoiren remisen ende stallinghen... 118 lb. 19 sch. 7 gr. (f° 6 v°).
2. ... aenden selven (Jan Laureens eeckelaere schrijnwercker) ... over leveringhe van het haut ende maecken de locarissen in het nieuw comptoir... 101 lb. 12 sch. gr. (f° 14).
3. ... aen frans Maes ... over leveringhe van 650 geleyersche steentien... 4 lb. 6 sch. 8 gr. (f° 18 v°).

Ibid., I reeks, nr 2382.

1741(?). — VERGUNNING TOT AANSLUITING VAN DE BALUS-
TRADE TEGEN DE O.L.VROUWKERK.

Alsoo den Eerw. st^{en} heere prelaet vande exempte abdye van St^e pieters neffens ghendt gheleyt heeft de fundamenten van eene balustrade streckende van aen den muer van den hof vandeselve abdije tot aenden cleynen torren makende den suythoeck vanden ghevel van onse L. vrouwe kercke, in welcken torren den voornoemden heer prelaet sal moeten wercken omme te connen voltrecken de selve balustrade, soo ist dat de Eerw.^{den} ende Edele heeren pastor ende kerckmeesters vande voornoemde onse L. Vrouwe kercke verclaeren daerin te consenteren, alsmede dat op het terrain twelcke sal wesen binnen de voornoemde balustrade noynt en sal worden begraeven, ghelijck ophet selve terrain oock niet en sullen moghen gheplant worden eenighe boomen, nochte eenighe bouwen ghemaect, die sauden connen het lichtbenemen ofte eenighssints schadelijk wesen aende voornoemde ons L. vrouwe kercke, ende sal tot den inganck vande coetsen binnen de selve balustrade naer de kercke vande abdije bij den voornoemden heer prelaet tsijnen coste moeten voort ghetrocken worden de calsijde die alsnu light tusschen onse L. vrouwe kercke ende het groot cruysse staende op het kerckhoff... dat den voornoemden heer prelaet den muer, die hij besich is met maeken van aen den hegghe van sijne voornoemde kercke sal moghen voort trecken ende volmaecken tot op den hegghe ende drunemer vande voorseide onse L. vrouwe kercke...

Ibid., II reeks, nr 162.

1741, 1 DECEMBER. — BESTELLING VAN GOUDLEDER.

Mijnheer,

Ghecommuniqueert hebbende Ul. aengenaemen van den 29 der voorlede maendt aen de coopvrouwe, daer ick de drij bladeren gaudeleer, die ul. toegesonden geweest sijn ende hedent te vrugh ontfangen hebbe, doen haelen hadde, sij heeft mij ter handt gestelt het nevensgaende memorie, op het welcke ul de goetheyt sal hebben sijne finale resolutie te schrijven omme diensvolgens het voors. gaude leer in 't werck te doen legghen sonder uytstel van tijde.

Ul. antwoorde verwachtende blijve met respect in haeste
Mijnheer

Uw oodt. ende ond. dienaar
J.J. De Baye
1741

Mechelen den eersten xbris 1741.

Ibid., II reeks, briefwisseling, nr 68.

1750, 17 december. — REKENING VAN BEELDHOUWER J. DE PRE.

Ghemaect ende verghult door mij Jan de pre meester beelthouwer ende vergulder ten dienste van den eerweerdisten heer ... bij horders van den eerweerdighen heer mijnheer danneels als bouwmeester der voornomde abdijs als hier naer volght desen 17 sept. 1750.

1. Eerst ghemaect 27 cappeteelen dienende inden rifter...	
	32 lb. 8 sch. gr.
2. Item voor het versilveren van twee crillen dienende aen het tabernaeckel...	1 lb. 10 sch. gr.
3. Item voor het maecken van twee crollen dienende aen den trap van den rifter...	1 lb. gr.
4. Item voor het maecken vande ciraeten dienende aen twee deuren inden pant...	1 lb. 15 sch. gr.
5. Item voor het maecken ende leveren van twee vergulde schilderij lijsten...	8 lb. gr.
	Comt te sament 45 lb. 1 sch. gr.

Rijksarchief te Gent, Fonds der St. Pietersabdij, II reeks, nr 160.

1751, 19 JULI. — J. LIS EN J. SPILLEBAUT LEVEREN BLAUWE HARDSTEEN.

Les soubseigneur declare d'avoir entrepris de Monseigneur L'Abbee de Saint-pierre a Gand de livrée de pierre bleue d'arquenne consistant a la cornisse en trois tas selon le molle mollant pour la somme de...

	f. 7 - 0 - 0 court
L'architrave selon le molle le pied courant a...	f. 1 - 15 - 0 «
Les montans pour 26 fenaitres sans le souterrain selon le molle a...	f. 1 - 0 - 0 «
Les montans de sousterrain consistans en 12 fenetres selon le molle y compris tous les seules a	f. 0 - 12 - 0 «
La cornisse du sousterrain selon le molle a	f. 1 - 8 - 0 «
Les seules de 8 pouces et de 6 pouces profond pour le sousterrain a...	f. 0 - 10 - 0 «
Les escalliers pour le portael a...	f. 1 - 0 - 0 «

Les soubseigneur declare de livrée tous les artiqueles ce dessus mentionnees au Coepoort sans être cassée aussy pour les pris cy dessus dittes fait a l'abbaye, le 19 Juliet 1751.

Depost que tous les ouvrages de sont terrain doit être livre au coepoort pour le mois d'octobre de ce presente année et les restant a la fin de mois de Meij de l'année prochain.

philippe abbé de St. pierre.
Jean Lis.
Judocus Spillebaut, 1751.

Ibid., II reeks, nr 379.

— 68 —

1751, 15 DECEMBER. — BEELDHOUWER J. DE PRE MAAKT EEN CONSOLE.

Ghewerckt door mij Jan de pre meester beelthauwer ten dienste van den Eerweerdighsten heer mijnheer den prleaet van de abdije van St. pieters nevens Ghendt alles ghedaen bij hordens van den Eerweerdighen heer mijnheer dannels als bouwmeester der voornomde abdije desen 15 decembre 1751.

Eer voor het maecken van een consolle met al haere toebehooren...	lb. 8 - 10 - 0
Item voor het leveren van het linden hout dienende tot de selve...	lb. 1 - 11 - 0
	comt te sament de somme van lb. 10 - 0 - 0
	stat betaelinghe door den ontfangher generael.
	philippus abt van S ^{te} pieters.

Ibid., II reeks, nr 379.

— 69 —

1751, 9 AUGUSTUS - 1754, 27 NOVEMBER. — REKENING VAN DOM. AMBROSIUS PAUWELS.

1. ... aenden voorseyden (jan de Smet) slotmaecker, ten jaere 1753 ... met leverynghe van diversche ijsere vensters, roeden... als anderssints...
189 lb. 6 sch. 6 d.
2. ... aenden selven (Pieter verpoest) schrijnwercker, over den jaere 1753 ... over leverynghe van calsiijnen ende deuren op den nieuwen durmpte...
133 lb. 15 sch. gr. (f° 5).
3. ... aen jan andries theust ... over plafonneeren ten jaere 1752 ende geheel den nieuwen bouw ten jaere 1753...
67 lb. 2 sch. gr. (f° 7).

4. ... aen diversche daghur mannen, over het wercken in den bouw, biblioteque ten jaere 1753 32 lb. 15 sch. 11 gr. (f° 10 v°).
5. ... aen joannes Baeyens ... over leverynghe van witte arduyne trappen voor eenen trap gaende vanden pant in de kercke... 17 lb. 13 sch. gr. (f° 12).
6. ... aen Jan de Pre m^re beelthouder... 10 lb. gr. (f° 19).

Ibid., I reeks, nr 2388.

— 70 —

1752, 7 SEPTEMBER - 13 DECEMBER. — REKENING VAN J. LIS EN G. PATERNOT.

Rekeninge ende verschot gedaen vanden blauwen steen comende van Jean Lies en van Guillaume Paternot.

den 7 September 1752. Gelevert drij witte brusselsche schau- lijsten metende 78 voeten a 5 sch. de voet al- hier ter plaetse gelevert met de vrechten ende rechten en voeren comt...	lb. 19 - 10 - 0
van den 11 tot den 16 dito. gevrocht Joseph 6 daegen en Jan Geeraert 4 daegen...	lb. 2 - 0 - 0
en door Jan Bollaert 2 daegen comt	lb. 0 - 8 - 0
en gelevert 18 pont plaester voor de schauwen	lb. 0 - 6 - 0
Item verschoten voor de stads incommende rechten voor 74 voituren blauwen steen overgegeven voor vier pont thien sch. ieder votuere comt.	lb. 27 - 15 - 0

Ibid., II reeks, nr 379.

— 71 —

1752, 10 NOVEMBER. — LIJST VAN DE ARDUIN.

Notitie van alle den blauwen arduyn liggende achter de kercke geme-
ten den 10^{en} november 1752.

103 voeten croisen van de cornisse	L. 51 - 5 - 0
220 voeten architrave...	L. 65 - 0
4 zullen L : 6 $\frac{1}{4}$ voeten met oisiven	L. 4 - 3 - 4
3 zullen Lanck 3 $\frac{3}{4}$ voet voor boven	
3 onderzullen 5 $\frac{1}{4}$ voet Souterrain	

6 onderzullen L : $6\frac{1}{4}$ voet.	
5 boven zullen L : $6\frac{1}{4}$ voet.	
10 montans L : $6\frac{1}{4}$ voet.	L. 18 - 9 - 0
5 banden Lanck $4\frac{1}{2}$ voet.	
5 banden lanck $3\frac{1}{2}$ voet.	L. 3 - 2 - 6
	<hr/>
	141 - 19 - 10

Ibid., II reeks, nr 379.

— 72 —

1753, 24 JULI. — J. BAEIJENS LEVERT DE TRAP VAN PAND NAAR KERK.

Ontfaen bij den onderschreven van damp Ambrosius Pauwels ontfan-
ger Generael vande exempte abdije van Ste Pieters neffens Gendt de
somme van seven thien ponden derthien schellingen groote over coop ende
leverijnghe van $88\frac{1}{4}$ voet witte Arduyne trappen voor eenen trap vande
pant gaende in de kercke. Actum den 24^a Julij 1753.

Joannes baeijens

Ibid., II reeks, nr 279.

— 73 —

1753, 15 DECEMBER - 1754, 5 OKTOBER. — J.B. SIMOENS VER-
ANDERT DE VENSTERS VAN DE OUDE KAPITTELZAAL.

Ghewrocht door Jan-Bap^{te} Simoens meester metser ten dienste ende
bij orders van ... den heer Prelaet... aan 't veranderen vande vensters
ende opmaecken van den bouw onder de nieuwe biebliotique.

Ibid., II reeks, nr 329.

— 74 —

1754, 14 JANUARI. — REKENING VAN J. SPILLEBAUT.

Billiet van Judocus Spillebaut m^r Steenhouder van 't gonne hij ge-
vracht ende geleverd heeft ten dienste van d'exempte abdije van S^{te}
Pieter als volgt.

1. Vanden 14 tot den 16 January, gevrocht door Jan Geeraert, Jan Bollaert en Pieter elck 3 daeghen om t'instellen de vijnsters vande Bibliothique comt...	Lb. 1 - 10 - 0
2. Vanden 28 feb. tot den 2 Maerte, gevrocht Jan, Geeraert, en Pieter elck 3 daeghen aen de sullen van t'capittel comt...	4 - 0 - 0
3. Van den 4 tot den 9 dito, gevrocht Jan, Geeraert en Pieter elck 6 daegen aen de vijnsters van t'capittel comt...	2 - 0 - 0
4. Vanden 1 tot den 6 April, gevrocht door Jan en Pieter elck 6 daegen en geleverd 6 pont plaester voor de balistrade...	2 - 8 - 0 0 - 2 - 0

Ibid., II reeks, nr 379.

— 75 —

1754, 26 SEPTEMBER. - BEELDHOUWER DUPREZ ZAL DE LAMBRIZERING IN DE BIBLIOTHEEK MAKEN.

Memorie.

Op wat voet ende maniere sieur duprez heeft aengenomen het belt-hauden van het cheesewerck of boeserie vande bibliotheque ten heynden den muer naest de kercke met de twee crois en alles ingevolghede de modelle mitsgaders inde plaetse vande middel cartelle inden fronton te maecten de gecartelleerde waepen van den heerw. heer prelaet ende de gonne vande abdije als oock ten alven de calommen te snyden eenighe ciraeten conform aende gonne syn aen den grooten hautaer van St^e Baefs kercke voor ende mits de somme van dertigh ponden grooten courant gelt aldus veracordeert desen 26^e september 1754.

Comt voor de twee sijden ter somme van	60 lb.
Item voor 4 vaesen boven de uytstaende cassen a 26 sc. ieder comt	5 lb. 4 sc.
Item voor 24 crollen onder de lijsten a 3 sc.	3 lb. 12 sc.
Item voor 8 pilatter ciraeten inde croise hoecken a 8 sc.	3 lb. 4 sc.
10 ciraeten boven aende cassen aen 17 sc.	8 lb. 10 sc.
8 dito boven de breede cassen a 14 sc.	5 lb. 12 sc.
16 ciraeten ende boeschen vande vensters a 8 sc.	4 lb.
5 ciraeten ende panneelen	.1 lb. 10 sc.
8 cleene ciraeten aenden voet vande vaesen	14 sc.
10 cleene ciraeten onder de cassen a 3 sc.	1 lb. 10 sc.
F.A. Danneels	Commende in courant 95 lb. 8 sc.

Den onderschreven verbint sigh alle de bovenstaende ciraeten te maecken bestaende in haerbeyt alles ingevolghen den heysch vande wercke sonder dat de schrijnwerckers daer naer sauden moeten wachten voor ende mits de somme hierboven par acte en ten gesprecke.

Actum den 31ⁿ Meye 1755.

Jan de pre.

Ontfaen bij den onderschreven de somme van vijf en t'neghentigh ponden acht schellynghen grooten in voldoenynghe van het aengenomen werck volgens accort hier vooren vermeldt. Actum den 2^E Maerte 1756.

Jan de pre.

Damp Ambrosius Pauwels ontfanger van onze domeynen sal valideren in misen van rekenynghe de somme van vijf en t'neghentigh ponden acht schellinghen grooten ter causen op d'ander seyde vermeldt. T'oorconden.

Philippus abt van S^o pieters.

Ibid., II reeks, nr 330.

— 76 —

1754, 27 NOVEMBER - 1762, 16 AUGUSTUS. — REKENING VAN AMBR. PAUWELS.

1. ... aen jooris vispoel over het afbreken vande naille van den thorren van de kercke deser abyen... 29 lb. 5 sch. 5 gr. (f° 5).
2. ... aen jan de pre m^o beelthauwer over leverynghe en aerbeyt... 131 lb. 17 sch. gr.
3. ... aen joseph Gillis, m^o beelthauwer tot Antwerpen over leverynghe van groeppen ende ander sneywerck dienende voor de nieuwe biblioteque... 124 lb. 13 sch. 4 gr. (f° 5 v°).
4. ... aen Stephanus de weweire over leverynghe van haut voor de biblioteque van d'abdije... 106 lb. 6 sch. 4 gr. (f° 14).
5. ... aen pieter Kreps over het vlechten van ijsdraet op de biblioteque... 3 ponden 10 schell. gr. (f° 17).
6. ... over vijf schilderijen en barelief voor de biblioteque 122 lb. 14 sch. 10 gr. (f° 19).
7. ... aen sieur hendricx over de spiegels van de biblioteque ende de annexe onkosten... 584 lb. 4 sch. gr. (f° 20 v°).
8. ... over vier schilderijen bas relief diende voor de bibliotique 101 lb. 18 sch. 6 gr. 6 d. (f° 22).

Ibid., I reeks, nr 2390.

— 77 —

1755, 24 JANUARI - 28 AUGUSTUS. — REKENING VAN J. SPILLEBAUT

Billiet van Judocus Spillebaut m^r steenhauder...

1. Vanden 24 tot den 25 January, gevrocht Jan, Geraert, 2 daegen om t' stelle en doeken t'werck vande bublitique comt met 6 plaester Lb. 0 - 8 - 8
2. Den 23 Julij, gevrocht Jan een alf dagh aende tirasse vande abdije met den mastiek in plaester comt... L. 0 - 4 - 0
3. Vanden 18 tot den 23 Augustij, gemaectt en geleverd een dobbel gecartuleerde waepene voor het hujs tot Geeraersberghe comt voor den steen met den aerbijdt a L. 3 - 0 - 0

Ibid., II reeks, nr 379.

— 78 —

1756, 5 MAART - 31 MAART. — REKENING VAN PIETER KREPS.

Beghonst te wercken ten dienste van de abdije van S. Petrus aen de helle van de buebeliotiecke om te vleghten met eijserdraet dor mije pieter kreps metser, blecslaegher op den 5 marte 1756.

pieter Kreps.

Ibid., II reeks, nr 329.

— 79 —

1756, 11 JUNI. — J. GILLIS LEVERT BORSTBEELDEN VOOR DE BIBLIOTHEEK

Ontfaen bij den onderschreven van Damp Ambrosius Pauwels ontfanger General... van Ste Pieters nevens Gendt eerst de somme van sesthien ponden grooten wisselgelt over leverynghe van vier busten, item nogh de somme van vier en twintigh ponden grooten wisselgelt over leverenghe van twee groeppen alles dienende voor de biblioteque der voorseide abdije, Actum den 17^{en} Junij 1756.

Joseph Gillis.

Ibid., II reeks, nr 329.

1756, 19 NOVEMBER. — J. GILLIS LEVERT 2 GROEPEN VOOR DE BIBLIOTHEEK.

Ontfaen bij den onderschreven van Damp Ambrosius Pauwels ontfan-
gher general van... Ste Pieters nevens Gendt de somme acht en twintigh
ponden grooten courant over leverynghe van twee groepen dienende voor de
bibliothique der voorseyde abdije. Actum den 19^a novembre 1756.

Mij voldaeen Joseph Gillis

Ibid., II reeks, nr 329.

1758, 23 JULI. — BRIEF VAN SCHILDER M.J. GEERAERTS AAN DE ABT.

Eerwaardigste Edele Heere Prelaet.

Monseigneur,

Op gisteren soo hebbe naer Costi onder het adresse van sijn Eerw.^{s^{te}}
Edelste met den Beurtschipper afgesonden drij schilderijen Bas-Relief
sijnde :

n° 5. jus Canonicum

n° 6. C. historia aecclesiastica

n° 7. theologia scholastica

} alle zin-spelende op het voorworp
getrocken uyt cesare Ripa, en uijt
de vaticausche verbeeldingen daer-
vaen sijnde etc.

... soo peijse in dese drij laeste geredusseert is, 't gene in n° 4 aen het
couleur schijnt misgrepen te zijn, waervan in antwoord deser de goet-
keuringe sal afwagten op dat de vier nog resterende stucken inden selven
welstandt ook mogen door mij behandelt worden...

Martinus Jos Geeraerts.

Ibid., II reeks, nr 333.

1758, 23 SEPTEMBER. — M.J. GEERAERTS BESCHRIJFT HET SCHIL-
DERWERK VAN DE BIBLIOTHEEK.

Corte beschrijvinge ende uijtlegginge op de Allegorice gedachten van
de schilderijen laeg-verheven Beelt-werck geplaeft in de overtreffelijcke
nieuw gebouwde Boeckzaele der vermaerde Abdije van Ste Peeters, alle
zinspelende op den inhoudt der Boeck-Rijen vervat in de selve bibliotecque.

Opgedraegen
Aen den Eerweerdichsten Heer
Mijnheer
Philippus Staendaert
Abt
van de vermaerde Abdije van St Peeters op den Bergh
Blandinum neffens Ghendt
Over Heer
van 't selve gebiedt
Primaet
van Vlaenderen
Prince
van Camphin
Grave
van Harne
Heere
van Zwijnaerde, Destelberghe,
Saffelaere, Assenede, etc.
door
Martinus Josephus Geeraerts Const.-schilder
Directeur ende Professor der Conincklijke
Academie
van de schilder-conste, Beelt-houwerije ende Perspective
binnen Antwerpen
alle uytgevonden, geschildert ende getrokken uyt de beste Italiaense ende
Roomse auctheurs door den selven. etc.

Eerweerdighste Heer

De overtreffelijcke gebouwen, onder de regeringe van UE. Doorluchtigste eerweerdicheijd, opgerecht, sullen aen de naercomelingen meerder tot verwonderinge, als tot naervolginge verstrecken ender dewelcke besonderlijck uijtmunt de onweergalooze Boeck-Zaele.

De geleerde en de verstandige mannen, die onder soo een geluckige bestieringe soo in de godts-geleertheitj als andere wetenschappen aengequeect ende tot volcomentheid gebracht zijn, sullen den lof daervan aen de naerkomende mededeelen, ende de besondere hoedanigheden die soo een Eerweerdichste Prelaet bezieien, ende waer mede hij alle herten tot sigh treckt, aen het licht brengen tot luyjster ende voorbeeldt der opvolgers, alsoo mijne swacke penne daertoe onbequaem oordeele; — De Liefde die sijn Eerweerdickste tot de konsten en konstenaers zijt draegende, heeft mij soo in persoon als met brieven overtuigt van de waere kennisse der selve reden waerom van mijn kant nog studie nogte arbeijd gespaert hebbe om dese negen stucken schilderijen naer mijn cranck vermogen soo haest het mij mogelijk was te schilderen ende te besorgen, ten aensien de selve absolute moesten dienen tot voltrekkinge der selve Boeck-zaele : de goetkeuringe der vijf eerste stucken door sijn eerw^{ste} becragticht, geeft mij den sekeren onder-pandt van het publicq, soo dat ik geensints twijffele aen het lot der laeste vier schilderijen die, volgens ik peijse mede beantwoorden

aen de Allegorice gedachten der vijf eerste alle betreckelijck op het voorwerp der onderstaende Boeck-rijen, de selve insgelijck stellende onder de vleugelen van Ued. hooge bescherminge, ende waer van ik mij verstoute aen sijn Eerw^{st^e}. de zin-spelende uijtlegginge ofte corte beschrijvinge op te draegen, betrouwende de selve met UE minzaeme en aengeboren goedheid, goetjonstigh sult aenveirden als oock de fauten die daer in mogten vervat sijn, liefdaedig verschonon, op dat ik bij vervolg, door desselfs approbatie, soo geluckig magh sijn om stant te houden in U.Eed. Eerw^{st^e}. aendaght, ende altijd onderteekenen dat ik ben met de diepste groot-aghtinge

Eerweerdichste Heer

van Sijne Doorluchtigste Eerweerdicheyden ootmoedigste ende onderdaenigste Dinaer

Antwerpen 23 bris 1758

Martinus Josephus Geeraerts.

Historici Particulares prophani

Besondere ongeheyldge historie-schrijvers verdeijlt in n° 1 en n° 2.

N° 1. - Verbeelt de Historie die de waerheyd aenschouwt dewelck verbeelt wort door de sonne en brengt de geschiedenissen van den gepasseerden vliegende tijd in het licht: onder de voeten van de historie is een vlughtende kint 't gene de oogen verblint heeft met eenen doeck draegende ezels-ooren beteekende de onwetentheijd.

N° 2. - Verscheijde Genien der Histori-schrijvers plaetsen hunne werken in den tempel der Memorie uytgebeelt door eene vrouwe welckers hoofd-ciraet met gesteentens en peirlen doorvlogten is om dat sij is de bewaerster van de schatten des verstants. Sij treckt met haere twee voorste vingers van de rechter hand met het lelleken van haer rechte oor tot vergelijckinge van het gene Plinius segt: in het diepste van de oor is de plaetse van de memorie hetwelcke wij te kennen geven als men daer aen roert gelijk Virgilius mede getuijgt, sij leijt haeren arm op eenen hondt om dat hij is een dier van groote geheugenisse altijd kennende sijnen wegh die hij heeft gegaen, ende alsoo sonder dolen wederom keert wort oock geseht, dat Ulysses naer het verloop van twintigh jaeren in sijn landt gekeert sijnde, eerst van sijnen hondt gekent wiert.

Historia Universalis prophana et itenieraria. De algemeene ende ongeheijldge geschiedenisse en reysbeschrijvinge.

N° 3. - Historia, eene vrouwe met vleugels om dat sij haer verspreijt door alle deelen des weirelts sigh wendende van tijd tot tijd op de naercomelingen; sij keert haere oogen achterwaerts, hetgene beteekent, dat de Historie een geheugenisse is van gepasseerde saecken die geschaepen

en geboren worden voor de naer-comelingen. Sij set haeren voet op een vierkanten steen om dat de historie moet vaststaen en sigh niet laeten verleeden het sij door logens ofte eygen-baet : aen haere sijde siet men de zeijssel van Saturnus om dat de historie, van Cicero genaemt is, een getuijgenisse van de tijden, een meestere van 't leven, een licht van de geheugenisse ende den geest of 't leven van alle handelingen. Sij rust met haeren harm op eenen ronden weirelts-bol beteekende, dat sij universeel is, waer nevens een genie verbeeldt wordt met eener passer afmeete de plaetsen en lande : van de eene zijde wordt verbeeld een peert aen de andere zijde een schip waermede men kan door reijzen de vier deelen van de weirelt, 't sijn Europa, Asia, Africa ende America hier in verbeeld ieder met haar eijgendom etc.

Jurista Civiles
Borger-lijcke Rechts-geleerde

N° 4. - De Borgerlijck weth uytgebeelt door eene sittende vrouwe houdende in de rechter handt een schael met een zwaert, nevens haer is eenen Bondel van roeden gelijk de oude Romeijnen plachten te gebruycken tot strafe der plichtige. Sij wort gecroont waer door haer heerschappije verbeeldt wort : met de slincker handt hout sij eenen open boeck waer op een keijserlijcke Croone staet, het gene beteekent, dat de keijserlijcke Majesteijt niet alleen met waepens, maer oock met wetten moet gecroont zijn : aen de zeene zijde siet men het afbeeltsel van den keijser Justinianus, beteekenende het Codex justiniani ofte de Roomsche wetten door desselfs bevel bij een versaemelt. etc.

Canonista
Geestelijcke Rechts-geleerde

N° 5. - De geestelijcke weth uijtgebeelt door eene staetige vrouwe houdende met de rechter hand een weegh-schaele, in de eene schaele leyt een goude Croone en in de andere eenen kelck met een glans omvangen, met de andere handt hout sij eenen open boeck waer boven eenen Bischops mejter is, aen de rechter zijde van het hoofd siet men den Heylighen Geest, welcke saecken te saemen vervoeght beteekenen : het geloof, de Rechtveirdigheijt, weerdigheijt, wetenschap, wijsheijt, ende den uijt nemende glans der glorie die dese weth vergesellschaften sonder dewelcke nogh regel nogh gedragh soude sijn in de aengelegenste saecken des levens. etc.

Historici Ecclesiastici
Heijlig-schrijvers

N° 6. - Wort verbeeld door de Heijlige Kercke die bestreden wort door de ketterijen verbeeld door de seven-hoofdigen-Draeck, waer boven

een Genie met den blixem de selve schijnt te willen uijtroeijen, van den anderen kant siet men een schrijvende Genie, aenteekenende de geschiedenissen der martelaeren als voorstaenders des geloofs der waere kercke waer boven een andere Genie gelaeden met Palm-tacken ende Croonen om de selve aen de martelaeren uyt te deijlen, etc.

Theologia Scolastica
Godts-geleertheid der Schole

Nº 7. - De theologia ofte Godts-geleertheid aen-schouwende den hemel sittende op eenen ronden bol vol sterren, houdende haer rechter handt voor de borst, en de slincker, uijtgestreckt naer de aerde, waermede sij de slippe van haer kleedt ophoudt alwaer een radt ter sijde staet, sijnde het eijgen Hieroglyphisch-beelt in de heijlige schrifture van de theologische kennisse, want gelijk het radt der aerde niet raectt ten zij alleen met de onderste rondigheid ofte omtreck hoewel het sijn noghtans beweeght, alsoo moet een oprecht geleerde sijne sinnen stieren naer de kennisse, dogh alsoo, dat hij die slechts gaende maeckt, ende niet alles overhoop-smijtende verwarre : sij aenschouwt den Hemel, want gelijk hooge en verre saecken nieuwsgierigh sijn en aengenaem, alsoo sijn de aertsche en nederige dingen om dat sij veel moeijelijkheid en swaerigheid onderworpen sijn, onaengenaem ende verdrietigh : sittende op eenen Hemelskleet vol sterren, beteekent, dat de geleertheid haere ruste niet kan stellen in Aertsche saecken, maer gaet recht streven naer de kennisse van Godt van waer sij krijght de wetenschap en kennisse van alle saecken die haer licht maeckt in saecken die wij hier op de aerde met groote verwonderinge en met onse oogen aenschouwen : de handt voor de borst beteekent de statigheid omdat sij is de kennisse van alle kennisse, het ophouden der slippe van haer kleedt beteekent, dat het een deel der Godtsgeleertheid sich streckt tot aertsche dogh nootsaeckelijke dingen, derwelke daer in bestaen, dat wij onse handelingen oprechtelijk naer de Deught sullen stieren om de sonden te mijden, om Godts inwendigh en uytwendigh te eeren, en andere dingen die daer sijn, als een kleedt waer onder wij niet door dringen, tenzij de gemoederen van Godt verlicht sijn : aen haere zijde siet men uijtgebeelt de Philosophie, omdat de Theologia Scolastica een leeringe is die met de Philosophische reden wort bevestight : Sij is gekleedt met fijne stoffen, op het bovenste van haer kleedt staet de grieksche letter H en op het onderste de letter M alwaer eenen sluger is, trapsgewijs, om van de onderste letter op te climmen naer de bovenste, welke letteren beteekenen Theoria en Practica, twee wesentlijcke deelen der Philosophie : het kleedt, van fijne draeden geweven, bediet de Scherpzinnigheid der voorstellinge in het disputeren van de onoplosselijcke stoffen die door haer selve bondigh en vast sijn : de Boecken, die sij in haere handt hout beteekenen de neerstigheid in het opsoecken van nutte ende profijtelijcke boecken om de wijsheid te vercrijghen : den secpter die sij in de andere handt heeft beteekent, dat de wijsheid, die voor de Philosophie wort genomen, een koninginne is van alle vrije konsten, alsoo de wijs-

heijdt en Philosophie kennisse hebben van goddelijke en menselijke saecken die sij in haer vervat. etc.

Sancti Patres
Heijlige Vaeders

Nº 8. - Uuytgebeelt door de leeringe van de Heylige kercke: Dese vrouwe is sittende, houdende op haere handt den Boeck met seven sloten waer op het Lam leyt, en in de slincker handt een flickerende vlamme die sij een weynigh om laeg houdt alwaer eenige genien hunne kaersen aen ontsteken, waer door beteekent wordt het licht der wijsheijdt het gene wort medegedeelt aen de gene het selve komen soecken om dese leeringe verder te verbrijden, Lumen de Lumine tollere, etc. — Welcke lichten sijn de H:H: Vaeders, Basilius, Athanasius, Gregorius, Augustinus etc. die alle getuijgenisse hebben gegeven van het waere licht uyt gebeelt door het slag-offer van het Lam besegelt met sijn H. onnoosel bloet, et erat Lux Vera, 't gene verlicht alle mensch komende in dese weirelt etc.

Biblia Sacra
Het Heeligh Schrift der Oude ende nieuwe weth

Nº 9. - De oude weth wort verbeelt door eene oude vrouwe gekleet op de jodische manniere, hetgene de outhijd van dese weth beteekent, sij houdt in haer slincker handt de tafelen van de oude weth waer in de thien geboden geschreven waeren, ende met haere rechte handt hout sij de ijsere roede om de Heerschappije te bethoonen die dese weth hadde over de sterffelijke menschen, alsoock de straffigheyd deser weth, reden waerom aen haere voeten eenen looden bol leijt, beteekenende een swaer gewicht. De nieuwe weth, is een jonge vrouwe die het hoofd, omringelt met heldere straelen, ende het voorhoofd met eenen witten bandt omwonden, houdende in den slincken harm een cruys ende met den rechten harm om hoogh, gietende süijver waeter uyt een schaele: sij heeft aen de slincker zeijde eenen vier-canten steen, sijnde een pedestael ofte voetstal waer op het evangelie leyt, waer op sij haer slincker handt leyt: bij haer legt een gevleugelde steen, beteekenende het licht gewicht. [onus leve] hij is jonck üijtgebeelt tot onderscheid van de oude weth, den blinkende glans die haer hoofd omvanght, bediet, dat dese weth door geheel het Christendom üijt-blinckt:

het crüijs beteekent het leijden en sterven van onsen salighmaecker tot verlossinge en saligheijd van het menschelijk geslacht;

het üijt-gieten van het süijver waeter beteekent het Heyligh Doopsel waer door de menschen kinderen godts worden ende erfgenaemen van het hemelsch Paradijs, vernietigende nit alleen de erfsonden, maer oock alle andere sonden: — den witten bandt op haer voor-hoofd beteekent de bevestinge ofte Chrisma van den doop, om den mensch stantvastigh te maecken ende te verstercken om den naem jesu Christi te beleijden;

den steen, alwaer het H: evangelie op leyt, en waer op sij haer slincke handt houdt, beteekent, dat dese weth tot haere ruste en grondt-steen heeft Christum onsen saligh-maecker: — en sijn H: evangelium verbeelt dien steen waer op Christus sijne kercke heeft gebouwt; de straffe der sonde van Adam en Eva in de oude weth waer door wij in de erf-sonden vervalen zijn, als ook onse verlossinge door de glorieuse hemelvaert jesu Christi in de nieuwe weth, wort op desen voornoemden steen in Bas relief, oock vermeelt;

het Velum ofte voile waer mede de oude weth bedeckt is beteekent de Düysterheyd ende schaduwe der selve die door den helderen glans der nieuwe verdreven is. — Nova cedat ritui.

Eijnde
tot meerdere Eere ende glorie
godts.

Antwerpen den 23 September
1758.

Rijksarchief te Gent, Fonds der St-Abdij, II reeks, nr 333

— 83 —

1758, 23 SEPTEMBER. — BRIEF VAN M.J. GEERAERTS AAN DE ABT.

Eerweerdichste Doorluchtigste Heer.

Ingevolge de bevelen waer mede sijn Eerweerdichste mij heeft gelieven te vereeren ende tot volvoeringe der selve, soo sende op heden de vier laetste stukken schilderijen wel geconditioneert gepackt in de houtte kasse met den gewoonen Beurt-schipper naer ghendt aen sijn Eerw^{ste} adresse: de selve sijn gemerckt n° 1 & 2 verbeeldende de Historici, Particularis prophani n° 9 biblia Sacra; den onvermoeijden iever met dewelcke ik dit werck voltrocken hebbe ende de besondere studie die daertoe gebruyckt is om aen het verlangen van sijn Eerw^{ste} te voldoen bij preferentie heeft mij stoffe verschaft om met mijn swack princeel uijt te beelden verheven saecken soo in het geestelijck als Prophaan ten welcken eijnde ondersoght hebbe de besonderste italiaensche schrijvers die van de iconologische ende Hierogliphische materien handelen betrekkelijk tot dit voorwerp: het heeft mij oock moet gegeven de goetkeuringe der vijf eerste stukken van UE. Eerw^{ste}. eigenhandigh te onfangen soo dat mij vleijde dese vier laeste die insgelijck aen UE. Eerw^{ste} wijs oordeel overgeve het selve voor deel sullen genieten oock tot elucidatie ofte oplossinge der materien in dese negen schilderijen vervat, soo hebbe de uytlegginge daervan eigenhandig beschreven alsoo alle Allegorice behandelt zijn, ende de stoutheyd gebruyckt om de selve aen sijn Doorluchtichste Eeuweerdicheijde op te drae-

gen ; hebbe dese gepackt in de houte kasse bij de schilderijen ; ... het is mij aengenaem geweest te verstaen, van den Heere Du Bois, de goede gesontheit van sijn Eerweerdichste Heer ... gesegde Heer Du Bois heeft met groote aendacht in mijn laboratorium dese vier laeste stuckken ondersogt ende als liefhebber goetgekeurt ... ; sende aen sijn Eerweerdichste incluse de specificatie van het beloop deser vier laeste, gestelt op den selven prijs der voorgaende, als ock de oncosten ende verscot aen vraghten, facteur en arbeyders van de voorgaende vijf stuckken in het wegh en wedsenden der houte kasse bedraegende saemen f. 524 - 4 wisselgelt t'sijn L : 87 : 7 : 4. de selve soo taccord bevindende soo gelieve mij in gelijke somme daervoor te crediteren : verders so segge ingevalle het aen Ue: Eerw^{ste} als andere liefhebers der komste goet-dinckt de schilderije n° 4. hooger in couleur te brengen, ick altijd bereijt ben dese te retoucheeren, op dat naer UE. believeen alles naer contentement door mij magh voltrocken worden.

Martinus Jos: Geeraerts.

libd., II reeks, nr 333.

— 84 —

1758, 11 OKTOBER. — BRIEF VAN M.J. GEERAERTS AAN DE ABT.

Eerweirdichste Doorluchtigste Heere.

Bevinde mij vereert met twee van Ued^{ste} aengenaeme de 29passado en Pr^o deser ende in den laesten gesloten een wissel briefje van L. 101 : 18 sc. Vlaems courant segge L : 87 : 7 : 2 Brabants wisselgelt getrocken op 29 laestleden op 4 daegen naersicht door d'heer Torco ende door desselfs orders aende mijne gepasseert waarde van sijn Ed. Eerw^{ste} ten Lasten d'heer Frans Emanuel van Ertborn alhier welcke somme ten tijde onder acquit hebbe ontfangen ende geincasseert waer oversijn Eerw^{ste} hert grondig bedancke en segge het belop der vier laeste stucken sijn behoorelijk eijnde heeft genomen ;

Voldoen nu by desen aen sijn Eerw^{ste} minzaeme eerste brief van 29 voorschreven alsoo eenige daegen uijt stadt hebbe geweest, waerin sijn Ed. Eerw^{ste} gelieft te melden als dat de vier laeste Bas-relieven in alle deelen ter plaetse, hun volcomen effect hebben, ende niet veel van de eerste daer aen kunnen vergeleken worden : dus dient desen tot Elucidatie en segge de reden daarvan zijn, als dat het onmogelijk is volgens ondervindinge, dat alle schilderijen Bas-relieven in hout couleur geschildert hebbende den dagh van voren ofte en Face in het selve couleur niet kunnen gevolgt worden ten aensien de nature selfs van het hout in couleur bij veranderinge van plaets tot plaets insgelijck verandert ende verscheyde reflexien aenneemt ofte reverberatien ende nog veel meerder terwijlen het selve hout gevernist is, vervolgens alle de Pori ofte draeden van het hout door den vernis gestopt zijn, en alsoo de doode materie sonder Blinks

alsdan daer niet meer in gevonden wordt vervolgens door desselfs blinken sijne natuerelijke gedaente verliest ende uijt dese reden den selven welstandt absoluut daer aen noijt kan gegeven worden, oock tot verdere explicatie over dese materie, soo dient UE^{ste} te weten, als dat de schilderen Bas-relief in het wit ofte marmer couleur geschildert, hebbende insgelijck den dagh en Face meerder effect doen als die dewelcke den dagh van bezijden ontfangen : de reden sijn dese als dat men dese witte materie kan beneficiëren ende bedriegelijck maecken met stof ofte vuylicheyd daer op te schilderen als bij geval daer op vergaert t'gene een wonder effect ende beneficie daer aen doet en alles doet voor-comen : maer als voren segge onnaevolgelijck in het hout couleur terwijlen het stof sigh vereenigt met het hout ende de selve materie aanneemt dus het selve couleur moet blijven sonder gebeneficeert te kunnen worden! dit sijn de bestendige reden die Ued: Eerw^{ste} gelieve te overwegen ende mede te deelen aen de liefhebbers ofte experte der schilderkonste ende soo eyndige dese materie.

Ick dancke sijn Ed. Eerw^{ste} voorders over de eere ende lof wegens dit voltrocken werck mij toegevoegt, hetgene mij aen moedight om sijn Eerwst nog voorderen dienst te bewijzen ende geensints het versoeck te weijgeren door monsieur keirsmaeckers sijn eerweerste gewesen dispensier, mij hier van desselfs wegens gecommuniceert versoeckende des aengaende van mij maer tijd gelieve te verginnen alsoo desen winter dusdaenig overbelast ben dat geen uytkomste meer kan vinden om aen alle mijne verbintenissen te kunnen voldoen, ende desen somer noch verscheyde ongenaedens hebbe moeten onderstaen van illustre persoonen! de minnelijcke begroetinge om mijn werck ter plaetse te komen besichtigen sal misschien den naesten voorsomer, bij gesontheyd kunnen geschieden ondertusschen soo gelieve mij te laeten toe comen de juste maete van hoogte en breedte der nog seven versogte stuckken met de gentsche voet maete, als oock de elevatie van den grondt tot aen de begun alwaer de selve moeten geplaetst worden, benefens de verbeeltenissen der Historien van ieder stuck ende de positien van ieder zijde, distinct genumeroteert, op dat ik in alles een juste calculatie kan maecken om mij naer te reguleren ; ik verzekere sijn Eerw^{ste} als dat mijn uysterste studie ende konste sal werckstelligh maecken gelijk in het voorgaende werck gedaen hebbe waer door de reputatie die reeds bij Ued. Eerw^{ste} vercregen hebbe magh stant houden ende in desselfs goede gratie mag permanesceren biddende den Almogende sijn Ed^{ste} hooge jaeren te verlengen ende mij gesontheit te verleenen om aen desselfs verlangen te mogen voldoen : ondertusschen verblijve benevens mijn Broeder naer hertgrondige groetenisse met ueterste groot aghtinge.

Monseigneur
van sijn Edelste Eerweerdigste
den ootmoedigste Onderdaenigste dienaar
Martinus Jos: Geeraets.

1760, 13 AUGUSTUS. — BRIEF VAN GRAAF DE COBENZL AAN DE ABT.

A Dom Gudewal Sieger, nommé abbé de S. Pierre à Gand

Charles comte du S. Empire Romain, de Cobenzi, etc. etc^a.

Révérénd Pere en Dieu, ... que Sa Majesté, en vous nommant à cette dignité, a expressement chargé son Gouvernement Général par sa depeche du 27 fevrier dernier, de vous ordonner, comme Nous vous ordonnons par la présente 1° de faire former un registre général de tous les biens ... de votre monastere, ... 2° de faire construire une nouvelle Infirmerie ou les malades puissent etre placés commodement et decemment, de meme qu'un nouveau Quartier pour les Novices ; — ou du moins de faire mettre ces batimens le plutot qu'il sera possible dans un état convenable. 3° Nous vous informons, que c'est l'intention de S. M., que vous appliquez à reformer avec prudence et douceur, tout ce qui dans le train de vie que menent vos Religieux, se trouvera opposé à l'étude, ... A tant ... de Bruxelles le 15 Aout 1760. Paraphé ... signé Le C. Cobenzl, contre signé par ordre de Son Excellence.

P. Maria

Archief der St Baafskathedraal te Gent, Fonds der St.-Pietersabdij, XXVI, 106.

1760, 26 AUGUSTUS. — ZENDBRIEF BIJ DE BRIEF VAN GRAAF DE COBENZL AAN DE ABT.

Monsieur et très Reverend Prélat

J'ai l'honneur de Vous remettre ci joint la dépêche de Son Ex^a. ... Je vous préviens au reste que je crois que cette dépêche ne doit pas être regardée comme un ordre pressant : c'est seulement pour vous indiquer l'ouvrage...

Votre très humble et très obeissant serviteur
Dotrengé.

Ibid., XXVI, 107.

— 87 —

1760, 24 SEPTEMBER. — BRIEF VAN ARCHITECT J.B. DEWEZ
AAN ABT G. SIEGER.

Monsieur,

La crainde que j'ay que vous ne vous impantientiez après le plan de votre maison, me fait prendre la hardiesse de vous ecire la presente pour vous faire sçavoir que j'auraij l'honneur de vous faire ma reverence pendant le mois de novembre, et vous portes le plan general de votre maison qui est presque achevé, j'espere que vous aurez lieu d'en etre content vue qu'il m'est mieux reusi que je n'esperois lors que j'étoit chez vous, j'auray l'honneur de vous remettre en meme temps le plan elevation et profile pour votre petite maison de campagne de Swenard, quand aux cheminées de marbe, des qu'elles vous m'avez ordonné de vous en mandere le prix, les plus belles coute, pris sur le lieu, neuf verdugadein.

Je me suis haté a former le plan de votre maison et infirmerie affin que vous aié le temps de faire les approvisionnement pour batire votre infirmerie la campagne prochaine.

Je suis avec le respect le plus profond

Monsieur

Votre tres humble et tres obeissant serviteur,

J. B. Dewez.

d'Orval ce 24 7bre 1760.

Rijksarchief te Gent, Fonds der St.-Pietersabdij, II reeks, nr 74.

— 88 —

1760. — P.J. THOMAS LEVERT VOOR DE BIBLIOTHEEK VAN DE
ABT EEN MARMEREN SCHOUW.

Damp Ambrosius Pauwels ontfangher general ... van St Pieters sal betaelen aen sieur pierre Joseph Thomas de somme van ses en vijftigh guldens courant over leveringhe van eene maerbele schauwe voor de biblioteque camer vanden eerw. heere prelaet mits dese de acquit sal valideren in misen van rekenynghe. Toirconden Ll. 6. 8.

Gudwalus Abt van St Pieters.

Rijksarchief te Gent, Fonds der St.-Pietersabdij, II reeks, nr 329.

1760(?). — STEENHOUWERS VERZOEKEN DE ABT OM WERK.

Seer achtbaeren en eerweerdigsten heer.

Mijnheer,

Na Ulieden gewent te hebben het licht van den Vader, den troost van den Soone, en den bijstandt van den heijligen geest, komen wij, tot Ulieden Seer eerweirdigsten heer, versoekende een gratie te weten, als dat Ulieden weerdigheijdt ons saude permitteren, van te laeten wercken om de swarte maerbele steenen te laeten gereet maecken ; want wij nu sonder werck zijn, naer dat wij hier geheel den somer gevrocht hebben, als dat wij nu geheel den winter saude sonder werck sijn het is wel bedroeft voor ons, als wij hier niet en wercken dat wij geen werck en hebben, daer bij zijn wij van Ulieden Seer eerweirdigsten heer, versoekende van ons dat te laeten doen, het welcke noodigh is gedaen te worden, als dat wij sulle wercken gelijk de schrijnwerckers, van 's morgens tot 's avons ter 7 ure, en dat voor de daghuere van 15 stuijvers daghs gelijk wij op onsen wenckel nù winnen, dat gedaen sonder het weten van (van) onsen baes : tot dien eynde syn wij audientie van Ulieden Seer eerweirdighsten heer verwachtende als het sijn eerweirdigheijdt sal believen.

Waer mede blijve met respect Ulieden
Oodtmoedighen en onderdaenighen dienaeren
P.J. Blavier en joannes Geeraert, steenhouders
knechten van J. Spillebaut.

Ibid., II reeks, nr 72.

1761, 9 FEBRUARI. — BRIEF VAN J.B. DEWEZ OVER DE PRIJS VAN SOMMIGE MATERIALEN.

de Bouillon ce 9 fev. 1761.

Monsieur

Ensuiette de vos ordres je me suis informé, du prix des ardoises, fer, plomb et cheminees de marbres, ... pour ce qui est des marbres je n'ay pu scavoir leurs juste prix mais autant que je puis conjecturer les cheminaies vous reviendront renduis a gand a 65 florins les belles et les moindres a 45 florins, je suis avec le respect le plus profond.

Votre tres humble et très
obeissant serviteur
J.B. Deweze.

Ibid., II reeks, nr 74.

— 91 —

1761, 7 MEI. — ACCOORD MET A. HENNEAU OVER DE TE LEVEREN KALK VOOR DE NIEUWE INFIRMERIE.

Le soubseigneur sieur Antoine Henneau marchand chouffouriez a tournay reconnez d'avoir fait accord avec monsieur l'abbé de St. Pierre a Gand pour la livrence de chaux necessaire pour la construction d'un bâtiment pour l'infirmerie dans l'abaije St. Pierre...

Antoine henneau
Joseph van duerne maitre de bâtiment
Gudwal. Abbé de S. Pierre.

Ibid., II reeks, nr 380.

— 92 —

1761, 15 JULI - 1 AUGUSTUS. — BETALING VAN BOUWMATERIAAL.

Verschot gedaen door Judocus Spillebaut ten dienste van d'exempte abdije van St Pieters over twaelf voeren blauwen steen waervan een comen is met den waegen en thien pilaerstucken comende van Jean lis en Nicolas Paternost.

Voor eerst betaelt vor de weerde van 12 voer steen en thien pilaer stucken voor de stads inkomende rechten de som...	lb.	5 - 0 - 0
Item betaelt voor 't lossen de 10 pilaerstucken 20 stuyv. per stuck comt...		1 - 13 - 4
Item voor 't lossen de elf voeren...		1 - 13 - 0
Item aen de voermans voor 't voeren naer de Abdije voor 52 veren...		5 - 4 - 0
Item voor den tolsiel van de Neerijnige 9 st. per voer comt		1 - 2 - 0
		<hr/>
	lb.	14 - 12 - 4.

Ontfaen den inhalt deser, Judocus Spillebaut, 1761.

Ibid., II reeks, nr 385.

— 93 —

1761, 19 AUGUSTUS. — REKENING VAN MEESTER-TIMMERMAN VAN DRIESSCHE.

Damp Ambrosius Pauwels ontfangher generael onser abdije sal betaelen aen sieur van driessche meester timmerman de Somme van hondert ponden grooten courant geldt op rekeninge van sijne gedaene diensten ende aerebeyt inde gebouwen onser abdije welke somme mits dese ende acquit hem sal valideren in misen van rekenenghe. Toirconden desen 19 augusti 1761.

Gudwalus abt van St. Pieters.

Ibid., II reeks, nr 385.

— 94 —

1761, 19 DECEMBER. — BRIEF VAN CORNELIS TKINT AAN DE ABT.

Mijnheer,

Den tapissier Meyer heeft mijn geschreven dat UE. Eerweerdigheyt seer misnoeght is, over dat UE behangsel nogh niet gereet en is, en dat UE. Eerweirde het niet meer en begeirde in geval het voor Nieuwjaar niet geleverd en was, ick moet selfs bekenne dat het niet sonder reden is dan mijn figuer schilder in geen twee maenden te werck geweest heeft, wilt UE. Eerweirdigheijt de selve laeten voltrecken sijt soo goet van het mij te schrijven, ick hebbe den schilder nu aen de handt, en sal trachten UE volle satisfactie te geve, maer voor het eynde van februarij naest commende en sal ick de selve niet connen leveren, versoecke soo goedt te sijn van mij cito te late wete oft UE. Eerweirde die wilt laeten volmaken oft niet, Bidde UE. van mijn om dese rede sijn protectie van calandise niet willen afte nemen, maer te willen continueren in alle voorvallende occasie, in afwachtinge dat UE. Eerweirde mij sal honorere met antwoordt hebbe de eere van mijn te noemen met alle achtinge en offer van dien.

Mijnheer,

U.E. Dienstwilligen en onderdanigen Dienaer,
Cornelius tkint.

Ibid., II reeks, nr 333.

1761 - 1762. — BETALING AAN VERSCHILLENDE PERSONEN
VOOR WERKEN AAN DE GEBOUWEN.

Betaelt door orders van Mijnheer van Durme, bouwmeester aen diverse personen over daghuren die sij verdient hebben in het delven van de fondamenten, savel, ende andere noodigheden tot het maeken vanden nieuwe bouw ten jaere 1761 als volgt.

Alvoorens den 21 februari tot...	
den 14 maerte...	Lb. 55 - 14 - 6
Den 20 ⁿ maerte...	
den 4 april...	Lb. 122 - 11 - 6
Den 11 april tot...	
den 25 dito...	Lb. 284 - 6 - 3
Den 6 meije tot...	
den 20 dito...	Lb. 362 - 17 - 9
Den 23 meye tot...	
den 20 Juny	Lb. 250 - 9 - 9
Den 27 Juny tot...	
den 14 augustus...	Lb. 186 - 11 - 0
Den 14 augustus tot...	
den 30 September...	Lb. 246 - 13 - 6
Den 10 October tot...	
den 5 December...	Lb. 327 - 7 - 10
Den 10 December 1761 tot...	
den 29 Januari 1762...	Lb. 367 - 2 - 10
Den 20 Maerte tot...	
den 26 Juny...	Lb. 167 - 7 - 0
Den 10 July tot...	
den 18 September...	Lb. 335 - 5 - 6
Den 30 September tot...	
den 13 November...	Lb. 385 - 0 - 0
Den 27 November tot...	
den 4 December...	Lb. 11 - 5 - 0
	<hr/>
	Lb. 1283 - 17 - 0

Nota : Niet alleen tot het maecken van den nieuwen bouw maer oock ende wel aldermeest in het demolieren der aude gebouwen te weten der oude infirmerije, oude priorije, ende quartier vanden ontvanger van Artois ende in het fornieren der terrassen achter de kercke etc. ophoogen der straete leydende naer de muynckbrugge ende effenen van al onsen terrain.

— 96 —

1761 - 1762. — REKENING VAN DOOR C. 'T KINT GELEVERD GOUDLEER.

Aen ons geleverd door d'heer Cornelius t'kint fabriquant tot Brussel.

Op den 4 septembre 1761 in 2 cassen 153 allen viercant goude leir in banden patroon n° 3 volle leven gouden grondt a 38 stuever wisselgelt	f. 290 - 14
Voor de cassen 7 schll.	2 - 2
	<hr/>
	292 - 16

Op den 10 Novembre 1761 in een casse 80 $\frac{3}{4}$ ellen geschildert lijnwaet in banden 5/4 breedt Patroon n° volle leven met goudt geluw grondt a 24 stuyvers wisselgelt.	f. 96 - 18
Voor de casse 4 $\frac{1}{2}$ Sc.	1 - 7
	<hr/>
	98 - 5

Op den 27 April 172 in een casse N° 59, 93 $\frac{1}{2}$ ellen viercant geschildert lijnwaet in figuren ende jachten in blauw camaijeux met goudt a 32 stuyv. wisselgelt	f. 149 - 12
Voor de casse 5 $\frac{1}{2}$ sc.	1 - 13
	<hr/>
	151 - 5
	<hr/>
Saemen in wisselgelt	flor. 542 - 6

Ibid., II reeks, nr 333.

— 97 —

1761 - 1787. — REKENING VAN VERSCHILLENDE WERKEN.

Economium

B. Beelthauwer.

1. Dominicus Cruijdt, meester beldtsnijder binnen Gendt rekent ons voore syne daghueren 30 stuyvers daeghs; voor ideren knecht 24 stuyvers daeghs, soo in de corte als in de lange daegen, aengesien sij met het licht wercken alhier gelijk onse schrijnweerckers; het linden haut duijms en half rekent hij à 3 stuyvers per voet.

2. 1762. - Voor snijden ende vergulden van de lijstte om te paeren aen andere maeckende de 2 groote spiegels in de nieuwe schoone tapijtcamer van onder in 't quartier abbatial naar het Noorden... L.
Voor snijden en vergulden der lijstte van den viercanten grooten spiegel in de clijne eetplaetse naar het Zuiden aen hem betaelt
Voor snijden ende vergulden der twee clijne lijsten vor de 2 spiegels gemaectt van 2 portelgelaesen aen hem betaelt in Jan. 1763 door ons comptoir generael 5 ponden groot...
3. 1764 - Syne rekening a 25 junii tot 24 Novembris 1764 beloopend tot L 24 - 14 - 0 is hem door ons comptoir betaelt in Febr. 1765.
4. 1765. - Den Salvator Mundi op den Cour van 't pastoreel huys van Onse Lieve Vrouw op St Pieters heeft hij in steen gecapt voor eene pistolle, dewelcke ick aen onsen pastor alias vicarius Pharazijn hebbe gerembourseert in Septembris 1765.

Gudw. Abbas

G. Glaesemaecker

5. Jacobus Tack, glaesemaeker...

K. Ketelaer : Sr Christiaen Hamelinck (1760 - 62).

6. Sr Christ. Hamelinck afgedanckt hebbende om syne exorbitante rekening en hebben wij geemploijeert Ludovicus Burvenisch wiens rekeninghe begonst van 20 julii tot 19 Jan. 1765.

M. Marbre

7. 1761. - Veraccordeert voor de groote marbre schouw beneden in d'eerst beste tapijtcamer met s^r Thomas tot Beaumont 182 gld. courant
Item met den selven voor de marbere schouw in de groote beneden-camer... 100 gld. c^t.
Item met den selven... in de clyne vautekamer 70 gld. c^t
8. 1762. - ... d'eerste groote boven geboiseerde camer naer het Noorden 70 gld. c^t
Item met den selven voor de marbre schouw in de clijne beneden vautekamer naar het Noorden
Item... mijne Bibliothèque camer naar het Noorden
9. 1764. - Den selven levert om 15 marbere schauwen voor onse nieuwe infirmerie a thien fransche croonen en half het stuck come L 85 - 15 - 0 aen hem door ons groot comptoir betaelt desen 23 q^{bre} 1764.

M. Metzger

10. Baes Simoens meester metser...

1761, 29 januarii voor vacatie naer Brussel tot het aenbesteden der blauwen arduijn bij Bergen-Henegauw... £ 4 - 10 - 0.

Voor vacatie tot het visiteren der kercke van Hillegem... 100 courante schellingen.

Ibid., I reeks, Varia nr 58.

— 98 —

1762, 29 januari. — UITBREKEN FUNDERING VAN DE OUDE INFIRMERIE.

Gevrocht door orders. bij mij onderschreven ende per consente van mijn heere den prelaet van Sinte Pieters in angenome werck bij dese naevolgende persoonen — Lowijs de vijlder, pieter de Smul, Jan de witte, Pieter Glas, Emmanuel Kegels, Adriaen De Smet, jan hoste, Pieter vermeerden, ende dat over het wegvoeren der aerde ende het uytdoen der meuren ofte fundamenten van de oude infermerije, tegen vijf en twintig pondt groote courant.

Mijnheere den ontfanger sal gelieven soo goedt te sijn dese bovengemelde persoonen over het aengename werck (gedaen) te betaelen

komt elck... 3 - 2 - 6

Josephus van Duerne bouwmeester der voorseide abdije.

Actum den 29 januarii 1762.

Ontfaen bij den onderschreven soo over sijn selven als over sijne vorschreven compagnons de Somme van vijf en twintigh ponden gr. Actum date ut supra 1762.

pieter de Smul.

Ibid., II reeks, nr 385.

— 99 —

1762, 4 maart. — METINGSTAAT VAN J.B. SIMOENS i.v.m. DE INFIRMERIE.

Alsoo bij den staet van metijnghe gedaen door sieur jean-bap^{te} Simoens meester metser binnen Ghendt blijktt dat allen den blauwen arquinschen arduyn, geemploieert tot den nieuwen bauw recht over den rifter langst den cant van den sueden bij den gentschen schreckenden ofte loopenden voet gemeten volghens de conditien ende accord danof gemaectt ende onderteekent den 13e february 1700 een-en t'sestigh comt de bedraeghen de somme van thienduysent acht hondert twee en vijftigh guldens ende acht stuyvers soo met dese somme van 10852 guldens ende acht stuyvers

door d'exempte abdije van St Pieters nevens Gendt betaelt worden aen de aennemers van dese leveringhe te weten nicolas paternotte ende jean Lis ende alsoo naer dese geseyde metinghe die alhier gevoeght wort, noch boven den arduyn tot den selve abdye aenweert is vor t'sestigh guldens soo moet de voornoemde Somme van 10852 guldens ende acht stuyvers met dese t'sestigh guldens door d'abdye aen hun goedt gedaen worden ; bij dien moet door d'abdye aen hun betaelt worden tot 10912 guldens ende acht stuyvers.

De Aennemers sijn bij het voorseet accord van den 13 february 1761, gechargeert geweest te betaelen alle de schiprechten de welcke t'saemen beloopden tot acht hondert ses-en-tnegentich guldens vier stuyvers ende ses deniers.

Item hebben sij aengenommen van te betaelen den brabantischen tol van brussel tot Gendt hebbende beloopden tot een hondert seven en tseven-tigh guldens acht stuyvers ende drij deniers.

Ende alsoo allen den arquinsen arduyn par schepe gecommen waere ende alsoo de waeghen vrechten beloopden hebben t'saemen tot vier hondert vier en t'seventigh guldens soo heeft d'abdije aen haer aengenommen te betaelen over d'excessentie van de waeghen vrechten gebalanceert met de schieprechten eene somme van twee hondert neghen en veertigh guldens synde de resterende twee hondert vijf en twintigh guldens gebleven tot laste vande aennemers.

De geseyde abdije van St Pieters heeft gedurende de leveringhe van allen den voornoemden arquinschen arduyn betaelt fil a fil ter rekeninghe als volgt :

Alvooren aen Nicolaes paternotte en jean Lis den 16 juny 1760	F.	4000 - 0 - 0
Item den 2 ^o Sept. 1761 aen Jean Lis		150 - 0 - 0
Item den 22 Sept. 1761 aen Nicolas Paternotte		1400 - 0 - 0
Item den 13 ^o Nov. 1761 aen Jean Lis		700 - 0 - 0
		<hr/>
Dus t'saemen	F.	6250 - 0 - 0
Item heeft de abdije over hun betaelt de schiprechten dus	F.	896 - 4 - 6
Item heeft de selve abdije over hun betaelt den voorn. tol van Brussel dus...		177 - 3 - 9
Item heeft de selve abdije noch betaelt over hunne cote part in den arduyn gecommen par waeghen tot...		225 - 0 - 0
		<hr/>
maeckende dese sevene sommen t'saemen geaddeert	F.	7548 - 8 - 3

Vervolghs moet dese somme van 7548 guldens 8 stuyvers ende 3 deniers aen jean lis ende Nicolas paternotte aengereket worden voor betaelinghe, ende de selve gededuceert sijnde van de somme van 10912 guldens ende 8 stuyvers, blijktt dat de voornoemde abdije noch schuldich blijft aen dese voorseyde aennemers de Lis ende Paternotte ter somme van 3363 guldens 19 stuevers ende 9 deniers, nemaer alsoo van dese leste somme noch moet afgetrocken worden den arbeyt den gonne Sieur Spillebaut

toegebracht heeft aen hunne wercken beloopende tot een hondert daghueren a vier schll. daeghs, ende bij dien tot een hondert ende twintigh guldens soo en blijft de meergeseyde abdijs aen de meer genoemde paternotte ende lis t'saemen maer schuldigh meer de somme van 3243 guldens 19 stuyvers ende 9 deniers.

D'onderschrevene, hun vergenoeghende inde geenarreerde betaelinghe aen hun gedaen door den heer ontfangher van de domeynen van St. Pieters van ses duysent twee hondert en vijftigh guldens ende oock in de gone van een duysent twee hondert acht en t'neghentigh guldens, acht stuyvers ende drij deniers over hun gedaen door den selven heer ontfangher soo over de schiprechten als over den brabantischen tol van brussel tot ghendt ende over hunne cote part ofte aendeel in de costen van den arduyn gecommen met waeghens mitsgaderers noch in eene voordere betaelinghe van een hondert en twintigh guldens soo vele over hun betaelt is aen sieur Judocus Spillebaut in het rectificeren ende ajusteren van alle het goud aen den arduyn defectueus bevonden was, Bekennen met het onderteekenen deser noch ontfanghen te hebben in volle quijtinghe van de somme van thien duysent neghen hondert twaelf guldens en acht stuyvers (soo vele is commen te bedraeghen de geheele leveringhe van den geseyden arquinschen arduyn conforme het accord ende de metinghe hier vooren gevert) van den meergeseyden heer ontfangher eene somme van drij duysent twee hondert dry en veertigh guldens negenthien stuyvers ende neghen deniers ; bij dien verclaeren sij geene voordere pretentie te sullen nochte te connen formeren op wat pretext het saude moghen wesen, tot laste vande voornoemde abdijs tot date deser, actum ten comptoire van de domeynen, desen vierden Meert vanden jaere XVIIe twee en t'sestigh.

Jean Lis - Nicolas paternotter.

mij present Jean-Bapt. Simoens, mij present Judocus Spillebaut.

Damp Ambrosius Pauwels ontfangher Generael onser abdijs sal valideren in misen van rekeninghe eerst de somme van thien duysent seven hondert twee en t'neghentigh guldens ende acht stuyvers ter causen hiervoren in het breede geenarreet, maeckende met de somme van een hondert ende twintigh guldens gebracht in het billet van sieur Judocus Spillebaut ende bij dien alhier niet te bringhen, de somme de welcke betaelt is geweest aen sieurs paternotte ende lis ; item sal aen hem noch valideren de somme van twee hondert en neghen en veertigh guldens sijnde de cote part ofte het aendeel deser abdijs in de costen vanden arduyn gecommen met waeghens, volghens de verdeelinghe ofte splytinghe danof gemaect door sieur Jean-bap^te Simoens met de voorseyde heurlieder paternotte en Lis, bij dien sal aen hem valideren in misen van rekeninghe ter somme van elf duysent een en veertigh guldens en acht stuyvers courant.

Gudwalus Abt van S. Pieters.

Ibid., II reeks, nr 385.

1762, 5 APRIL. — ARCHITECT J.B. DEWEZ SCHRIJFT AAN ABT GULWALUS o.m. OVER DE TERRASSEN VAN DE PRELATUUR.

Monsieur

Une absence que j'ae fait et cause que je n'ay pas peu repondre à l'honneur de la votre, quand a vos terrasses, je ne juge nulement appropo de mettre la large terrasse en bas s'en qu'il en resouderoit deux grand inconvenient, premierement, les regles, et le bon gout voeuient que sur la plus belle terrasse soit posé la maison, affin que l'on soit frape du coup d'œuil en regardent par les fenetres, et sortent de la maison, ce qui ce pratique partout, 2° : en mettant la terrasse de 53 pieds en haut et celle de 63 suivant, il resou, qu'il ne resterois que 8 pieds y compris la charnie, de passage entre le derriere de votre Eglise et la fin de la terrasse pour servire de passage, c'est qui est une chose intolerable pour une maison comme la votre, quand aux escaliers je les aij marqué en rond veu que j'attendois comme-nous somme convenu, qu'il seroit fait en gason mais on peut les faire en pierres et y pratiquer une petite décharge pour les outilles comme je l'aj marqué dans le vieux plan ; j'avoue que la plus l'arge terrasse ettant la plus bas elle seroit plus prob pour la construction du jardein de vos, messieur, mais abaissier les terres 18 pieds de profondeur et a 8 a 9 pieds de la tour de votre eglice, c'est risquer que l'on ne tomb sur ces fondation et l'emouvoire, en outre comme j'aj l'honneur de vous le dire, entre votre tour et la 3° terrasse ce ne sera plus que un chetive passage.

J'ay remis le plan de l'escalier de l'infirmerie au taillieur de pierres d'arquenne il sont occupe a ij travaillier, quand a monsieur Bogard appaticair M^r d'otrange qui vous presente son respect m'a dit qu'il n'y avoit rien a faire, je vous prie de mescroire avec veneration et respect

Monsieur

Votre tres humble et très soumis serviteur
J. B. Dewez.

Bruxelle ce 5 avrille 1762.

Ibid., II reeks, nr 74.

1762, 29 APRIL. — BRIEF VAN CORNELIUS T'KINT UIT BRUSSEL AAN ABT GUDWALUS.

Seer Eerweirdigen Heer,

Ick hebbe UE. behanghsel dynsdagh gepasseert aen s'meyer gesonden om UE. te behandighen, en ick en twijfele niet oft UE. heeft het selve reets ontfange, het sal mijn plaisier doen te weten oft UE. Eerweirde daer content van is, want moet bekenne dat UE. veel goetheyt en patientie

gehadt heeft, ick hebber oock niet veel plaisier in gehad, want het is ongelooftelijck hoe den schilder dit werck getreeneert heeft, als UE. in toecomende nog iets noodigh heeft, soo sal ick beter precausies nemen waerop UE. Eerweerdigheijt sigh betrouwe magh ondertussche hebbe de eere van met alle achtinge te sijn van UE.

Eerweirdige Heer.

UE. Dw. Dienaer,
Corneius t'kint.

Ibid., II reeks, nr 333.

— 102 —

1762, 21 MEI. — J. THOMAS LEVERDE MARMEREN SCHOUWEN

Etat des cheminée de marbre livrée au très Reverendisime Prelat abbé de S^t pierre et etc. lez Gand par pierre Joseph Thomas Mre Marbrier à Beaumont en hainaut avait en argent courant de brabant envoieé le 21 mai 1762, Scavoir.

Une grande cheminée de marbre de St. Remis pour la grande antichambre au pris de vingt six livres de Gros de change...

florins courant 182 - 0 - 0

Deplus une cheminée de griotte rouge pour la grande place a manger au pris de cent florins cij...

100 - 0 - 0

Deplus une cheminée de puline blanc et bleux pour la premiere chambre audeessus de la grande antichambre, deplus une cheminée de Grand rieu bleux gris de perle pour la derniere chambre du haut au pris de soixante dix florins chacune cij...

140 - 0 - 0

flor. 422 - 0 - 0

Ibid., II reeks, nr 384.

— 103 —

1762, 14 AUGUSTUS. — AANVOER VAN HET BALKON.

Mijnheere van der vijnckt ontfanghen van de exempte Abdije van Sinte pieters nevens Gendt sal believeen soo goedt te sijn bij ordonnantie van den onderschrevenen te willen betaelen nege guldens aen jacobus Restio - voerman van Monsieur Lis over het haelen van het balconstuck dienende tot den nieuwen bouw.

Josephus van Duerne bouwmeester van de voorseyde Abdije.

Actum den 14 Augusti 1762.

Recue le contenu de cette,
La marque de X Jacque Restio.

Ibid., II reeks, nr 385.

1762, 16 AUGUSTUS. — REKENING VAN DOM AMBROSIUS PAUWELS.

... betaelinghe ... van wercken... (rub. 5).

1. ... aen Domin Cruyt, Beelthauder... 26 lb. 13 sch. 2 gr. (f° 4 v°)
2. ... aen pieter colman, beelthauder over leveringhe van aerbeyt...
51 lb. 18 sch. 2 gr. (f° 5).
3. ... aen P. Thomas over leveringhe van maerbele schauwen
55 lb. 12 sch. 3 gr. (f° 6).

Betaelinghe gedaen tot den nieuwen bouw, staende
tusschen de comptoiren ende den dormpter (rub. 6).

4. ... betaelen aen diversche persoonen over daghueren verdient tot het delven van de fondamenten, afbreken vande infirmerije, afvoeren van het stalhof tot het ophoogen vande straete aende munckbrugghen, mitsgaeders het transporteren van aerde achter de kercke...
1283 lb. 17 sch. 3 (f° 5).

...

betaelinghe... van diversche saecken (rub. 10).

5. ... aen Judocus Spillebaut over verschot van de stads incommende rechten van twee maerbele schauwen... 1 lb. 18 sch. gr. (f° 5).

Ibid., I reeks, nr 2392.

1763, 30 MAART. — ACCOORD VAN J. LIS EN N. PATERNOTE i.v.m. HET LEVEREN VAN ARDUIN.

D'onderschreven Jan Lis ende Nicolas paternote meesters steenhouders binnen de prochie van Arquenne wals Brabant bekennen veraccordeert te sijn met agreatie vanden Eerweerden heer prelaet vande Abdijs van St Pieters nevens Ghendt met Mijnheer van duerne als bouwmeester der vornoemde Abdijs alles geleverd als volgt.

Alvooren alle de trappen.

2 trappen van 14 voette...	28 voette 't samen.
2 dita van 11 voet...	22
20 dito lanck 7, $\frac{3}{4}$ v. comt	146 $\frac{3}{4}$
1 dito l. 10 v. comt	10
11 dito l. 7 v. comt	77
1 dito l. 8 $\frac{1}{2}$ v. comt	8 $\frac{1}{2}$
1 dito l. 10 $\frac{1}{2}$ v. comt	10 $\frac{1}{2}$

comt t'saemen 302 $\frac{3}{4}$ voette accort.

a 20 stuyvers den streckenden voet comt...	f. 302 - 15 - 0
het groot palier ofte plancher vanden trap boven gelever vert aende coepoorte wanof de schipvrecht d'aennemer sal afgetrocken worden is 't accort a f 130 guldens ende naer aftrock van de selve schipvrecht beloopt tot...	f. 130 - 0 - 0
de twee palliers onder de gonne geconsidreert sijn son der eenige vrechten ofte transporten waer van de recht ofte transport van arquenne tot Gent betaelt is geworden door de voornoemde abdijs is t'accort suyver gelt voor de twee stuckx te sammen ter somme van...	f. 98 - 0 - 0
	<hr/>
	f. 530 - 15 - 0
de twee groote rampen ofte stuckx bij sijden de deure vanden inganck vanden souterrain alles op de conditien als vooren is accort a...	f. 112 - 0 - 0
de twee pedestallen van sijden de trappen op de selve conditien t'sammen...	f. 12 - 0 - 0
de twee ander pedestallen door d'aenemers gelever te aende coepoorte afgetrocken de schiprecht comt...	f. 14 - 0 - 0
alle de plinten soo van de rampen als ter sijden de selve te sammen lanck wesende 44 voetten accort a 35 stuy vers den streckenden voet comt...	f. 77 - 0 - 0
de twee montans vande deure vanden souterrain met den bogen inhoudende 12½ voeten accort a 18 stuy vers den streckenden voet komt...	f. 11 - 4 - 0
de decklijsten vande rampen ende de twee stuckx bij sijden de palliers beneden te sammen lanck sijnde 28 ¼ voetten accort a 14 stuyvers den streckenden voet comt...	f. 19 - 16 - 0
	<hr/>
	f. 246 - 0 - 0
	f. 530 - 15 - 0
	<hr/>
Somma te sammen	f. 776 - 15 - 0

1764, 13 NOVEMBER. — BRIEF VAN P. THOMAS i.v.m. MARME-
REN SCHOUWEN.

A Monsieur le tres reverendisime Prelat abbé de St Pierre lez Gand.

Monsieur

La presente ce pour vous donner avis que l'on chargera demain les 15
cheminées de marbre que vous m'avez ordonné de faire pour votre bati-
ment neuf dont j'espere que les voitures ariveront chez vous a Gand
dimanche ou Lundy prochain ou le mardy au plus tard je vous prie de
paier la voitures suivant ma letere de voiture... j'ai l'honneur d'etre
très respectueusement tout a vous avec offre de la continuation de mes
cervices

Monsieur

Votre très humble et très obeisant serviteur

P. Thomas

Marchand marbrier a Beaumont en hainaut
par Mons a Beaumont

Beaumont ce 13 q^{bre} 1764

Ibid., II reeks, nr 74.

1766. — REKENING VAN BEELDHOUWER D. CRUYT.

Gewrocht door mij Dominicus Cruyt beelhauwer.

Alvooren gewerckt door franchois de Love drij daegen en alf aenhet stuck sieraet van de deure van den nieuwen bouw...	lb. 0 - 14 - 0
Jan Cruijt gewerckt oock vier daegen	0 - 2 - 0
Jan van beuggenhautd gewerckt drij daegen en alf	0 - 14 - 0
Fransis van Roij gewerckt drij daegen	0 - 3 - 0
Alexander dubuson gewerckt drij daegen	0 - 12 - 0
Gemaectt dertigh casijn conzoolen daer aen gewerckt dertigh daegen door Jan van beuggenhautd	6 - 0 - 0

Vid. M. vanden haute hofmeester

Vid. L. De Villegas bouwmeester.

Ibid., II reeks, nr 380.

— 108 —

1767, 25 JULI. — REKENING VAN SCHILDER E. VAN REIJS-
SCHOOT.

Ten dienste van den heerweirdigen heer Proost van... S ^t pieters	
... schilderen ende vergulden aen de schauwe in de grote camere...	
met leverynghe van gaudt daer in begrepen.	6 lb. gr.
... twee barlieren boven de deuren in de voorschreven camere...	4 lb. gr.
	<hr/>

Somma in total wisselgelt 10 lb. gr.

Bij my ontfaen den inhoud deser bovenstaende rekeninge, actum desen
25 july 1767.

E. van Reijsschoot.

Ibid., II reeks, nr 348.

— 109 —

1769, 1 JUNI. — BRIEF VAN SCHILDER J.B. SIMONS OVER
WERKEN UIT TE VOEREN IN DE ABDIJ.

Aen den Eerweerdighen Heere
Mijn Heer
Mijn Heer den Prelaet van St Peeters in de abdije tot Gent

Brussel den eersten juni 1769.

Eerweerdighsten Heere

Groete U^Ew eerbiedelijck, my verheert vindende met U^Ew. brief van
gisteren, hebbe d'eer van U^Ew te antwoorden, dat ick hope d'eer te
hebben van U^Ew fresco werck af te maecken ende als dan van de andere
wercken spreken; mijnen broeder ende sone connen in myne absentie
onse andere werken vervolghen, vooders sal U^Ew ofte orders afwachten
waer mede blyve

Eerweerdighsten Heere

U^Ed ootmoedighen onderdanighen dienaer
J.B. Simons

myn adres tegenwoordigh is
j.b. Simons woonende op het
neuwlant achter Mijn Heer den borgemeester
van der Dilft tot brussel

Ibid., II reeks, nr 76.

— 110 —

1777, 12 OKTOBER. — REKENING VAN J. MATHURIN EN THIBAUT o.m. VOOR UITGEVOERD WERK IN DE BIBLIOTHEEK.

Recu de Mr de Prevôt de S. Pierre lez Gand la somme de cinq livres de gros et dix escalins argent courant pour travail et ferrails livres pour la bibliotheque et autres choses au service de la Prévoté. fait ce 12 octobre 1777.

Jan Mathurin Thibaut.

Ibid., II reeks, nr 329.

— 111 —

1777, 28 OKTOBER. — REKENING VAN VERGULDER J. PANNE.

Geweerkt voor Mijnheer De Clercq, Prost der Abdije van St Pieters.

Item vergult de extremityten in fijn gaut twee couleuren aen twee bibliotheken a 25 Gul. ieder	f.	50 - 0 - 0
Item vergult in fijn gaut de extremitijten van eene schauwe benefens de lijste van de schilderije	f.	16 - 10 - 0
Item vergult eene kartelle in fijn ende valsch gaut benefens twee rosetten	f.	7 - 0 - 0
Item twee gordijn teerdels vergult in valsch gaut	f.	6 - 6 - 0
Item vergult twee lijsten in fijn gaut	f.	1 - 4 - 0
		<hr/>
	total f.	81 - 0 - 0

Den inhoud dese is mij voldaan, actum Ghendt den derden novembre 1777.
Joseph Panné.

Ibid., II reeks, nr 329.

— 112 —

1777, 30 DECEMBER - 1781, 4 AUGUSTUS. — BOUWEN VAN DE STUTMUUR SCHELDEWAARTS.

Etat des pierres des couvertures placées aubord de lescaut et livrées à l'exempte Abbaye de St. Pierre lez Gand par Gregoire Wincqz Maitre de carrie à Soignies, et dont la livraison fut faite pendant l'année 1777.

1777 Avoir livré 364 pieds des couvertures au fin ciseau de deux pieds et demi de largeur, de 9 pouces d'épais-

	seur à raison de deux florins deux sols par pied courant rendues a Bruxelles comme elles ont été payées à paternotte, maître de carrière à Arquenne. Somme	f. 764 - 8
	Pour l'import d'une voiture de chaux dont le voiturage à été payé au chartier...	29 - 10
	Pour deux pierres d'armoiries du frontispice de l'église de Swijnarde, qui n'ont pas été portées en compte dans le mémoire des pierres de la ditte eglise, dont l'import est de 39 florins chaque...	78 -
1779	En 1779 livré 404 pieds des couvertures à la pointe de 29 pouces de largeur 5½ pouces d'épaisseur	
1780	En 1780 livre 127 pieds des mêmes couvertures dont la quantité pendant les deux années est de 531 pieds à raison de 35 sols le pied courant, somme...	929 - 5
1781	En 1781 livré deux courses des creches au fin ciseau dont chacune est de 68 pieds et demi de longueur faisant les deux ensemble 137 pieds de longueur a raison de deux florins quinze sols par pied de longueur...	376 - 15
	Pour 12 pieds des dittes creches en pierre bleu a raison de 6 florins 6 sols chaque les...	75 - 12
	Sousigné vident Jac. van Gastel Rel. S ^{ti} Petri	f. 2253 - 10
	Recu	f. 1708 -
	Rest.	f. 545 - 10

Soe soussigné a reçu à compte de ce memoire en quatre payemens différents, la somme de dix sept cent, huit florins argent courant, dont la première quittance qu'il en a donné à Messieurs les receveurs généraux est datée du trente decembre dix sept cent septante sept. la 2e du 23 abril 1778 la 3e du 9 novembre 1779 et la 4e du 4 aoust 1781, ensorte qu'il n'est du pour l'import du présent mémoire de 2253 florins que la somme de 545 florins.

Rijksarchief te Gent, Fonds der St.-Pietersabdiij, II reeks, nr 385.

— 113 —

1779, 16 JULI. — REKENING VAN STEENHOUWER J. SPILLEBAUT

Gevrocht en geleverd door Judocus Spillebaut meester steenhouder...

Den 16 July 1779 gevrocht tot 't maecken 2 maerbre taeffels
naer de nieuwe consolen 4 daegen comt 17 sch. 4 gr.
Geleverd den 28 Augusti 2 witte maerble consoltafels 4 lb. 4 sc. gr.
Ontfaen den inhalt deser, Judocus Spillebaut 1779.

Ibid., II reeks, nr 348.

1779 - 1780. — HEKELDICHT VAN DOM CORNELISSENS OP DE GEBOUWEN VAN DE ABDIJ.

...

Laet toe, dat ik, van dicht, gheel uw gebouw aenmerk,...

Als ik u soo aenschouw, abdijs in uw geheelen, ik vind buijten den haek al uw verscheijde deelen; ... qualijk ook geplaets sijn 't *abts gebouw* om dat de kerk voor uyt geen toegang hebben souw; neen; maer men heeft hier voor dees wooning willen bouwen, alleenlijk hierom, omdat men woud beschouwen een cleyn misbaekte deel van 't oud prelaets logist; en om soo cleyn gewin heeft men soo swaer gemist.

Wat seg ik hier gewin; dit oud deel naest de kercken (om met het nieuw gebouw te saem te kunnen wercken) Door syn verandering van buijten en van binn, heeft wel een nieuw gekost; ... den abt, het hoofd van 't huijs; die sluyt men ver van daer, al of hij een abbé commendataire waer.

Daerom, exempt abdijs, soo lang gij sult laeten Dien hemel voor uw kerk, sal ik dien altijd haeten. ...

Den prost, die soude wel een reijtuig houden staen om daermé naer den coor of rifter toe te gaen. ik weet dat dit gebouw moet wesen afgesondert, om dat het Werelsch recht syn vonnis hier uijtdundert, ... had den bouw der *prosdije* gestelt geweest ter plaets der kleermaekerijs: ... het slaepgebouw, het geen bevat de moninckx cellen, heeft men seer onbedacht verr van de kerk gaen stellen: ... men moet van hier tot daer een straete verre gaen. in tegendeel men stelt de *boeksael*' hier dicht teghen, Die, als een studi-plaets, dient van de kerk geleghen, opdat men 't coorgesang of orgel niet en hoort, het geen den leser nu in dese saele stoort: Noch bovendien word hier den leser wel gequollen.

Door galleemde gerucht der godsgeleerde scholle,

Die sonder steene vout' onder de bocksael' ligt.

Soo dat sij beyde syn buyten hun plaets gesticht

Noch erger 't *sieken huys*, waer stille rust moet wesen,

ligt net, maer al te waer, tot d'onruste verwesen

onder den cellenbouw, waer van 't geclop, gedruys,

door een clinkende vout neer daelt in 't siekenhuijs;

Maer 's sien, dit is hier maer geplaets voor corte tyden,

gemerkt dat men een nieuw heeft comen te bereijden:

Dit nieuw staet opgebouwt van over vijftien jaer;

Waer om word men daer in geen siekhuys noch gewaer;

Dit toont dan, dat het ook daer qualijk is geleghen,

en dit blijkt oppentlijk; de straet licht er dicht teghen,

soodat, om enigsins het straetgedruys t'ontgaen,

De kaemers bottelijk recht in den noorden staen.

De kaemers al soo erg van de onfangerijen

Waer de papieren syn, die men wel mag bevrijen,

tegen de vochtigheyd en alderlije nat,

Die liggen hier geglaets recht in het regengat.
 Dit vremd comptoirgebouw (iet dat mij wel verwondert)
 staet naest den rifter aen, en ligt er afgesondert :
 D'ontfangers moeten hier langs d'oppenlocht naer toe,
 en om een utsepot sy loopen hun alfmoe
 't Is waer, exempt abdi, dat 't huijs van uw comptoiren
 noch langs geen schottelhuijs noch langs de cockx confoiren
 een doorgang hebben mag ; maer waerom dan niet gheel
 en gans het keukenhuijs geplaets in 't onderdeel ;
 hoe kond het mogelijk syn (wanneer men ging opwerken
 dees nieuw ontfangerij) dat men niet wouw bemerken,
 dat dit oud gevelend een grooten kemel was
 en dat het schottelhuijs hier geensins stond voor pas ;
 hoe licht en was hier niet dit oud stuk afgenomen,
 en een nieuw opgebouwt, 't geen over een kond komen
 met 't vremdelings gebouw en de ontfangerije
 die met dees gevel end hier liggen in een rey ;
 hoe licht en kond men niet een voorsael hier in maeken,
 om in *d'ontfangerij* en *spreekkaemers* te graeken,
 een voorsaele, die recht soud naer den rifter leen,
 naer 't hofmeesters comptoir, naer t onderdeel met een,
 Waer men gemakelijk gheel 't keukenhuijs kond stichten,
 Dit had geweest, als nu, den rifter even dichten,
 dit kond hier altermael seer lichtelijk geschien,
 en men had claerlijk dan den ingang konnen sien ;
 Dien vooren ingang had gebleken aen die saelen
 veel claerder als dat men langs 't sandkot nu moet dwaelen,
 Waer het *portieren huijs* dan hadde kunnen staen,
 't geen nu den vremdeling moet verre soeken gaen :
 Maer neen, dat gevelend blijfft in het midden steken
 om de vereensaemheyd van 't voorgebouw te breken ;
 soo dat men voor 't convent een voorgevel siet staen
 soo fraeij, als een oud hoofd met twee nieuw arems aen.
 Ik laet dien kemel ook met de voorgaende vaeren :
 want 'k sie, exempt abdi, dat gij geen geld wild spaeren,
 om eenen utsepot te maeken van 't convent.
 tot eeken dat hij is syn rifter fundament.
 Maer eventwel 'k en kan den kemel niet vergeten
 Wegens 't portierenhuijs van het convent te weten,
 het geen van sijne plaets soo ver gelegen is
 Dit is een kemelken sonder gelijckenis ;
 Voor u, exempt abdi, waer al die vremdelingen
 aenkomen om te sien uw wonderbaere dingen
 het is ook wonderbaer, dat gij uwen portier
 in plaets van aen de poort, een straete steld van hier,
 Waerom is den portier buijten 't gesicht geweken ;
 waerom aen de prosdij bij 'tcoetjenhuijs gesteken ;
 is hij den deurwaerder van uwe coetjen dan ;

ofwel den inleijder van allen treffelijk man ;
 gij kond ten minsten hier een cleyn portiersplaats stellen
 aen uw convent, ofwel hier hangen eene belle,
 op dat den vromdeling niet dwaelt langs uwen cour
 gelijk aen het casteel, genaemt, den loosen boer.
 Maer hier en valt er niet te bellen of te cloppen
 De deuren van couvent staen voor en achter oppen ;
 het slecht en arm volk weet hier wel door te gaen,
 Waer voor een treffelijk man moet dickmaels blijven staen.
 Wat voorders gualijk staet, wil ik niet overleggen,
 ten is de pijn niet weird, van hier van veel te seggen ;
 maer, niet te min, terwyl ik hier van buyten stae,
 Soo ist dat ik noch eens de gevels gaede slae ;
 Al hun gedaenten 't saem syn lappen tegen lappen
 verscheijden en aen een ; en om niet veel te clappen
 ik segge met een woord, dat hun gedaenten syn
 gelyk een sotte kleed van eenen arlequin :
 Een vierkantig gebouw (wie sou dit kunnen prijsen).
 geeft (op syn binnen pleijn) gedaenten op vijf wysen ;
 men siet, in plaets van een, vijf voorgevels hier aen ;
 Dees gevels al te bot tegen myn gevel slaen.
 'k laet d'ander gevels daer met hun vrom aengesichten,
 die konnen tusschen hun niet een goed order stichten,
 en van 't nieuw *sieken huys* sijn gevel schijnt te swaer,
 't waer veel beter, dat hij sonder pilieren waer.
 Voors sou ik wel eens gaen in den couvenshof wandlen,
 en der gelegenheyd van d'achterpleynen hand'len :
 maer siet, eer ik er kom, ik moet een gat doorgaen,
 waer mij den fellen wind seer licht ter neer kan slaen ;
 Dees deurgat 't geen afsneet het siekhuys van de panden
 sou men mogen voorwaer op voeten en op handen
 doorcruijpen, als het wayet uyt uyt noordsch of oostersch kant ;
 hier creygt men regen, sneeuw en haegel uyt d'eerst hand :
 het is een hellegat, en dit niet tegenstaende
 het geen den doortogt is voor dwers en achtergaende
 en heeft geen deuren aen, dit helgat altijd gaept,
 soo dat men lichtelijk een valling hier betraept.
 Waerom, exempt abdij, dit gat hier soo gaen maeken ;
 is 't dan om dat langs hier de waegens souden graeken
 aen back-of-brauweryj, of aen den aerd der scheld?
 hier toe en dient er niet dit hellegat gestelt :
 Maer hier toe dient er wel een achterpoort ter straeten,
 waer door men uijt en in kan alle stoffe laeten
 die nu dwers door 't couvent syn doorgang hebben moet,
 hetgeen aen gheel uw huys veel ongemaeken doet.
 Nu dan, ik vlieg er door, den wind is in den westen,
 Da'k mij niet tegen hiel, ik vloog hier ook ten lesten,
 gelyk cadet den myl, tot in de Schelde toe,

maer hola! ik ben mijn leven noch niet moe,
 Ik vlucht seffens ter zijd ; en 'k sie de *achterpleynen* ;
 maer ik en sie hier op noch geen couvents hof scheynen,
 ik loop de pleynen door, ik spie ten allen kant,
 maer ik en vind hier niet als een verweste landt.
 het is wel wonderlek, dat gij, exempt abdye,
 Dien ruijmen achtergrond laat liggen als een heije,
 en dat gij, in de plaets van in een schoonen tuijn,
 uw wandelingen geeft op heuvel, dael en pijn,
 hoe cleyn een clooster zij, daer is niet een, soo 'k meene,
 't welk geen couvents hof heeft ; en hier en is'er geene
 op soo een ruijmen grond, noch boom, noch haeg, noch bank,
 Waer men hier hebben kan den schoonsten wandelgang.
 in plaets van schoon plantsoen geplant op weys van dreven,
 wiens waeijers in elkaar een frische schaduw geven,
 men siet het brandhout hier besletsen een groot pleyn,
 al even of het hier een wildernis moest syn :
 Dien muur, dien plompen muur van twintig voeten dicken
 (waer op een wandling is om in de sonn te sticken)
 had moeten syn gebouwt met een diep hologicheyd,
 Daer in had men dit hout in 't drooge dan geleijt ;
 Als het te laete was, is men dit wijs geworden :
 Maer waerom desen muur geplaets buijten 't goed orden?
 men kond' ten minst voorsien, dat hij moest in den haek
 van uwe kerke staen ; dit was een claere saek :
 Maer neen, exempt abdiij, gij woud dit niet beletten,
 gij woud dit clompig werk op ouwden grondsteen setten
 van den voerstaenden muur ; maer siet hoe nut dit was,
 Daer quam niet eenen steen van gheel dien grond te pas.
 Ik heb U buytenwaers nu wel genoeg bekeken,
 laet toe, exempt abdiij, dat ik mijn neus gaen steken
 in uw inwendigheyd.
 Ik tred langhs dien kant
 waer 't eer een straete schynt als eenen cloosterpand.
 Voors, waer ik hier toegae, 'k moe op of neder stappen,
 mijn denkt, dat het hier is d' abdiij van à la trappen :
 Wil ik ter rifter gaen, 'k moe trappen op of neer,
 en soo ist van gelijk, alwaer ik mij toekeer.
 Dees wel getrapt abdiij is seker gradueele
 maer voor een ouderling veel trapgang is te veele.
 gaen ik ten rifter op, ik naer de trappen soek,
 syn besten trapgang is langhs eenen donkren hoek :
 Wat vrend' ingang vind ik langhs boven en langhs onder
 voor soo een schon eetsael ; dit schijnt een ieder wonder ;
 Dees *eetsael* is een ruym en schoon verheven vat
 en synen ingang is gelijk een muyesen gat.
 Dees eetsael rijckelijck verciert met schilderijen
 met landschappen gevoegt tusschen schreynerkerijen,

die schynt mij Koninglijk ; maer als 't ik wel bespie,
 Dees schoone landschappen ik gans bedorven sie,
 Wel hoe, exempt abdy, hebt gij laeten bederven
 soo menig meester stuk (wiens naeme noijt sal sterven)
 door 't ongeleerd pinceel van een cloddenier?
 g'hebt waerlyk dan geset den ezel aen de lier.
 Het geen ik hier wel vind, is de verbeeltenisse
 van ider schilderij ; elk geeft beteekenisse
 Van eten en van drank des ouds en nieuws verbonds,
 het geen seer wel verwekt het openen des monds :
 Maer op 't gewelfsel mogt men dit niet vertoonen ;
 in de verheven locht en stelt men noijt personen
 op eenen aerden grond ; dit is een vreemden schijn ;
 een opgaende gebouw moest hier geschildert syn.
 Ik gae langs boven, voors en in de *boeksael* treden,
 hier soud ik menig ur' met lust konnen besteden
 moest ik niet voordr gaen ; want 'k vind' er schoone stof ;
 het is hier van 't couvent den waeren bloemen hof.
 Al, wie geleertheyd mint, moet hier niet lange zoeken
 om menig nutte bloem te plucken uijt de boeken ;
 maer desen bloemenhof, is noch geen bloemen perk,
 hela! hier nog onbreekt soo menig schoon nieu werk.
 Dees vat staet mij wel aen, maar niet 't formaet der kassen,
 in slingerende werk en kan geen boek wel passen ;
 had 't order iöniq rontom de sael gegaen,
 de boeken hadden dan geslotten konnen staen.
 Dit vat, wyd, diep en hoog, kond dit soet order lyden,
 Selfs een pilaeren rot uyt strecken langs weer zyden,
 die eenen bovengang kond draegen bovendien,
 Waer men een tweede plaets voor boekkassen moest sien ;
 Dan had men sonder vrees, den hoogsten boek genomen,
 Dan had men geene leer gevaerlyk opgeklommen
 gelyk men nu moet doen ; dan had dit schoon hoog vat
 Voor menig nutten boek noijt plaetsgebrek gehad.
 Maer waerom laet men hier 't gebruyck der hooge leeren?
 mag men niet sonder schroom met 't hoogste boek verkeerren?
 Wel hoe! exempt abdiy, wel, steekt die leer op 't dack,
 en stelt hier langs weer zyd' een roll' trap tot 't gemack.
 Hier mé laet ik nu daer dees kostelijke saele,
 Wat dat' er voors gebreckt, ik hier niet op en haele,
 Ik dael' de trappen af, en treed' de *slaepsael* in ;
 hier sien ik een schouwkot uijtschijnen aen 't begin,
 Voorwaar een gheel schouwkot ; want ik vind' hier
 een schouwe die gheel de plaets bevat ; hoewel dees plaets is nouwe.
 Sij dient aen het gemeijnt' voor den gemeenen heert :
 Wel is 't gemeynte dan geen beter viersteed weert?
 't is Waer, exempt abdiy, g'hebt veertien kaemers boven
 elk van een schouw voorsien ; dit nut werk is te loven,

maer is de jongheyd dan, die dit nut niet en heeft,
 niet weirdig dat men haer betaemer viersteed geeft?
 Eij dan ; 't is ongereymt, dat weide treffelijk' heeren
 in een vuyl donker kot te saem moeten verkeeren
 en dat het brandhout selfs in menig kaemer light
 waer men een warmplaets gemacklyk had gestigt.
 Ik vlucht dit vagevier, ik gae liever aenmerken
 uw schoon hemelsche kerk het pronkstuk uwer werken ;
 en om dit wel te sien, ik moet de voordeur in ;
 nochtans het buytenwerk ik vooremael versinn.
 Deës kerk, wel opgebouwt in 't order der Romijnen...

Daerom, ten negensten, steekt dese vodden (schilderijen die de tribune van het koor sluiten) buyten ; men moet, en ook men kan, dees openheden sluijten met konstig basrelief ; mits men d'occase heeft, doordien dat Geerards noch in dese konste geeft. Daer is geen schoonder plaets om syn werk te verheffen, waerop den bovendag soo wel soud konnen treffen, als wel in desen coor : dat men dienen meester dan versoeke tot dees werk, terwylen men noch kan. en met syn konstig werk dat men stopt van gelijken de neervensters ter zyd die bottlyk oppen blyken in 't cruysvat van de kerk ; soo sal den basrelief, tot grootsheyd van dees kerk, ook groots staen en de lief...

nu moet ik voorders sien de *woning des prelaets*, Die, soo ik heb gemeld, seer bottlyk is geplaets : eerst schynt den ingang hier 't gebouw in twee te breken.

den ingang trekt sig in, in plaets van uijt te steken ; 't schijnt, dat men niet altijd hier drooghe mag ingaen, want op geen veertien stap en kan de koets hier aen ; heeft men den ingang dan soo konstig willen maeken, om, soo wanneer het vriest, als cruypend in te g'raeken?

Voorwaer een schoone sael vlak onder 't hemels dak, die, noodig binnen huys, hier dient tot ongemak als ik nu binnen kom, 'k moe naer den trapgang soeken om tot den abt te gaen ; den opgang staet in d'hoeken net als een dérobé, in plaats van op de sael ;

sulk toegang tot den abt is niet abbatiael. Doorsien ik gans syn huijs, ik moet er uyt besluiten

dat het sulckx niet en is als dat het schynt van buyten : want menig borgersman, ten aensien van syn staet, is veel beter gehuest, als desen prins prelaet.

Hier is geen plaets genoeg voor and'ren prins of Conning, die somtyds in dees huijs moet nemen syne woning met gheel syn groot gesleij ; hier is niet een sallet waer in gevoegelyk een eetmael word geset, hier is ook schaers gemack, een seer weynig gerieven maer veel kemels te sien ; doch, als 't den abt sou blieven, de kemels al te gaer die waeren haest gedoodt, den middel is seer licht ; sijn schatkist is seer groot. Maer volgens dat ik hier (in sijne sael) kan mercken,

den abt is van goe wil, om al de kemels wercken
 ten gronden af te slaen : want ik sien hier voor mij
 het voorwerp ofte plan van eene nieuw abdij.
 als ik nauwkeuriglyk dit plan gaen overloopen,
 ik vind' er grootsheyd in, maer ook kemels met hopen ;
 en volgens dat mij denkt, dien grooten architect
 heeft den gezonden staet der munchen uytgegekt :
 men heeft seer wel gedaen van dit plan te verwijzen
 en dat dit niet en dient, kan 't eerste werk uytwysen.
 De nieuwe *infirmierij* die met veel kemels staet,
 sy roep van over lang : dat men niet voors en gaet,
 Maer ik vind ander plans hier hangen in een kaemer
 gemaekt op beter wyz' en ook veel aengenaemer ;
 den jongen architect, die dese plans opgeeft,
 toont hier, hoe jong hij is, dat hij ry p oordeel heeft,
 Hij geeft hier menig plan, 't geen weirdig is geprezen,
 waer uet men kiezen kan, 't geen 't beste schijnt te wesen ;
 en naer een ry pen keus, en dient er anders niet,
 als dat men van het puyk een goet uijtwerksel siet.
 Wel aen, exempt abdij, wilt 't beste plan uytkiezen
 en stelt het in het werk, wilt geen en tijd verliesen ;
 gy gaet nu soo lang groot van menig soete plan,
 en men siet tot nu toe niet eene vrucht hier van :
 waer toe dan in de locht gebouwt al die casteelen,
 waervan men het gebruyk op d'aerde niet kan deelen?
 Wel aen, exempt abdij, bouwt u met cloeken moedt
 een woonst op 't aerderijk, de gon u eer aendoet :
 Wel aen, exempt abdij, wilt met'er hand beginnen
 hetgeen gij menig jaer gemaekt hebt met de sinnen ;
 Wel aen, exempt abdij, begint het lang bedacht
 en dat het van 't begin ten eijnde word volbracht.

Finis coronat opus sed

Nisi Dominus aedificaverit domum in Vanum
 laboraverunt, qui aedificant eam. psalm 126

*Archief der St.-Baafsabdij te Gent, Fonds der St.-Pietersabdij, XXVII
 71 ; cfr. Gabriel Celis, De gebouwen der Sint-Pietersabdij een hekeldicht
 in 1777, in : B.G.O.G., Gent, 1919 ; pp. 110-117.*

— 115 —

1779-1780. — DOM E. MALINGIE BESCHRIJFT DE ST.-PIETERS-
 ABDIJ.

L'édifice de la Prevauté

...

A l'entree se presente l'escalier pour monter aux grandes salles des deux colleges qui sont au premier étage avec leurs greffes respectifs et la vierschaere,... Il y a une assés belle cave... (pp. 15-17).

Vers l'orient (du cloître) est la sortie au... de la promenade qui y conduit par un vestibule dans lequel se trouve l'entrée de la classe de theologie, longue de 37 piés, et large de 17 piés ; ... (p. 20) ...

Le jardin du grand *cloître* qui est à l'usage des novices est entoure de 28 grands chassis de pierres sur les vitres desquels etoient très bien peinte la vie de St-Benoit ; ornée de très beaux vers en latin relatifs aux miracles que Dieu a operés par ce grand saint. Le tout existait encore en bon état l'an 1730. Mais depuis plusieurs carreaux de vitre sont brisés soit par grelle et les vents, soit par des polissons qui faute d'ordre, jouoient souvent dans le cloître à la balle, et aujourd'hui il n'existe presque plus rien (pp. 21-22).

Au coté méridional du dit cloître est le *refectoire*, qui bati par le grand Schaijck sur des caves enormes, et le vieux refectoire de l'ancienne abbaye, s'éleve comme une église. On peut dire que son vaisseau est un des plus amples et des plus superbes de l'Europe en son genre, ... le lambris, soutenu de 26 pilastres de l'ordre corinthien s'eleve à une hauteur prodigieux il est entouré d'une boiserie de dix piés d'hauteur laquelle ainsi que les pilastres sont peints en vert, et dons les bordures sont dorées. Dix fenetres fort grandes en forme de celles qui sont dans les Eglises, donnent jour sur dix beaux tableaux de paysages placés entre les pilastres, parmi lesquels tableaux il y en a trois qui excellent, l'un de Vadere, et les deux autres de Van Uden ; ceux qui forment le fond et le lambris, sont du sieur Simons de Bruxelles. Le pavé est parqueté en marbre (pp. 32-33).

...

Il y a dans le *refectoire* un escalier de 8 degrés par ou on monte à un corridor qui donne sur le jardin des novices. Les portraits des Papes depuis Leon X jusqu'à Pie VI actuellement regnant y pendent ...

... la très belle *bibliotheque* que l'abbé Standaert a fait construire l'an 1753 dans le vieux dortoir de l'abbé Schaijck ... Elle est très riche et fort charmante tant par la belle boiserie que par la pretieuse collection de livres. 17 grandes armoires et 4 petites artistement travaillées en beau bois de chene brillant d'un beau vernis jaunâtre ... Au dessus des armoires sont enquadrés 9 beaux bas-reliefs du fameux Geeraerds d'Anvers, qui y a scu si bien menager les ombres et le jour que plusieurs le prennent pour des bas reliefs travaillés en bois. Ils representent les belles sciences. Le plat-fond peint par le sieur Simoens de Bruxelles dans un ton argentin relevé beaucoup d'éclat de cette salle par le beau coloris qui y règne ; d'un coté sont représentés par une belle elevation d'architecture les plus celebres auteurs de l'ancien testament, et de l'autre coté sous une pareille élévation, ceux du nouveau Testament au milieu préside dans une éclatante gloire le Saint-Esprit (pp. 35-37)...

Pour ce qui regarde le terrain qui nous sert de promenade, ... est bordé d'une muraille d'une épaisseur enorme ; elle a été construite pour soutenir le poids de la tour et de l'Eglise, des experts soutiennent que cela n'étoit

aucunement nécessaire, cette muraille de 20 pieds d'épaisseur ; ... est à rase de terre et tellement haute que la chute seroit mortelle.

En 1779 et 1780 l'abbé fit construire sous les dites promenades des caves énormes tant par leur grandeur que par leur solidité, elles sont si grandes qu'un chariot à deux chevaux peut facilement y tourner, deux servent à y mettre le bois à bruler, une autre pour la chaux, une quatrième pour la houille, et encore une autre sert pour écurie pour 30 chevaux, il est facheux que l'eau dans celle ci penetre en plusieurs endroits de la voute, ce qui la rend asses humide, aussi on ne s'en sert qu'en des cas de nécessité (pp. 70-86) ...

Ce fut aussi la même année qu'on a démoli la petite mais pesante tour qui étoit audessus du refectoire... (pp. 106-107).

E. Malingié, Le livre des Jours, Universiteitsbibliotheek Gent, hs. B.G. 11201, D.I.

— 116 —

1780, 12 MAART. — SIMONS SCHILDERT EEN SCHOUWSTUK VOOR DE KLEINE EETKAMER.

Dheeren ontfanghers generael onser Domainen sullen betaelen aen mijnheer Simons van Brussel de somme van ses ponden grooten wisselgelt over eene schilderije door hem geschildert dienende voor het schouwstuk in onse cleyne eetplaetse, ende mits dese onse ordonnantie ende sijne quit-tantie sal aen hun de selve somme valideren in misen van rekenynghe ons Toorconden desen 12 Martij 1780.

Gudwalus abt van St. Pieters.

Ontfanghen den inhoud deser.

Simons.

Ibid., II reeks, nr 333.

— 117 —

1780, 3 MEI. — F. DE SMEDT LEVERT HOUT VOOR DE LAMBRI-ZERING IN DE PRELATUUR.

Voor de boiserie van onse groote zaele nevens onse capellekamer.

Ghelevert door ferdinandus Desmedt aenden heerwaardigen heer prelaet vande abdije van St. pieters nevens Gend op den 30 Meye 1780, soo als volgt.

Ghelevert elf een snedele lanck 14 voet extre delen

a 56 stuyvers per stuck

5 lb. 2 sch. 8 gr.

ghelevert eenen twintigh een snedele lanck 15 voet

extra delen a 52 tig. stuyv. par stuck	9 lb. 2 sch. gr.
ghelevert seven een snede lanck 12 voet extra delen a 48 stuyvers par stuck	2 lb. 16 sch. 0 gr.
ghelevert vijf een snede lanck 10 voet extra delen a 40 stuyvers par stuck	2 lb. 13 sch. gr.
Ghelevert ses twee snedelen lanck 14 voet extra delen a 16 stuyvers par stuck	3 lb. gr.
Ghelevert dry twee snedelen lanck 12 voet extra delen a 52 stuyvers par stuck	1 lb. 6 sch. gr.
Ghelevert twee tweesnedelen lanck 10 voet extra delen a 44 stuyvers par stuck	0 lb. 14 sch. 8 gr.
Ghelevert acht pakken blafonlatten lanck 14 voet a 40 stuyvers par pack	2 lb. 13 sch. 4 gr.

Comt te saemen in courantgelt 26 lb. 8 sch. gr.

Vid : M: van den Haute hofmeest.

Ontfaen den inhoudt deser ses en twintigt ponden acht schellingen courant, actum 21 Septembre 1782.

ferdinandus De Smedt.

Nota: dese deelen sijn tot extra dieren prijs gerekent: dus bij desen man niet meer te coopen, hij woont buyten de Petricelle poorte op de zacte.

Ibid., II reeks, nr 161.

— 118 —

1780, 11 JUNI. — SCHILDER J.B. SIMONS VRAAGT AAN ABT G. SIEGER UITSTEL VOOR DE FRESCO'S VAN HET KASTEEL TE ZWIJNAARDE.

Eerweerdighen Heere Prelaet.

Hope UE. dese met gesontheit sult ontfanghen alsoo UE. mij believen te ordoneren in dit saisoen de mueren op nate kalck tot Swijnaerde te schilderen, en hebbe ick dat niet wel konnen doen, alsoo ick eenighe schouw stucken hebbe moeten schilderen voor sijne konincklijke hoogheyt ende daarmede den tijdt verlopen sijnde; soo hope UE. sal te vrede sijn van een maent uytstel om eenigh begonst werck af te doen hope d'eer te hebben UE. alsdan tot UEd. contentement te dienen waer mede blijve Eerweerdighen Heere Prelaet.

UE. ootmoedighen en onderdanighen dienaer.
J.B. Simons.

Ibid., II reeks, nr. 332.

— 119 —

1780, 17 NOVEMBER. — BRIEF VAN M.C. HAUMONT AAN HAAR ZOON ARCHITECT WINCQX.

Monsieur Wincqz architicq de la cour et gard du corps demeurand au quieu de la reu des carmeuriets a Bruixelle.

Soignies le 17 novembre 1780

Mon cher fils,

Si je navoit eu crainte de vous aimpatienter jeauroit differez a vous repondre au scujets des couverture de l'abaye de St. Pierre elle ne vous auroit été remiese que le commencement de la semaine prochaine, elle pense me furnie lidaie de vous repondre plustot pour vous faire parvenir létat de couvertures que nous avoints livre en 2 année qui et 79 et 80 savoir 404 de lan 79 et 80 - 127 le prix ne pas marqué vous avez vous meme que vous nous avez rendue le prix qun nomez pater de feluij avoit fait qui étoit de 50 ou 51 patars rendu a leurs destinaision vous ferez le tout pour le mieux tant quar domestique il madit que vous luij avoit conte une couronne et demie a ce scujets j'aij mie une seauegard avec huy nous esperonts vous faire parvenir le reste dofetiers le comencement de la semaine prochaine nefent que le tems mauvais pouroit nous l'empaicher pour toutes ce qui regard vos ripe ne doute pas de ma vigiliance. Je finie en hate en vous donnant notre benedictions de père et de mere.

M.C. Haumont.
votre mere.

Ibid., II reeks, nr 385.

— 120 —

1786, 11 SEPTEMBER. — REKENING VAN BEELDHOUWER N. LAGEIJE.

Gewerckt ten dienste vanden ... heer Prelaet ... door N: Lageije, beeldhauder binnen dese stad, aen eene bilioteque.

Peelman 5 dagen a 4 schell. par dag	L. 1 - 0 - 0
La haije 6 dagen a 4 schell. daegs.	1 - 4 - 0

Vidit jac : van Gastel, Prel. S^ti petri.

Ibid., II reeks, nr 329.

— 121 —

1786, 30 SEPTEMBER. — REKENING VOOR 'T VERGULDEN VAN DE BIBLIOTHEEK.

Gevroght door mij J. Panné ten dienste van ... mijnheer Seiger prelaet...

Vergult in ducate gaut het ornament van acht bolen uytgespaert in couline bois d'aquajou benefens vergult in twee coupleuren vier ornamenten, dienende alles voor eene bibliotheque.

tsamen f : 11 - 4 - 0

Ibid., II reeks, nr 329.

— 122 —

1810, 26 FEBRUARI (?). — KORTE BESCHRIJVING VAN DE GLASRAMEN VAN DE KLOOSTERPAND.

Les vitraux du cloître de l'abbaye de S. Pierre à Gand faits en 1626 et 1627, ainsi que la porte l'année mise sur chacune d'icelle ; dans le haut étaient les armes de l'abbaye, soutenus à droite par une cigogne et une crosse passé derrière ; l'écu, celui de l'abbé de ce tems, mis à côté est surmonté d'une mitre et une crosse passé dedans avec la devise „Vincitur fama virtutibus”, et celle de l'abbaye : „Pour Bien” ; ces écussons qui étaient d'une pièce sont otés.

Ces vitraux, qui représentaient apparemment en médaillons quelque événement historique, représentent pour la plupart des festins et des bouquets de fleurs et de fruits, qui quoique tout brisés et dépareillés, font assez voir qu'ils étaient bien exécutés ; ces couleurs en sont très vives et supérieurement conservées.

J.F. de Laval, o.c., D. II, p. 55, Univ. bib. te Gent, hs nr G. 11515.

— 123 —

608(sic) - 1811. — BESCHRIJVING VAN DE SINT-PIETERSABDIJ.

1798

1. 10 October is geel de abdye met het *cartier van den prelaet* op gelyken en in 6 kooppen verdeelt om in het departement verkocht te worden.
2. 12 October syl al de boeken van de *biblioteken* getransporteert naer Baudeloo.
3. 30 October is door Mr van Poeke gereserveerd de schilderye en de boeseringe als ook den maerbelen vloer van de *reifter* als ook de biblioteke met den plance

4. 4 November heeft men begonst in den *reifter* aen den marbele vloer die gesteld is onder de kerke in den kelder en de schilderye en del het houdwerk moest naer Baudeloo getransporteert worden.
5. 12 December mynde het werk volck te beginnen breken aen de *biblioteek* maer en syen niet begonst.

1799

6. 2 Juny hebben sy begonst te transporteeren al het haute werk van den *reefter* naer Baudeloo de schilderye syn niet getransportert
7. 2 Juny heeft mynheer van Poeke een petitie aen de administratie ingedient war by hy hun aentoint de reden om het gebouw met de *bibeloteke* te laeten staen voor profyt van de republique seggend dat nu alles gemaekt is en welgeplaetst by den museum onverlet gelaeten al de ander gebauwen
8. 17 Juny was den baes Kolpaert besig met syn werck volck in het *cartier van den prelaet* met opbreken al de planceen, de deuren, sanbarans als ook al de loodgoten en slaepers op te nemen al de syde van prostddeye en alles te transporteren met syenen waegen naer syn huys om aldaer te bewaeren voor de Republique of op rekeninge van syn pretenten.

1801

9. In September was het werk volk van Sr Pison grootelyk besig met de *biblioteke* af te breken als ok den plans om die te plaetse in de kerk van Baudloo.

1811

10. 11 Juny is op de Meyerye by soumise verkocht om af te breken en al de materialen wiren (leemte) de batimenten di voor de kerke stonden: het *kartier van den prelaet, prosdye, stallen, remise* etc. den [2 juni?] 1727 syn gebouwen.

Den kooper is geweest J. Rosiest geampuloierde op de myerye voor de somme van 16 100 frans de 17 sen sy begonst te breken.

Stadsarchieff te Gent, notd's Frans de Potter, St.-Pieters, 510, nr 1.

GEDEELTELIJKE LIJST VAN DE ABTEN¹

Fulcro de Rijcke	1320-1337
Jan IV van Pitthem	1337-1375
Boudewijn II de Grutere	1375-1384
Jan V de Rijcke	1384-1387
Geeraard III van Munte	1387-1390
Geeraard IV van Leeuwaerde	1390-1412
Jan VI van Mayeghem	1412-1422
Burchard van Munte	1422-1442
Jan VII Haesbijt	1442-1443
Filip I Conrault van Polignac	1443-1471
Filip II Conrault van Polignac	1471-1490
Jan VIII van Cauwenbergh	1490-1517
Geeraard V van Cuelsbrouck	1517-1555
Frans van Helfault	1556-1567
Gisleen de Temmerman	1570-1581
Lambrecht Hubeert	1582-1595
Frederik van Ive	1596-1597
Columbanus Vrancx	1597-1615
Joachim-Arseen van Schayck	1615-1631
Geeraard VI Rijm	1633-1636
(Kasper Vincq)	(1643-1650)
Antoon I Engrand	1650-1654
Amand Hovelinck	1656-1679
Robrecht IV Willocqueau	1680-1682
Maurits Verschueren	1684-1712
Emiliaan Cruycke	1716-1719
Antoon II Musaert	1720-1730
Filip III Standaert	1730-1759
Gudwalus Sieger	1760-1789
Marten van de Velde	1791-(1820)

(1) Ph. Schmitz, woord „Blandin”, in : Mgr. Baudrillart, Dictionnaire d'Histoire et de Géographie Ecclésiastique, D. IX, Parijs, 1937.